

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Rozbor činností pracovníků Probační a mediační služby ČR

Bc. et Bc. Libor Zeman

Diplomová práce

2017

Zadání práce 1

Zadání práce 2

Zadání práce 3

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne

Bc. et Bc. Libor Zeman

.....

Poděkování:

Děkuji tímto Mgr. Adrianě Sychrové, Ph.D. vedoucí práce, za všestrannou pomoc a odborné vedení. Poděkování patří rovněž zaměstnancům střediska Probační a mediační služby České republiky za ochotu a spolupráci při realizaci mé diplomové práce. V neposlední řadě děkuji Mgr. Zuzaně Staffové, své rodině a všem ostatním, kteří mě v průběhu tvorby této práce všestranně podporovali. Velké poděkování za všestrannou věcnou pomoc zaslouží Bc. Tomáš Mařík a Mgr. Jakub Křížan.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá odbornými činnostmi a procesními aktivitami pracovníků PMS ČR. Teoretická část vysvětluje pojmy Probační a mediační služba ČR, její strukturu a specifické činnosti při výkonu agend PMS ČR v rámci restorativní justice. Rozebrány jsou alternativní tresty komparované se specializovanou právní úpravou. Pozornost je věnována také některým progresivním krokům z oblasti výkonu alternativních trestů. Ve výzkumné části jsou zpracována data z dotazníku, ve kterých byli pracovníci PMS ČR tázáni na různé aspekty své odborné činnosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

Probační a mediační služba, Alternativní trest, Probace, Mediace, Sociální práce, Probační úředník, Probační asistent, Restorativní justice

ANNOTATION

This diploma thesis deals with professional skills and processional activities of probation officers in the Czech Republic. There are described the terms of Probation and Mediation Service in the Czech Republic, the structure and special activities within the frame of restorative justice of Probation and Mediation Service in the theoretical part of thesis. The thesis also describes alternative punishments in comparison with the special legal regulations and deals with some of progressive steps towards application of alternative punishments. There are processed data from questionnaires in the research part of the thesis. These questionnaires answered probation officers.

KEYWORDS

Probation and Mediation Service, Alternative punishment, Probation, Mediation, Social work, Probation officer, Probation assistant, Restorative justice

ZKRATKY

PMS ČR – Probační a mediační služba České Republiky

ZRK - zprostředkování řešení konfliktu /příprava podkladů pro možnost uplatnění odklonu – podmíněného zastavení trestního řízení §§ 307-308 tř a narovnání § 309 tř, tak i přípravu podkladů pro možnost uplatnění jiného alternativního rozhodnutí/

NVD - výkon nahrazení vazby dohledem /§ 73 tř/

OPP - obecně prospěšné práce /§ 45a tz, § 62 tzn/

PO - podmíněné odsouzení s uloženými přiměřenými povinnostmi, omezeními /§ 58 tz, § 81 tzn/

POD (dohled) - podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s uloženým dohledem /§ 60a tz, § 84 tzn/

PP pov/omez - podmíněné propuštění s uloženými povinnostmi, omezeními /§ 61 tz, § 88/2 tzn/

PPD - podmíněné propuštění s dohledem /§ 63 tz, § 88 tzn/

TDV - trest domácího vězení /§ 60 tzn/

TZV - trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce § 76 tzn

OLD - ochranné léčení za současného uložení dohledu § 99 odst. 6 tzn

TZ – trestní zákoník

Tř. – trestní řád

ZSM – zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Obsah

Úvod.....	11
TEORETICKÁ ČÁST	13
1 Probační a mediační služba	13
1.1 Struktura PMS ČR.....	13
1.2 Střediska PMS	15
1.3 Poslání a cíle Probační a mediační služby České republiky	16
1.4 Mediace	16
1.5 Cíle činnosti PMS.....	20
1.6 Pracovníci Probační a mediační služby.....	21
2 Sociální práce.....	25
2.1 Úrovně sociální práce	25
3 Pomoc obětem TČ	28
4 Kontrolní činnost	29
5 Druhy trestů	32
5.1 Alternativní tresty.....	32
5.1.1 Domácí vězení (TDV).....	33
5.1.2 Dohled probačního úředníka (probace).....	45
5.1.3 Postup pracovníka při dohledu NVD	46
5.1.4 Probační plán dohledu.....	48
5.1.5 Podmíněné propuštění s dohledem (Parole)	50
5.1.6 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem (POD).....	50
5.1.7 Obecně prospěšné práce (OPP).....	52
5.1.8 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (TZV).....	55
5.1.9 Ochranné léčení s dohledem (OLD)	56
5.1.10 Mladiství a děti.....	57
VÝZKUMNÁ ČÁST	64
6 Charakteristika a metodologie výzkumu	64
6.1 Stanovení výzkumného cíle a výzkumného problému.....	64
6.2 Stanovení hypotéz	64
6.3 Metodologie výzkumu.....	66
6.3.1 Předvýzkum	66
6.3.2 Pozorování	66
6.3.3 Dotazník	67
7 Interpretace dat a vyhodnocení hypotéz	70

7.1	Vyhodnocení jednotlivých položek dotazníku.....	70
7.2	Vyhodnocení hypotéz.....	95
8	Závěr výzkumu	102
	Závěr	106
	Seznam zdrojů.....	109
	Přílohy.....	114

Úvod

Podstatný nárůst kriminality, ke kterému došlo v České republice po roce 1989, vedl ke značnému zatížení a mnohdy i přetžení orgánů činných v trestním řízení. Tento krok měl dopad především na délku trestního řízení a na zvýšený počet osob ve vězení. Uvedený stav následně vyvolal potřebu změnit trestní politiku a zabývat se otázkou účinnosti trestů, zvláště pak trestu odnětí svobody. Na základě poznatků o negativním vlivu věznění na pachatele se i u nás začala hledat nová řešení. Jedním z hlavních úkolů celkové reformy trestního zákonodárství se stala reforma systému trestních sankcí ve prospěch sankcí alternativních.

V předchozích letech proto byla pozornost věnována zkoumání nově zavedených alternativních trestů a odklonů (viz. výzkumy). Jednotlivé výzkumné úkoly byly zaměřeny na působení nově zavedených sankcí a na to, jak se uplatňují a osvědčují. Obdobné cíle související s uplatňováním a s účinností prvků probace a mediace v systému trestní justice se dají vysledovat i v dalších letech, a to včetně otázek vlivu těchto opatření na recidivu a resocializaci pachatelů.

Sociální práce v globálním významu vystihuje pomoc jednotlivcům, skupinám, nebo komunitám, které se nacházejí na okraji společnosti, případně v nepříznivých životních podmínkách. Snahou je, aby se začlenili zpět do hlavního proudu společenského života. Úkolem sociální práce je poté především zlepšit nebo obnovit sociální fungování. Pojem sociální fungování představuje především interakce, které probíhají mezi požadavky společnosti a prostředím, ve kterém se klient se vyskytuje, a mezi lidmi, kteří přichází s klientem do kontaktu a ovlivňují jeho každodenní život. (Bartlettová, 1970) Sociální fungování je zaměřeno na schopnosti lidí provádět úkoly denního života, angažovat se ve vztazích a plnit společensky stanovené sociální role. Vycházíme z premisy, že lidé a prostředí jsou v neustálé interakci, kdy prostředí klade požadavky na jedince ve smyslu plnění sociálních rolí (očekávání, atd.) a jedinec je nucen reagovat. Svou bezprostřední reakcí by měl dosáhnout rovnováhy mezi požadavky prostředí a svým životním stylem. V případě nerovnováhy se vyskytují dvě možná východiska. Prvním východiskem je, že si jedinec dokáže v dané situaci poradit sám. Druhé východisko vyznává pravý opak, tedy neschopnost jedince poradit si a s tím spojené nezvládnutí situace. Příčinami vzniku takových problémových situací může být mnoho. Na jedné straně se vyskytuje nedostatek

kompetencí jedince (nízká kapacita vzdělání). Na druhé straně vysoké požadavky prostředí. Intervence sociální práce spočívá v podpoře sociálního fungování klienta a tímto způsobem se snaží udržovat již zmíněnou rovnováhu. Taková sociální práce vychází ze tří opěrných bodů. Prvním z nich jsou všeobecně platné, vymahatelné a závazné normy společnosti, které by měl klient znát a umět se v nich orientovat. Druhý bod lze označit jako klientovi životní způsoby, ve kterých se zohledňuje především klientovo jednání, chování, myšlení, postoje a styl života. A třetím pilířem sociální práce je nutná odbornost a znalost norem sociálního pracovníka, který se stává prostředníkem mezi prvním a druhým bodem.

V dalším pokračování práce budou rozebrány pojmy Probační a mediační služba (PMS) a sociální práce. Budou nastíněny metody pracovníků PMS a sociální práce na různých úrovních. Nemalou část práce věnují alternativním trestům. Stručně popisují charakteristiku jednotlivých trestů, ale hlavní náplní kapitol o alternativních trestech je popis postupu činností pracovníků PMS.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Probační a mediační služba

Pro účely diplomové práce je třeba představit Probační a mediační službu ČR, která je „specializovanou sociální službou působící v rámci Ministerstva spravedlnosti“ (Matoušek, 2010, s. 283). Probační a mediační služba ČR představuje instituci na poli trestní politiky. Fungování PMS ČR v naší justici vytváří další pole působnosti sociální práce u jedinců, kteří se nacházejí v situaci konfliktu se zákonem, ve kterém je obsaženo prosazování individualizovaného právního následku trestného činu a též individualizovaný postup integrace těchto jedinců do společnosti. (Černíková, 2008, s. 19)

Probace pochází z latinského slova *probare*, které znamená *zkoušet* či *ověřovat*. Jedná se o určitý typ opatření, který se zakládá na podmíněném odložení trestu, osobní péči, a také dohledu. Toto opatření je soudem uloženo osobě, která je uznána vinnou ze spáchání trestného činu (srov. Žatecká, 2007). V zákoně o Probační a mediační službě se probací rozumí: „*Organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život.*“ (§2, odst. 1, z. č. 257/2000 Sb.)

Střediska PMS vykonávají svou činnost v místní působnosti okresních soudů prostřednictvím úředníků a asistentů PMS. (dále viz. Kapitola 1.6)

1.1 Struktura PMS ČR

Dle Organizačního řádu PMS ČR je nejvýše postavena instituce ředitelství se sídlem v Praze, soudní kraje tvořené středisky v obvodech působnosti jednotlivých krajských soudů a střediska působící v sídlech okresních soudů. Tyto útvary se dále dělí na další jednotlivé úseky či oddělení. Podrobnosti pro vytváření středisek a jejich vnitřní organizaci upravuje Statut Probační a mediační služby ČR, který vydává Ministerstvo spravedlnosti.

Ředitelství PMS se člení na Kancelář ředitele, Úsek ekonomicko-provozní, Úsek odborných činností. Kancelář ředitele zahrnuje Právní a personální oddělení, Sekretariát ředitele a Mezinárodní a tiskové oddělení. Úsek ekonomicko-provozní se skládá z Oddělení rozpočtu a účetnictví, Mzdové oddělení, Oddělení majetku, Oddělení IT (informačních technologií). Na Úseku odborných činností působí Metodické a analytické oddělení, Oddělení vzdělávání, Projektové oddělení a Oddělení koncepce a kontroly. V čele každého úseku stojí náměstek. V čele Kanceláře ředitele a oddělení stojí vedoucí.

Soudní kraj je středním článkem řízení, který v územní působnosti soudního kraje řídí a koordinuje výkon činností jednotlivých středisek. Soudní kraj se člení na pracoviště krajského vedoucího a na jednotlivá střediska.

Střediska jsou základním článkem pro výkon probačních a mediačních činností v průběhu trestního řízení v rozsahu stanoveném v zákoně o Probační a mediační službě, zákonem o soudnictví ve věcech mládeže, trestním řádem, případně dalšími normami. Středisko vykonává svoji činnost v působnosti příslušného soudu a v přípravném řízení státního zástupce, v jehož obvodu středisko působí. V čele střediska stojí vedoucí pracovník. Jednotlivá střediska se mohou členit na pracoviště vedoucího střediska a na oddělení střediska. Mezi oddělení střediska řadíme Oddělení obecně prospěšných prací, Oddělení pro mládež, Oddělení pro dospělé. Oddělení jsou zřízena dle počtu zaměstnanců střediska s ohledem na množství případů v jednotlivých agendách. Středisko je rozděleno na oddělení pouze v případě, převyšuje-li počet zaměstnanců 8 osob. V čele střediska stojí vedoucí pracovník oddělení, je-li počet zaměstnanců konkrétního oddělení minimálně 3 osoby.

Jistou výjimku tvoří Středisko **Praha**, kde v čele střediska stojí vedoucí, který disponuje všemi oprávněními krajského vedoucího. Středisko Praha je členěno na Oddělení OPP, Oddělení pro mládež, Oddělení probace, Oddělení parole a domácího vězení a Oddělení zprostředkování řešení konfliktů (ZRK) a pomoci obětem trestných činů. Pověřený pracovník střediska Praha plní vybrané úkoly spadající do agendy Úseku ekonomicko-provozního.

Probační a mediační služba **Brno** se člení na Oddělení pro mládež a ZRK, Oddělení pro dospělé a Oddělení obecně prospěšných prací a domácího vězení.

Na Středisku PMS v **Plzni** nalezneme Oddělení OPP, Oddělení pro mládež a Oddělení pro dospělé.

Středisko PMS v **Ostravě** se dělí na Oddělení OPP, Oddělení pro dospělé a Oddělení pro mládež.

1.2 Střediska PMS

Podle § 29 Organizačního řádu PMS jednotlivá střediska MS provádí probační a mediační činnosti na základě pokynů OČTŘ, aktivně se podílí na vyhledávání případů vhodných pro uplatnění probace nebo mediace, vytváří předpoklady a vypracovává podklady pro uplatnění některého ze zvláštních druhů trestního řízení, nebo aby mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody, resp. alternativní trest či opatření. Na středisku PMS se provádí mediace mezi obviněnými a poškozenými. Z průběhu a výsledků této činnosti připravuje pracovník PMS podklady pro státní zastupitelství a soudy za účelem uplatnění odklonů v trestním řízení nebo dalších alternativních trestů či opatření. Pracovníci při provádění probace nebo mediace motivují pachatele k vedení řádného života a k aktivnímu řešení následků, které svým jednáním způsobili. Pracovníci poskytují základní sociální a podpurné poradenství poškozeným a obětem trestné činnosti, spolupracují s místně příslušnými orgány Policie ČR, státními zastupitelstvími, soudy a orgány sociálně právní ochrany a dalšími státními i nestátními organizacemi.

Za chod jednotlivých středisek jsou odpovědni vedoucí středisek jmenovaní ministrem spravedlnosti na návrh ředitele a po projednání v Radě pro probaci a mediaci. Rada pro probaci a mediaci je poradní orgán ministerstva. Střediska PMS nejsou samostatnou účetní jednotkou a nemají právní subjektivitu. Odborné probační a mediační činnosti vykonávají probační úředníci a probační asistenti, kteří musí pro výkon probačních a mediačních činností splnit náročné kvalifikační a vzdělávací podmínky. Podmínky najdeme v zákoně č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě ČR. Odborní zaměstnanci působí v 5 (pěti) základních agendách, ve kterých se budou moci specializovat v rámci systému dalšího vzdělávání. Mezi agendy PMS spadají mediační činnosti, probační činnosti, obecně prospěšné práce, podmíněně propuštění s dohledem (parole), domácí vězení a rozsáhlá agenda mladistvých

v souladu se zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. (Štern, 2010, s. 38)

1.3 Poslání a cíle Probační a mediační služby České republiky

PMS ČR vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou se vytváří nová multidisciplinární profese v systému trestní justice.

Probační a mediační služba ČR „*usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.*“ (PMS ČR: Poslání a cíle, 2017, online).

Teoretická východiska probační a mediační služby můžeme chápat ve dvou rovinách. V rovině sociální a v rovině právní. Sociální východisko alternativního způsobu řešení trestních věcí spočívá v chápání trestného činu jako konfliktu mezi obviněným, poškozeným a veřejností, resp. veřejným zájmem. Konflikt se řeší zejména zprostředkováním komunikace mezi všemi zúčastněnými stranami.

1.4 Mediacce

Pojem „mediace“ je odvozen z latinského slova *medius*, které v překladu znamená *střední, prostřední*, ale též *nestranný, nerozhodný a neurčitý*. Samotnou mediaci lze definovat jako: „Mediace je zásah do konfliktu třetí, neutrální stranou, která pomáhá konfliktním stranám ve vedení nebo řešení jejich sporu“ (Duffy, Grosch, Olczak, 1991, s. 22).

Holá (2011) uvádí, že mediace může být uskutečněna za předpokladu, že se naplní následující principy a cíle (v některých publikacích vedeno jako „*zásady mediace*“):

- **Dobrovolnost** – klienti mají zájem na řešení a vyřešení konfliktu formou mediace.
- **Důvěrnost a důvěra** – důvěrnost procesu je otázkou dohody mezi zúčastněnými stranami (písemná/ústní). Dohoda o důvěrnosti je nezbytná při případném řešení daného konfliktu soudní cestou, při výpovědi před soudem

v jiné kauze a při poskytnutí informací třetím (ne-soudním) stranám. Specer a Altobelli (2005) vyzdvihují možnost uzavření dohody o mediaci mezi klienty, na které klienti mohou participovat, a zahrnuje i otázku důvěrnosti. Podpisem pak vyjadřují souhlas s podmínkami poskytované služby.

Důvěra je charakteristikou vztahu mezi klienty navzájem a mezi klienty a mediátorem. Důvěra je jednou z hlavních předností mediace. Ovlivňuje nejen účinnost procesu, ale i vlastní výsledek. Podle Deutsche (1960) klientovu důvěru ovlivňují tři aspekty. Citlivost k znepokojujícím věcem, odvaha podívat se na věci „s vědomím rizika“ a sebedůvěra. K předchozím aspektům lze přičíst i čestnost a spravedlnost. Avšak chápání spravedlnosti v nerovném sociální postavení subjektů může komplikovat dosažení konsenzu.

- **Změna soupeření ve spolupráci** – změna kompetice v kooperaci by měla být výsledkem procesu mediace, současně se jedná i o předpoklad úspěšné mediace.
- **Orientace na budoucnost** – při mediaci se projednávají skutečnosti, jež v minulosti vedly ke vzniku konfliktního (popř. protiprávního) stavu mezi klienty. Mediace se odehrává v přítomnosti, kdy se klienti zpětně vyjadřují k minulosti, ze které by měla vycházet lepší budoucnost.
- **Pochopení odlišností** – účastník mediace má na vzniklou situaci vlastní názor, postoj, zájem a potřebu. Jako jeden z faktorů úspěšné mediace vystupuje proces alespoň částečného vcítění se do pozice opačné strany. K podpoření empatického smýšlení se využívají např. technika dvou křesel, zrcadlení.
- **Nestrannost, neutralita** – klíčový princip pro mediátora. Tyto postoje neznamenají pasivitu třetí strany, naopak „zvědavost“ podmiňuje neutrální postoj. Pokládání doplňujících a upřesňujících otázek vzbuzuje u klientů pocit, že mediátor se zajímá i osobně o jejich konflikt. Pak lze dosáhnout efektivněji řešení, když se klienti otevrou a zároveň budou mít pocit náklonnosti a bezpečí. Z toho vyplývá návaznost na důvěru a důvěrnost. Dochází-li ke střetu zájmů, nebo vztah mediátora k jednomu z klientů je zaujatý, mediátor by neměl do procesu mediace vstoupit.

- **Svoboda rozhodování** – souvisí s principem dobrovolnosti. Každý z účastníků mediace i mediátor může kdykoli od mediace odstoupit. Mediace se může řídit obecnými pravidly do té míry, do jaké je účastníci mediace akceptují.
- **Převzetí zodpovědnosti** – klienti kontrolují mediátorovu nestrannost a spravedlnost, tedy věcnou stránku řešení konfliktu. Mediátor se zabývá samotným procesem; jeho vhodností, průběhem a legitimitou. Existují tři oblasti, v nichž se zodpovědnost mediátora projevuje nejvíce: Zodpovědnost vyplývající z kontraktu (dohody o mediaci); Zodpovědnost vyplývající z civilního práva (nesmí poškodit žádnou stranu, porušit důvěrnost); Zodpovědnost za porušení neutrality (strany si mohou špatně vyložit vztah s mediátorem a očekávají jiné, než neutrální řešení.
- **Cíle mediace** – *„Za cíl mediace považujeme ještě něco víc než „pouhé“ vyřešení konfliktu. Všechny dílčí cíle se spolupodílejí na cíli konečném – spokojenosti účastníků mediace.“* (Holá, 2011, s. 61)

Možnost mimosoudního řešení konfliktu má široké uplatnění v trestní justici a je jedním z nástrojů řešení trestného činu a jeho následků mezi pachatelem a poškozeným. Mediace poskytovaná Probační a mediační službou je bezplatná a založená na souhlasu obou stran. Mediaci vede odborník na řešení konfliktů – mediátor, který jednání řídí, zachovává vstřícný a vyvážený přístup k oběma stranám a napomáhá jim nalézt řešení nejen v oblasti náhrady škody, ale i vysvětlení, proč k trestnému činu došlo. Poškozenému mediace nabízí možnost pochopení situace, okolností a zvyšuje pravděpodobnost rychlé náhrady škody. Obviněnému umožňuje vyjádření omluvy poškozenému, vysvětlení svého jednání a odčinění důsledků spáchaného trestného činu. Mediace je provázaná s trestním řízením a její výsledky jsou v něm také zohledněny. (Mediace: PMS ČR, 2017, online)

Pracovník PMS vystupuje v řešení interpersonálního sporu jako třetí, nezávislá a nezaujatá osoba. Zastává roli mediátora. Mediátor je vyškolený profesionál se specifickými dovednostmi, odbornými znalostmi, analytickými schopnostmi a především zkušenostmi. Osvojený soubor kompetencí by měl využít k usnadnění komunikace mezi spornými stranami a k efektivnímu vedení a strukturování mediačního procesu. (Veteška, 2015, s. 133)

Mediátor je odpovědný za proces mediace, tedy dbá na to, aby průběh mediace byl v souladu se zákonem. Není však odpovědný za její výsledek.

Osobně přiděluji největší váhu analýze rizik a výběru vhodných případů pro mediaci. Mezi druhy mediace podle předmětu řadíme dle Vetešky tzv. rodinné mediace (cca 1000 Kč/hod)¹, obchodní mediace (cca 2000 – 5000 Kč/hod)², komunitní mediace, mezinárodní mediace.

„Počet mediací meziročně vzrostl na dvojnásobek

- * V civilní agendě soudy v roce 2015 nařídily 315 setkání s mediátorem. Z toho 87 případů skončilo smírem obou stran.*
- *V loňském roce české civilní soudy nařídily mediaci v celkem 658 případech, z nichž už smírou dohodou skončila bezmála polovina – 254 případy.*
- * Mediaci mezi obětí a pachatelem trestných činů poskytuje bezplatně Probační a mediační služba.*
- * Soud může nařídít první setkání s mediátorem v rozsahu maximálně tří hodin. Strany sporu platí za každou započatou hodinu 400 korun. Zpravidla si protistrany účet za informativní schůzku rozdělí.*
- * Pokud se účastníci sporu dobrovolně rozhodnou v mediaci pokračovat, platí podle sazebníku jednotlivého mediátora.*
- * U rodinných mediací se cena pohybuje od 1000 korun za hodinu.*
- * V obchodní agendě je sazba od 2000 do 5000 korun za hodinu.*
- * Bezplatnou mediaci mezi pachatelem a obětí provádí úředníci Probační a mediační služby.“ (PMS ČR: Napsali o nás: Dohoda je lepší než rozsudek, 2017, online)*

Rodinná mediace směřuje k urovnání konfliktů vyplývajících ze vzájemného soužití členů rodiny. Jako příklad uvádím rozpory ve výchově dětí, správa financí a společného majetku či vyřízení pozůstalosti. Nejčastěji se setkáváme se spory vzniklými odloučením partnerů. Úprava předrozvodových a porozvodových vztahů,

¹ Lidové noviny str. 14 Právo a justice KATEŘINA KOLÁŘOVÁ, publikováno na webových stránkách Probační a mediační služby ČR, dne 30. 10. 2017.

² tamtéž

péči o děti a majetková vyrovnání. V takových případech nastupuje rozvodová mediace, která je podmnožinou rodinné mediace (Patočková, 2013). Rodinná (rozvodová) mediace má svá specifika a hlavní náplní řešení konfliktu by mělo směřovat k zachování rodiny a znovu vybudování co nejlepších vztahů mezi manžely či partnery (Holá, Westphalová, Kováčová, Spáčil, 2014).

Mediační činnosti jsou realizovány pomocí odborných postupů pracovníků PMS v přípravné fázi trestního řízení před rozhodnutím státního zástupce či soudce. Smyslem mediace je urovnání konfliktního stavu mezi obětí a pachatelem. Během mediace připravuje pracovník PMS podklady pro rozhodnutí státního zástupce či soudce. Mediací nazýváme dobrovolné, osobní a přímé setkání oběti a pachatele za účasti mediátora. (Štern, 2010, s. 39)

Definici mediace lze podle Šterna (2010, s. 40) vyjádřit, jako „...odborné postupy pracovníků PMS, které směřují k urovnání konfliktního stavu způsobeného událostí trestného činu formou přímého setkání mezi obětí, pachatelem a případně zástupci postižené komunity za účasti nestranného zprostředkovatele sporu – mediátora.“

1.5 Cíle činnosti PMS

Integrace pachatele – Probační a mediační služba usiluje o začlenění obviněného resp. pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci.

Participace poškozeného – Probační a mediační služba se snaží o zapojení poškozeného do „procesu“ vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.

Ochrana společnosti – Probační a mediační služba přispívá k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření. (PMS ČR, *Poslání a cíle*, 2017, online)

Podle Zehra (2001) je restorativní justice postavena na třech dalších pilířích, které je nutné během výkonu probace a mediace zohlednit:

Újmy a potřeby – první pilíř je zaměřen na oběti trestného činu. Jak velká újma oběti vznikla a jaké potřeby je potřeba následně uspokojit? Kolik osob trestný čin poškodil a vystaly v důsledku trestného činu dalším poškozeným nějaké potřeby?

Závazky a povinnosti – pokud se naplnil první pilíř, přichází na řadu druhý pilíř, který se týká závazků a povinností pachatele trestného činu. Pachatel je povinen odstranit nebo alespoň zmírnit nežádoucí stav, který vznikl následkem trestného činu.

Angažovanost a účast – třetí pilíř spočívá ve spolupráci obou stran procesu. Oběť a pachatel, popř. další poškozené osoby trestným činem, hledají cesty k odstranění újmy. Nejedná se o proces direktivního (objektivního) práva, který zastupuje zájmy společnosti, ale o spoluúčast obou zúčastněných stran, které stojí na stejné úrovni.

1.6 Pracovníci Probační a mediační služby

V Probační a mediační službě ČR, která je spravována resortem Ministerstva spravedlnosti ČR, působí úředníci a asistenti Probační a mediační služby, kteří v rámci výkonu své multidisciplinární profese vykonávají i činnosti sociální práce. Hierarchie pracovníků PMS začíná na úrovni střediska na pozici vedoucího pracovníka, který v rámci své řídicí působnosti rozhoduje samostatně ve všech věcech, které se týkají řízení organizačního útvaru nebo jeho částí, nebo jiných forem organizačního upořádání s výjimkou případů, kdy je jeho oprávnění omezeno právním předpisem nebo aktem řízení, nebo v případě, kdy si rozhodování dané problematiky vyhradil nadřízený vedoucí zaměstnanec. Povinností všech vedoucích pracovníků je průběžně kontrolovat stav řízené oblasti a aplikovat účinné kontrolní mechanismy prověřující bezchybný výkon jimi řízeného organizačního útvaru nebo jiné formy organizačních uspořádání a navrhopat provedení potřebných opatření. Vedoucí Pracovník odpovídá za rozhodnutí učiněná ve své působnosti a za výsledky činností jím řízeného organizačního útvaru. Pro upřesnění se vedoucí zaměstnanci u větších středisek dělí na vedoucí střediska a na vedoucí oddělení.

Vedoucí střediska řídí středisko a za jeho činnost odpovídá krajskému vedoucímu. Na návrh ředitele PMS se jmenuje a odvolává vedoucí střediska ministrem spravedlnosti po projednání s Radou pro probaci a mediaci. Vedoucí střediska ukládá podřízeným zaměstnancům pracovní úkoly, organizuje, řídí a kontroluje jejich

práci a dává jim za tímto účelem závazné pokyny v souladu s pokyny předsedy senátu nebo samosoudce, v přípravném řízení státního zástupce. Mimo výkonu vlastních odborných probačních a mediačních činností odpovídá za řádný chod a činnost pracoviště, za organizaci práce střediska. Dále vedoucí střediska řídí, organizuje, koordinuje a kontroluje práci střediska v rámci výkonu probačních a mediačních činností, metodicky vede činnost úředníků a asistentů a odpovídá za dodržování národních metodických standardů vydaných ministerstvem spravedlnosti, zařazuje ostatní pracovníky do vzdělávacích programů. Nedílnou nadstandardní prací vedoucího střediska je část agendy správy majetku, zejména převzetí dodávek zboží a služeb pro středisko, vyúčtování apod., které jsou nezbytné pro činnost střediska. Vedoucí pracovník zajišťuje administrativní podklady v oblasti personální a mzdové a jejich včasné odeslání na ředitelství PMS. Vedoucí střediska dále organizuje a řídí porady pracovníků střediska, řídí akce v příslušném okrese, vyhodnocuje plnění úkolů a koncepcí na úrovni okresu, vytváří strategii střediska v souladu s obecnou strategií PMS a odpovídá za realizaci strategických postupů v oblasti rozvoje střediska. Kompetence vedoucího střediska zahrnuje i organizaci výběrových řízení ve spolupráci s krajským vedoucím, kterému navrhuje složení výběrové komise. Navrhuje přijetí vhodného kandidáta. Vedoucí střediska sleduje požadavky a potřeby v oblasti odborného růstu pracovníků střediska, podává návrhy na konání vzdělávacích akcí, zajišťuje praxe a stáže na středisku, eviduje pracovní dobu, pracovní neschopnosti, pracovní volna a další překážky na straně zaměstnanců, práci přes čas a odpovídá za včasné poskytování těchto informací ředitelství PMS. V rozsahu svého pověření se stará o rozvrh provozu a kontrolu užívání přidělených motorových vozidel včetně související administrativní agendy. (viz. Organizační řád PMS, 2017)

Postupy, práva a povinnosti nalezneme v souvisejících zvláštních předpisech, jako např. zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě; zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů; zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže); zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Úředník Probační a mediační služby musí být bezúhonný a způsobilý k právním úkonům. Vykonává profesní úkony spojené s probačními a mediačními činnostmi, vytváří předpoklady k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení nebo mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody nebo vazba byla nahrazena jiným opatřením. Za tím účelem poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje, s cílem, aby v budoucnu vedl život v souladu se zákonem. Zvláštní pozornost rovněž věnuje poškozeným v trestním řízení. Úředník Probační a mediační služby provádí úkony probace a mediace ve všech fázích trestního řízení a mediaci i mimo jeho rámec, a to před zahájením či po skončení trestního řízení. Aktivně se podílí na vyhledávání případů vhodných pro uplatnění mediačních či probačních postupů.

Základní úroveň odbornosti pro výkon funkce úředníka PMS je dána kvalifikačním předpokladem pro výkon těchto funkcí podle zákona č.257/2000 Sb. Pro úředníky se jedná o vysokoškolské vzdělání společenskovedního zaměření magisterského stupně. Druhou úroveň tvoří kvalifikační vzdělávací kurs pro úředníky (doba trvání 12 měsíců). Kvalifikační vzdělávací kurs je přípravou pro složení odborné zkoušky. Třetí úroveň odbornosti úředníků je tvořena celoživotním vzděláváním, které reflektuje aktuální změny trestních kodexů a moderní metody v probačních a mediačních činnostech. Součástí této úrovně jsou supervizní setkání určená k reflexi případové studie.

Asistentem Probační a mediační služby se může stát bezúhonná fyzická osoba starší 21 let, která je způsobilá k právním úkonům. Asistent PMS vykonává jednotlivé úkony podle pokynů úředníka resp. vedoucího střediska PMS. Jedná se zejména o agendu spojenou s výkonem trestu obecně prospěšných prací a další probační činnosti. V případě pověření může vykonávat i činnosti, které vykonává úředník PMS, v případě potřeby vykonává i potřebné administrativní práce. Vyjednává se stranami trestního konfliktu o možnostech, jak řešit konflikt spojený s trestním stíháním smírným způsobem a jak vytvořit předpoklady a podmínky pro alternativní řešení ve smyslu rozhodnutí. Zajišťuje výkon rozhodnutí soudu zejména v oblasti trestu obecně prospěšných prací. Komunikuje s obecními úřady a organizacemi, které mají požadavky na výkon trestu obecně prospěšných prací (OPP) a vytváří síť těchto

organizací v rámci okresu. Podílí se na kontrole odsouzených vykonávajících trest OPP a motivuje k řádnému výkonu a plnění této sankce. (§6, odst. 3, z. č. 257/2000 Sb.)

2 Sociální práce

Dle Rogerse navazuje sociální pracovník blízký vztah s klientem a tím evokuje jistou psychosociální pohodu potřebnou při komunikaci. Nabízí tím jakousi pomoc nebo podporu pro klienta, jehož úkolem je naučit se tzv. svépomocí (pomoc sám sobě). Základem pro takové paradigma je vysoká míra empatie, bezvýhradné přijetí klienta, sdílení vztahu, opravdovost vztahu a nedirektivní a nehodnotící přístup. (Rogers, 1998) Krásná terapeutická vize, která je však v dnešní době téměř nepředstavitelná. Klient by se měl naučit samostatně získávat vliv na vlastní život.

2.1 Úrovně sociální práce

Jedná se o rozdělení sociální práce dle počtu klientů. Rozlišujeme na mikroúroveň, střední úroveň a makroúroveň. Mikroúroveň se zabývá individuálním přístupem ke klientovi, střední úroveň je zaměřena na práci s malými skupinami osob, např. rodinou, a makroúroveň se věnuje práci s většími skupinami osob, např. komunitami.

V diplomové práci se bude dále rozebírat mikroúroveň a střední úroveň. Sociální působení úředníka PMS na mikroúrovni vyvstává z jeho poradenské, informační a kontrolní činnosti. Střední úrovně se využije v případech komunikace s rodinami zúčastněných osob, popř. s nejbližšími členy okolí, kteří jsou nebo budou dotčeni alternativním trestem pachatele.

Úředník PMS se v rámci výkonu svého povolání setkává nejen s pachateli trestných činů, ale také s poškozenými. Vstupuje do průběhu řízení a má na starosti dohled nad výkonem alternativních trestů (Domácí vězení, Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, Obecně prospěšné práce, Propadnutí majetku, Peněžitý trest, Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, Zákaz činnosti, Zákaz pobytu, Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce). Cílem jeho působení je integrace pachatele po výkonu trestu odnětí svobody, podpora poškozeného a ochrana společnosti.

Specifikum činnosti PMS spočívá v tom, že se pachatel dostává do přímého kontaktu s poškozeným na základě oboustranného souhlasu prostřednictvím třetí zprostředkovatelské strany. Sociální práci úředníka PMS chápeme jako mediátora mezi obětí a pachatelem, přičemž navrhuje a plánuje možná kompenzační vyrovnání za spáchanou újmu oběti (odklon od normálního průběhu trestního stíhání –

narovnání). „*Pachatel je vtažen do problému poškozeného, aby si uvědomil rozsah, závažnost a dopad všech nepříznivých důsledků spáchaného trestného činu na poškozeného, aby byl motivován aktivně se podílet na jejich odstranění a sám na sobě poznal nesprávnost svého počínání, aby v příštím svém konání byl uvážlivější, vážil si zájmů a hodnot narušených trestným činem a vyvaroval se opakování trestné činnosti.*“ (Černíková, 2008, s. 193) S navrhnutým řešením je potřeba souhlasu obou stran.³ Úředník vykonává sociální práci i mimo prostory instituce PMS. Takovou práci nazýváme jako terénní. Úředník PMS v doprovodu minimálně jedné osoby navštěvuje klienta v jeho přirozeném prostředí a většinou za účelem kontroly výkonu jednoho z alternativních trestů (např. domácí vězení).⁴

Další variantou sociální práce úředníka PMS je parole. Soudně nařízená sociální intervence je ukládána v případech podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nebo v případech ambulantního ochranného léčení. Propuštěnému se stanoví závazné pokyny týkající se jeho chování a způsobu života. Podmíněně propuštěný je po jistou dobu podroben určitému dohledu a je mu poskytována potřebná pomoc. Agendu dohledu a pomoci zajišťuje PMS. Štern (2010) uvádí v tomto kontextu pojmy jako **pomoc a kontrola**. Probační činnost zaměstnance PMS vyplývá z individuálního přístupu ke klientovi (obviněný, poškozený), formou pravidelného osobního kontaktu. Od prvních konzultací s klientem se vypracovává probační program, jež je součástí probačního plánu a splňuje i funkci zkušební doby, kontroluje uložené povinnosti a omezení, které byly soudem, či státním zástupcem stanoveny. Probační plán uvádí intervaly konzultací, sledování podmínek dohledu, spolupráci klienta s dalšími subjekty. Klient musí být seznámen s obsahem probačního plánu a seznámen s následky případného neplnění programu. (Matoušek a kol., 2005, s. 292-293)

Po vytvoření patřičného probačního plánu se u odsouzeného kontroluje jeho chování. Díky tomu se předchází opakování trestné činnosti (prevence recidivy). Kontrolní činnost pracovníka je v agendě dohledu nezbytnou součástí. Vedení a pomoc směřuje pachatele, aby v budoucnu vedl řádný život. Pracovník spolupracuje s klientovým sociálním okolím a doporučuje kontakt klienta s dalšími organizacemi a odborníky. Pracovník PMS má za úkol také vyhodnocovat rizika, jež

³ Viz. kapitola 1.4 Mediace

⁴ Více v komentáři dotazníku k příslušné otázce týkající se terénní práce

jsou s pobytem pachatele na svobodě spojena. V úvahu se bere především riziko recidivy a možnost maření výkonu rozhodnutí soudu. Při vyhodnocování rizik pracovník PMS koreluje s tzv. statickými a dynamickými rizikovými faktory. Mezi statické rizikové faktory lze zařadit věk, pohlaví, typ trestné činnosti, počet předchozích odsouzení. Mezi dynamické rizikové faktory řadíme např. bydlení, zaměstnání, vzdělání, sociální dovednosti, zdravotní stav, závislosti. Rozsudkem soud stanoví, jak často PMS vypracovává zprávy o průběhu dohledu. Přihlíží se přitom k závažnosti trestného činu, a proto může být interval zpráv různý. Neurčí-li soud jinak, dle speciálního zákona odesílá úředník PMS zprávu o výkonu dohledu pro soud jedenkrát za půl roku. Dokument slouží k vyjádření kvalifikovaného názoru.

3 Pomoc obětem TČ

Manuál pro práci s oběťmi trestných činů, který je součástí souboru metodických standardů a manuálů PMS. Základní předpis pro práci s oběťmi TČ nabyl účinnosti v roce 2013 (zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů). Institut pomoci obětem TČ podpořil i zájem společnosti o řešení této problematiky.

Práce s oběťmi je nedílnou součástí činnosti pracovníků PMS. Právě skrze ni se naplňují principy restorativní justice, která chápe trestný čin jako sociální událost, která výrazně zasahuje do života oběti, její rodiny a blízkého okolí a nemůže být vyřešena pouze potrestáním pachatele. Cílem je narovnat a obnovit narušené mezilidské vztahy, pocit bezpečí a integrity oběti, podpořit ji k aktivitě a pachatele vést k přijetí odpovědnosti za své jednání a způsobenou újmu.

Obětí se rozumí osoba, která byla poškozena jednáním pachatele na majetku nebo na zdraví, či osoba pozůstalá. Není výjimkou, že s oběťmi TČ se pracovníci PMS setkávají stále později, mnohdy i po několika letech od spáchání trestného činu.

Obecným cílem práce s oběťmi je jejich navrácení zpět do běžného života. Následující text popisuje konkrétní postupy, jak obětem pomoci vyrovnat se s prožitým traumatem, jak je podporovat a povzbuzovat k tomu, aby byly aktivní při řešení „svého“ případu, aby získaly svůj život zpět do vlastních rukou, mohly se znovu cítit bezpečně a znovu získaly důvěru ve spravedlnost. (Manuál pro práci s oběťmi TČ, 2017, s. 4)

Způsob práce s oběťmi je v obecné rovině závislý na době, která uběhla od spáchání trestného činu; na tom, zda oběť přišla sama nebo byla ke spolupráci vyzvána; fázi trestního řízení (pokud bylo zahájeno); aktuálním stavu oběti; újmě, která oběti vznikla; zakázce oběti (co oběť chce). Základním nástrojem pracovníka při práci s oběťmi je vedení profesionálního rozhovoru. Zároveň pracovník umožní ventilaci emocí, převyprávění příběhu, připraví oběť na možnou reakci okolí (vč. OČTŘ) na traumatickou událost. Pracovník se snaží orientovat oběť na další život (zpracování zážitku, jeho integrace do života oběti).

4 Kontrolní činnost

Mezi specifické činnosti pracovníka PMS lze zahrnout i práci se závislými pachateli. Pracovník PMS musí počítat s tím, že lidé závislí na omamných látkách či alkoholu vykazují známky problémového chování. Pracovník PMS má za úkol takového pachatele motivovat ke změně chování, informuje pachatele o možných způsobech řešení jeho situace a využívá při tom institucí, které poskytují pomoc závislým osobám. A v neposlední řadě pracovník kontroluje dodržování povinností a omezení uložených OČTŘ. Pracovník dbá v takových případech zvýšené bezpečnosti vůči své osobě. Jedná se především o hygienické nakládání s materiálem na testování a dodržování zásad bezpečné konzultace. Na středisku by měl být přítomen další kolega. Pracovník vyhodnocuje chování pachatele, zda je schopen smysluplně odpovídat na dotazy. Pozorují se i možné příznaky závislosti a reakce pachatele, na otázky zaměřené na alkohol nebo drogy. Jestliže pracovník vyhodnotí situaci tak, že pachatel není schopen komunikovat, ukončí schůzku a navrhne jiný termín. O svých krocích vyhotoví záznam do probačního spisu.

K testování pachatele na přítomnost drog se používají běžné testery (slinné, močové). Odběr vzorku moči provádí pachatel sám na WC, slinné vzorky pak v kanceláři pracovníka či v terénu. Vyhodnocení testů probíhá pomocí proužků barev na testovací kazetě.

Pro potřebu této zkoušky byl použit test:

☐ močový	☒ slinný	☐ externí	
Test byl proveden pracovníkem PMS vyškoleným v dovednosti aplikovat tento test a provést vyhodnocení jeho výsledků. S konkrétní podobou potřebné spolupráce byl klient ze strany pracovníka PMS před zahájením aplikace testu seznámen.			
Výsledek provedeného testu – zachycení přítomnosti drog v těle:			
☐ negativní	☒ pozitivní	☐ test selhal	☐ test selhal částečně
Jaká část testu selhala: <input type="text" value="....."/>			
Typ zachycené látky (pozitivní nález)			
☒ THC	☐ OPI	☐ COC	☐ MET
☐ BZD	☐ AMP	☐ BUP	☐ Jiné jaké: <input type="text" value="....."/>

Při manipulaci s testerem pracovník PMS používá hygienické jednorázové rukavice. Pro očištění pracovního stolu nebo podložky používá desinfekční prostředky na povrchy a poté použije desinfekční přípravek na čištění rukou. Pracovník kontroluje pachatele i v terénu (v místě pobytu). Jako prvotní přípravu vyhodnocuje pracovník možná rizika a rekognoskuje terén a okolní podmínky. Za pomoci policie si pracovník zjistí, kolik osob se v místě pobytu nachází, zda jsou přítomni další uživatelé drog. Pracovník PMS provádí kontrolu vždy v doprovodu kolegy, popř. Policie. V nejrizikovějších případech je přítomnost policie nezbytná. Využívání testovacích prostředků na přítomnost alkoholu nebo OPL má dvě možnosti odůvodnění. Za první jako povinnost či omezení nařízené OČTŘ nebo za druhé jako prostředek motivace pachatele. V druhém případě je zapotřebí souhlas pachatele. O seznámení pachatele s podmínkami namátkového testování s jeho souhlasem se sepíše záznam. Při výkonu močového testu pracovník zajistí, aby pachatel odešel na toaletu bez přebytečných oděvů nebo batohem, aby nedošlo k záměrné kontaminaci vzorku moči. Pracovník pachatele na toaletu doprovodí a nechá pootevřené dveře. Vzorek moči pak za přítomnosti pachatele vyhodnotí. Test se zpravidla neprovádí hned na začátku konzultace. Záznam o výsledku testu se zakládá do probačního spisu. V případě, že se pachatel odmítne podrobit se testu na OPL, sepíše pracovník záznam o úkonu a zaznamená i důvod odmítnutí. Ve zprávě pro OČTŘ pracovník shrne výsledky testů. Odmítnutí testu na OPL lze považovat za porušení povinnosti zdržet se užívání OPL, pokud je taková povinnost nařízena.

Testy na přítomnost alkoholu v těle se provádí pomocí dechových zkoušek. U výkonu testu na alkohol může být přítomen i další pracovník PMS jako svědek události. V případě pozitivního prokázání požití alkoholu je nutná výpověď pachatele. Pachatel obdrží kopii záznamu o použití alkoholového testu. Jestliže je pachateli nařízena přiměřená povinnost zdržet se požívání alkoholu a výsledek testu je pozitivní nebo odmítá-li podrobit se testu, lze tuto skutečnost chápat jako porušení povinnosti stanovené soudem/státním zástupcem. Digitální detektor alkoholu měří s možnou odchylkou do 10%. Škála přístroje zaznamenává hodnoty od 0 do 4‰. V případě zpochybnění se test opakuje. O pozitivních výsledcích v obou výše uvedených testech pracovník PMS informuje OČTŘ.

V roce 2016 střediska PMS evidovala celkem 3 808 spisů spadajících do kategorie drogové kriminality. Úředníci a asistenti PMS provedli za rok 2016 nejméně 6 077 slinných/močových testů na omamné a psychotropní látky a u více jak 4 688 pachatelů provedli test na zjištění přítomnosti alkoholu v těle. (Probační rejstřík AIS PMS 2016, 2017, exportovaná data, online)

5 Druhy trestů

Podle Inciardiho (1994, s. 662) vyplývá princip nápravy na svobodě ze základní dichotomie podmíněného a nepodmíněného trestu. V minulosti soudy ukládaly celou řadu trestů vykonávaných na svobodě. Například mezi sankce z koloniální doby můžeme zařadit klády a pranýř, potápěcí židle, udidlo, veřejné bičování a podobné tresty. V dnešním pojetí chápeme trest vykonávaný na svobodě jako aktivity a programy, těsně svázaných s aktivitou místních orgánů moci. (Veteška, 2015, s. 154)

V trestním zákoníku jsou taxativně vyjmenovány tresty, které může soud za spáchané trestné činy uložit. Jedná se o trest odnětí svobody, domácí vězení, obecně prospěšné práce, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti, vyhoštění. (§52, odst. 1, písm. a) až l), zákona č. 40/2009 Sb.) Pro potřeby diplomové práce byly vybrány pouze tresty alternativní.

Alternativní opatření a alternativní tresty byly a doposud jsou určeny pro pachatele méně závažných trestných činů. Tedy pro pachatele s lepší perspektivou. Prostřednictvím alternativních způsobů zacházení se problematika kriminality mladistvých a mladých dospělých může řešit lépe, než zesilováním represivních sankcí. V Anglii se o pojmu alternativní trest již skoro nemluví, protože se zde upevnila pozice takových trestů natolik, že se spíše užívá pojem „*nahrazující trest odnětí svobody*“ nebo „*tresty vykonávané ve společnosti*“. (Matoušek, 2003, s. 181)

Nedílnou součástí trestů ve společnosti by měla být i tzv. *morální sankce*, jež může mít podobu samotné omluvy poškozenému, příspěvku na charitativní a jiné veřejně prospěšné účely. Samotný pojem morální sankce český trestně-právní systém nezná, nicméně v rámci některých trestů a odklonů umožňuje uložit tzv. přiměřená omezení, do nichž lze morální sankci zahrnout. A právě s touto problematikou se setkávají úředníci PMS při své činnosti mediátora.

5.1 Alternativní tresty

Trest se označuje jako alternativní, pokud tvoří určitou alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Tyto tresty tedy nezavírají pachatele do vězení, ale ukládají

mu jiná omezení a povinnosti. Směřují k nápravě spáchaného trestného činu a k nápravě delikventa, ne k odplatě ve smyslu retribučních trestních teorií. Smyslem alternativního trestu je taktéž omezit nežádoucí projevy prizonizace, jako je např. tzv. syndrom otáčivých dveří, což je označení pro situaci, kdy se propuštěný pachatel není schopen uchytit v nekriminálním prostředí a vrací se zpět na kriminální dráhu. Určité naděje byly vkládány taktéž v ulehčení přeplněných věznic od přílivu nových odsouzenců k trestu odnětí svobody.

Tresty jsou seřazeny v zákoně od nejpřísnějšího domácího vězení po zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Určitou výjimkou je trest vyhoštění, který sice znamená podstatný zásah do práv a svobody jedince, nicméně ho nelze uplatnit na občany České republiky. Taktéž určitou výjimkou je podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody (popř. s uloženým dohledem), neboť samotné odnětí svobody je v našem trestním právu nejpřísnější trest, nicméně tato varianta už ze své podstaty znamená menší zásah do práv a svobody jedince než trest domácího vězení.

Po roce 1989 se do českého právního systému zavedl institut **odklonů** v trestním řízení. V roce 1993 se objevuje **podmíněné zastavení trestního stíhání** a institut **narovnání** v roce 1995. U mladistvých šlo o **odstoupení od trestního stíhání**. Angažovanost PMS spatřujeme „*ve vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody nebo dohody o narovnání, případně podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody*“ (Šámal, 2010, s. 595)

5.1.1 Domácí vězení (TDV)

Trest domácího vězení má svůj původ v USA, v Evropě se s ním můžeme v různých podobách setkat např. ve Velké Británii, Francii, Belgii, Nizozemí a Švédsku. Ve většině zemí, které využívají domácí vězení, se však tento institut uplatňuje nikoli jako alternativní trest, nýbrž v rámci podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. (Ščerba, 2011, s. 308)

Domácí vězení je z pohledu novodobého českého státu novinkou, ukotvenou v novém trestním zákoníku. Podle tr. zákoníku jde o druhý nejpřísnější trest po trestu odnětí svobody. Jeho podstatou je omezení pohybu odsouzeného v určitých

hodinách (zpravidla od 20h do 05h) po dobu maximálně 2 let. V tento čas je odsouzený povinen zdržovat se v místě stanoveném soudem, zpravidla ve svém stálém bydlišti. Tímto má dojít k určitému omezení a kontrole pachatele bez jeho vytržení ze sociálního prostředí. Kontrolu provádí namátkově pracovníci Probační a mediační služby ČR, kteří o průběhu informují soud. Pokud pracovníci zjistí nepřítomnost odsouzeného ve stanovený čas ve stanoveném obydlí a odsouzený nemá přijatelnou omluvu (např. náhlá zdravotní komplikace potvrzená lékařem), může soud přeměnit nevykonanou část trestu domácího vězení v trest odnětí svobody.

Trest domácího vězení můžeme označit jako jakýsi kompromis mezi nepodmíněným trestem odnětí svobody vykonávaným ve věznici a úplným ponecháním pachatele na svobodě. Důvodem pro začlenění tohoto trestu do systému sankcí je zejména jeho pozitivní resocializační vliv, neboť odsouzený může vést nadále svůj život v prostředí, na které je zvyklý a tím jsou zachovány jeho rodinné, sociální a pracovní vazby. Taktéž pro poškozeného je uložení tohoto trestu na místo nepodmíněného trestu odnětí svobody výhodnější, neboť se dočká plné a včasné kompenzace utrpěné újmy spíše od pachatele odsouzeného k trestu domácího vězení, než od pachatele odsouzeného k pobytu ve vězení. Nepřehlédnutelnou výhodou trestu domácího vězení je také jeho ekonomické hledisko, zatímco den pobytu ve vězení stojí u jednoho odsouzeného zhruba tisíc korun českých, domácí vězení stojí cca 165 korun na den (pravnicaradce.cz: *Ministerstvo spravedlnosti chce snížit...*, 2017, online). Do českého právního systému vstoupil trest domácího vězení prostřednictvím trestního zákoníku a účinnosti nabyl 1. 1. 2010.

Trest domácího vězení je v § 52 odst. 1 trestního zákoníku zařazen ve výčtu trestů hned na druhém místě za trestem odnětí svobody, což vyjadřuje názor zákonodárce, že se jedná o druhý nejpřísnější trest z celého systému trestů. Uvedený názor zesilují i výsledky výzkumů provedené v zemích, jež domácí vězení užívají. Téměř 15% odsouzených považovalo domácí vězení za přísnější trest, než nepodmíněné odnětí svobody. (Král, 2007, s. 236)

Podstata trestu tkví podle ustanovení § 60, odst. 3 trestního zákoníku v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody,

zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu; poskytovatel zdravotních služeb je povinen na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit.

§ 60, odst. 4 TZ dále umožňuje soudu stanovení časového období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části, v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu a pracovního volna s přihlédnutím zejména k jeho pracovní době a k času potřebnému k cestě do zaměstnání, k péči o nezletilé děti a k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí, aby při zajištění všech nezbytných potřeb odsouzeného a jeho rodiny ho přiměřeně postihl na svobodě. Soud může odsouzenému povolit navštěvování bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.

Podmínky pro uložení domácího vězení

Aby mohl být soudem uložen trest domácího vězení, musí být ve smyslu § 60 trestního zákoníku kumulativně splněny 3 základní podmínky:

a) *spáchání přečinu*, přečinem ve smyslu § 14 odst. 2 trestního zákoníku se rozumí všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, za něž je stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

b) soud dospěje k závěru, že *vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to i popřípadě vedle uložení trestu jiného* – při ukládání trestu domácího vězení za přečin, musí soud odůvodnit, že domácí vězení je postačující, tedy že nepodmíněný trest odnětí svobody není třeba ukládat. Povaha činu může vylučovat uložení domácího vězení např. u deliktu spáchaného přímo z domova (např. prostřednictvím internetu) a také při deliktech spadajících do kategorie domácího násilí, poměry pachatele mohou znemožňovat aplikaci tohoto trestu typicky tehdy, jestliže pachatel nemá zajištěno žádné stále bydliště a podobně. (Ščerba, 2011, s. 311)

Aby mohl soud posoudit uvedená hlediska, zejména osobu a poměry pachatele, musí mít dostatek relevantně zjištěných, popř. i ověřených informací. K tomu může již před rozhodnutím o uložení trestu domácího vězení využít **institut předběžného šetření** (IPŠ), které provádí probační úředník v místě, kde by měl být tento trest

vykonáván. Na základě výsledku šetření pak soud může zvážit, zda skutečně trest domácího vězení uloží či nikoliv. Přestože zákon obligatorně soudu neukládá povinnost požádat o toto předběžné šetření, domnívám se, že využití tohoto institutu již před rozhodnutím soudu by mělo být využito vždy a tak, aby soud tento trest neuložil a poté nezjistil, že jeho výkon je značně ztížený či dokonce nemožný.

c) pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost –

vyžadování tohoto souhlasu má dva základní účely – posílení resocializačního účinku trestu domácího vězení, neboť výkon tohoto trestu má větší naději na dosažení svého účelu tehdy, pokud jej pachatel dobrovolně akceptuje a dá souhlas s jeho uložením a druhý účel souhlasu lze spatřovat v zajištění bezproblémového výkonu trestu domácího vězení, zejména ve vztahu ke kontrole jeho dodržování. (Ščerba, 2011, s. 312) Jestliže však pachatel s možným uložením trestu domácího vězení nebude souhlasit, a písemný slib nedá, nemůže mu tento trest být uložen. Domácí vězení je tak v českém platném právu jediným druhem trestu, který není možné pachateli uložit proti jeho vůli. U jiného alternativního trestu, obecně prospěšných prací soud také zjišťuje stanovisko pachatele k tomuto trestu, nesouhlasné stanovisko u této sankce však není pro soud překážkou pro její uložení. Souhlas od osob, které s pachatelem sdílejí obydlí, na které se bude trest domácího vězení vztahovat, trestním zákoníkem vyžadován není. To lze shledávat jako problematické, neboť výkon tohoto trestu a zejména jeho kontrola mohou v určitých případech kolidovat s nedotknutelností obydlí těchto osob ve smyslu čl. 12 Listiny základních práv a svobod. (Hulán, 2010, s. 18)

Výkon trestu domácího vězení

V souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku byl zákonem č. 41/2009 Sb., novelizován i zákon č. 161/1941 Sb., trestní řád, do kterého byl mimo jiné v části třetí hlavě dvacáté první vložen nový oddíl třetí s názvem „Výkon trestu domácího vězení“, který obsahuje ust. § 334a až 334h. Upraveno je zde zejména: - nařízení výkonu trestu domácího vězení - dle kterého jakmile se rozhodnutí, podle něhož se má vykonat trest domácího vězení stalo vykonatelným (rozsudek, trestní příkaz), zašle předseda senátu odsouzenému a příslušnému středisku Probační a mediační služby nařízení výkonu trestu, ve kterém určí počátek výkonu tohoto trestu a místo

výkonu tohoto trestu. Z dikce tohoto ustanovení je tedy patrné, že určení místa výkonu trestu domácího vězení není součástí výroku rozsudku či trestního příkazu.

Počátek výkonu trestu stanoví předseda senátu tak, aby si odsouzený mohl obstarat své záležitosti, čímž je myšleno vyřízení zejména záležitostí rodinných a pracovních.

Místo výkonu trestu stanoví předseda senátu v obydlí odsouzeného v místě trvalého pobytu nebo v místě, kde se odsouzený zdržuje, a to s přihlédnutím k jeho osobním a rodinným poměrům a je-li odsouzený zaměstnán, přihlédne i k místu výkonu zaměstnání a k možnostem dopravy do zaměstnání.

- kontrola výkonu trestu domácího vězení – která je svěřena Probační a mediační službě a ta může tuto kontrolu vykonávat:

a) prostřednictvím namátkových kontrol prováděných probačním úředníkem, za účelem této kontroly musí odsouzený probačnímu úředníkovi umožnit vstup do místa výkonu trestu

b) prostřednictvím elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného ve spolupráci s provozovatelem tohoto systému

Přestože možnost kontrolovat výkon trestu domácího vězení prostřednictvím elektronického kontrolního systému je součástí našeho právního řádu od výše uvedené novely trestního řádu s účinností od 1. 1. 2010, zkušební provoz tohoto systému byl spuštěn až 1. 7. 2012. Tento zkušební provoz trval čtyři měsíce do konce listopadu 2012 a bylo do něj v osmi soudních krajích zahrnuto dvacet pět dobrovolníků z řad odsouzených k trestu domácího vězení. Princip elektronického kontrolního systému spočívá v tom, že odsouzenému je na nohu nasazený náramek a doma má podpůrné zařízení. Zjednodušeně je můžeme označit jako přijímač a vysílač. Monitorování je nastaveno na prostor, kde odsouzený žije, a prostřednictvím signálů a sítě GSM je centrálně kontrolován. (idnes.cz, *Pětadvacet odsouzených už má elektronický náramek*, 2017, online)

K vyhodnocení zkušebního provozu došlo v prosinci 2012 a Ministerstvo spravedlnosti ČR na jeho základě deklarovalo, že zkušební provoz jednoznačně prokázal, že zavedením elektronického kontrolního systému do praxe by se především výrazně snížily náklady spojené s vězněnými osobami. Veřejná zakázka na zavedení a rozšíření systému elektronického monitoringu odsouzených měla být

vyhlášena začátkem roku 2013. Zadavatelem veřejné zakázky a provozovatelem systému měla být Probační a mediační služba, což mělo mimo jiné přinést výraznou finanční úsporu na jeho pořízení. V plánu bylo pořídit 500 kusů monitorovacích zařízení s možností navýšení tohoto počtu dle potřeby, maximálně však na 2000 kusů. (justice.cz, *Zkušební provoz...*, 2017, online)

Nejnovější aktuality ohledně **elektronického monitorovacího systému** (EMS) jsou zaznamenány z února 2016, kde se informuje o stavu výběrového řízení, do kterého se bohužel v roce 2015 nepřihlásil žádný uchazeč. Zadavatelem se stala nyní Probační a mediační služba ČR ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti ČR a zvolili formu tzv. soutěžního dialogu. *„Jde o druh zadávacího řízení, který poskytuje veřejnému zadavateli stejnou flexibilitu, jakou mají soukromé subjekty a zároveň formou dialogu s potencionálními dodavateli umožní nalézt to nejvhodnější řešení potřeb veřejného zadavatele. Lhůta pro podání žádostí zájemců o účast v soutěžním dialogu je stanovena zákonem o veřejných zakázkách a končí 5. 4. 2016 (včetně). Podrobné informace najdou zájemci na adrese <https://www.egordion.cz/nabidkaGORDION/profilMsp>.“* (portal.justice.cz: *Ministerstvo spravedlnosti a Probační a mediační služba vypisují novou zakázku*, 2016-02-29, online)

V návaznosti na tuto informaci sděluje web ministerstva spravedlnosti o osmi žádostech o účast v tendru na EMS pro trestní justici. Po následném posouzení žádostí a splnění požadovaných podmínek budou uchazeči vyzváni k účasti v soutěžním dialogu.

„Jsem velmi rád, že dodavatelé projevíli o zakázku zájem. Doručené nabídky Probační a mediační služba nyní posoudí a ti soutěžitelé, kteří prokáží splnění kvalifikace, budou vyzváni k účasti v soutěžním dialogu,“

uvedl ministr spravedlnosti Robert Pelikán

Ministr Pelikán dále pokračoval, že v rámci zakázky nejde jen o pouhé dodání monitorovacích zařízení, tzv. náramků. Je nutné zajistit také jejich následný servis, zřízení monitorovacího centra a školení odborného personálu, který bude systém obsluhovat. (portal.justice.cz: *Veřejná soutěž o tzv. náramky...*, 2016-04-05, online)

Andrea Matoušková, ředitelka PMS ČR, ve svém prohlášení ze dne 7.1.2017, uvedla:

„Pokud vše půjde podle plánu, bude vítěz tendru na elektronický monitorovací systém znám na rozhraní prvního a druhého čtvrtletí letoška. Pak budeme intenzivně pracovat na zdárném začlenění systému do každodenní případové praxe. Takzvané náramky pomohou hlídat odsouzené s uloženým trestem domácího vězení; uvažuje se však i o jejich využití při nahrazení vazby či posílení ochrany obětí trestné činnosti.“ (pmscr.cz: PMS čeká náročný rok..., 2017-01-07, online)

Je nepochybné, že bez zavedení EMS můžeme jen těžko mluvit o naprosto efektivní kontrole odsouzených k trestu domácího vězení. Prostřednictvím tohoto systému je možné kontrolovat výkon trestu domácího vězení prakticky nepřetržitě a namátkové kontroly probačními úředníky nemohou této úrovně dosáhnout ani zdaleka, mimo jiné i proto, že jejich personální možnosti jsou omezené a tyto kontroly tvoří jen zlomek úkolů, které jsou povinni plnit. Neexistenci elektronického monitorovacího systému považuji za nejzásadnější nedostatek zavedení trestu domácího vězení do naší právní úpravy.

Začlenění trestu domácího vězení do naší právní úpravy považuji za pozitivum a domnívám se, že výběrové řízení na provozovatele elektronického monitorovacího systému, včetně zkušebního provozu, mělo být provedeno již před přijetím trestního zákoníku tak, aby po jeho účinnosti mohl být jeho provoz spuštěn a soudy mohly začít tento trest ukládat bez v současné době odůvodněných pochybností o efektivitě kontroly výkonu tohoto trestu a s tím spojeným naplňováním výchovné funkce tohoto trestu.

Přes nezbytnost zavedení elektronického monitorovacího systému odsouzených to neznamená, že po jeho uvedení do provozu zanikne potřeba namátkových kontrol probačními úředníky. Nejlepším způsobem jak účinně kontrolovat výkon trestu domácího vězení je kombinovat oba dva způsoby kontroly, tedy neustálý elektronický monitoring, který dává probačnímu úředníkovi jistotu řádného výkonu, doplněný jeho osobními návštěvami především k plnění přiměřených omezení a povinností uložených společně s trestem. Pokud probační úředník vykonávající kontrolu (platí i pro provozovatele elektronického kontrolního systému) zjistí, že odsouzený

nedodržuje stanovené podmínky domácího vězení a uložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, sdělí tuto skutečnost ve smyslu ust. § 334c tr. řádu bezodkladně soudu, který výkon trestu nařídil.

Trestní řád dále upravuje odklad a přerušování výkonu trestu domácího vězení (§ 334d), změnu trestu domácího vězení (§334e), upuštění od výkonu trestu domácího vězení (§334f) a ust. § 334h obsahuje zmocňovací ustanovení, dle kterého může Ministerstvo spravedlnosti ČR vyhláškou stanovit podrobnosti kontroly výkonu trestu domácího vězení. Touto vyhláškou je Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, která nabyla účinnosti 1.1.2010. Tato vyhláška dále konkretizuje, v čem spočívá kontrola výkonu trestu domácího vězení, povinnosti odsouzeného a probačního úředníka při výkonu této kontroly.

Demonstrativní výčet povinností odsouzeného uvádí tr. zákoník v ust. § 48 odst. 4 a patří mezi ně např. povinnost podrobit se vhodným programům psychologického poradenství, zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek atd.. Zajímavostí je, že za porušení povinnosti zdržet se požívání alkoholických nápojů, byl přeměněn trest domácího vězení na nepodmíněný trest odnětí svobody prvnímu člověku, kterému byl u nás trest domácího vězení uložen. Jednalo se o mediálně známého Štefana Rolníka, který tuto povinnost porušil dvakrát, po prvním porušení dobrovolně nastoupil protialkoholní léčbu, při druhém porušení této povinnosti došlo již k přeměně trestu. (ct24.cz: *První domácí vězeň...*, 2011-01-25, online)

Uložení těchto přiměřených omezení či povinností směřuje k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Řádným životem je pro účel trestního zákoníku myšleno nejen vyvarování se páčání další trestné činnosti a dodržování právního řádu, ale například i plnění povinností vůči rodině, společnosti a státu, či nenarušování občanského soužití. (Kysela, 2011, s. 10) Na rozdíl např. od trestu obecně prospěšných prací, zákon pachateli povinnost vést během výkonu trestu domácího vězení řádný život výslovně neukládá. Soud zpravidla pachateli také uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil nebo vydal bezdůvodné obohacení, získané trestným činem. Pachateli ve věku blízkém věku mladistvých může soud samostatně nebo vedle zmíněných

omezení a povinností uložit také některá výchovná opatření demonstrativně uvedená v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže.

Právní úprava speciálního zákona umožňuje trest domácího vězení (TDV) předjednat na středisku PMS. Pracovník PMS zjišťuje a hodnotí ve fázi předjednání podmínky a rizika výkonu TDV, zohledňuje rizika recidivy pachatele, vyjadřuje jasná stanoviska soudu. Pracovník PMS navazuje kontakt jak s pachatelem, tak i s obětí. Kontaktování poškozeného probíhá formou pozvání na úvodní konzultaci, popř. telefonickým rozhovorem. Pracovník PMS nabízí své služby na základě zákona o obětech trestných činů. Pokud je případ vhodný k mediaci mezi pachatelem a obětí, pracovník navrhne oběma stranám možnost mediace. Obě strany musí souhlasit s mediací.

Metodický standard PMS uvádí, že pracovník posuzuje všechna rizika spojená s výkonem TDV. Zaměřuje se především na možnosti selhání a na bezpečnost kontrolujících pracovníků. Podle metodického standardu TDV mezi okolnosti, které výkon TDV ze své podstaty vylučují, patří:

- trestný čin zahrnoval násilí páchané na osobách blízkých, s nimiž pachatel nadále žije v jedné domácnosti,
- pachatel nemá stabilní místo bydliště,
- pachatel z různých důvodů dlouhodobě (popř. velmi často) pobývá mimo svůj domov

V úvahu se bere i dostupnost místa výkonu TDV, aby bylo dosažitelné a kontrolovatelné. Hodnotí se i předchozí spolupráce s PMS a snaha odčinit stav vzniklý následkem trestného činu. Pokud pachatelův zdravotní stav vyžaduje časté a pravidelné návštěvy lékaře, trest není vhodné doporučit. Aby mohl pracovník PMS odborně vyhodnotit rizika a podmínky výkonu TDV, realizuje se tzv. **institut předběžného šetření (IPŠ)**. Jestliže soud/státní zástupce pracovníka PMS k IPŠ nepověří, je zcela v kompetenci pracovníka, zda IPŠ provede. Způsob výkonu IPŠ se skládá ze tří hlavních kroků. **Úvodní konzultace s pachatelem** (při IPŠ) je přímo realizována pracovníkem PMS nebo specialistou z řad zaměstnanců PMS na TDV. V obou případech platí, že činnost směřující k předjednání TDV je možné provádět jen za výslovného souhlasu pachatele. Pracovník použije k první konzultaci formulář

pozvánky na úvodní konzultaci. Pokud má pachatel zřízenou datovou schránku, pracovník posílá všechny písemnosti přednostně elektronicky. Jakmile vyjde najevo skutečnost, že pachatel pozvánku obdržel (převzetí elektronickým podpisem v datové schránce, doručenkou) a ke konzultaci se nedostavil, je situace chápána jako nezáměr o spolupráci v přípravném řízení či řízení před soudem. O této skutečnosti informuje neprodleně pracovní PMS příslušné OČTŘ. Zjistí-li se, že se pachatel na uvedené adrese nezdržuje, provede se lustrace v CEO a v CEVO. Další možností je obrátit se na OČTŘ se žádostí o zjištění aktuálního místa pachatele.

Při úvodní konzultaci v rámci IPŠ pracovník poučí pachatele o základních podmínkách výkonu TDV, jeho povinnostech a právech. V písemné podobě se do spisu zakládá obligatorně poučení o výkonu TDV. Dále se pracovník zajímá o postoj pachatele ke spáchanému TČ a k oběti, pozoruje snahu a zájem pachatele škodu uhradit a míru zájmu trestný čin odčinit.

Při návštěvě v obydlí pachatele pracovník poznává a dokumentuje prostředí, ve kterém by mohl být TDV vykonán. Pracovník se dostává do přímého kontaktu s osobním okolím pachatele a jeho spolubydlícími. Může tak odhalit rizika TDV v době, kdy pracovník o TDV teprve uvažuje. Pracovník vede s pachatelem profesionální rozhovor se zaměřením na zjištění skutečností podstatných pro případné uložení a výkon TDV. V průběhu šetření se pracovník snaží s pachatelem navázat pozitivní profesionální vztah pro další spolupráci. O provedení návštěvy vyhotoví pracovník záznam z návštěvy obydlí pro IPŠ. Popíše zjištěná rizika, která ohrožují zdárný průběh trestu i bezpečnost kontrolujících osob, popř. další informace potřebné pro rozhodnutí soudce. Pracovník k tomuto záznamu zhotoví jednoduchý náčrt obydlí nebo za souhlasu bydlících osob jednoduchou názornou fotodokumentaci.

Při zpracování stanoviska PMS k možnosti uložení TDV je důležité prověřit databázi Centrálně stíhaných osob (CESO), Rejstřík trestů a rejstřík přestupků. Je nezbytné, aby při zpracování stanoviska pracovník reagoval na zjištěná rizika recidivy i na jiná selhání pachatele a přitom pověřujícímu státnímu zástupci nebo soudci doporučil možnosti jejich ošetření, např. formou doporučení uložit konkrétní přiměřené povinnosti nebo omezení. Ve stanovisku pracovník v závěru jednoznačně uvede, zda uložení TDV doporučuje či nedoporučuje. Jeho stanovisko je ve všech návrzích vždy

odůvodněno. Součástí písemných podkladů je jako podmínka uložení trestu také vždy slib obviněného, ve kterém se zavazuje, že se bude ve stanovené době zdržovat v obydlí na určené adrese a poskytne PMS veškerou potřebnou součinnost při kontrole výkonu tohoto trestu.

Stejně jako při předjednání TDV postupuje pracovník i v případě předjednání přeměn trestů v TDV a všech ostatních forem soudem uložených povinností zdržovat se ve stanoveném časovém období ve svém obydlí, pokud k jejich předjednání byla PMS pověřena.

Při kontrole TDV je nezbytná spolupráce s místním obvodním oddělením PČR, v jehož lokalitě je TDV nařízen. PČR je informována o osobě a časovém období TDV písemně a tím se z velké části zajistí výměna potřebných informací mezi PMS a PČR. Povinnosti vyplývající z trestního zákona § 60 odst. 3-5 kontroluje pracovník PMS provádění namátkových osobních kontrol. Tyto kontroly se provádí nepravidelně, namátkově, podle uvážení pracovníka, který sestavuje nejméně v měsíčním kalendářním předstihu plán kontrol.

Pracovník sestavující plán kontrol zohledňuje skutečnost, že pachatel musí být osobně zkontrolován minimálně 4x v jednom měsíci, pokud je kontrola prováděna pouze formou osobních namátkových kontrol. Frekvenci kontrol lze zvýšit, uváží-li pracovník, že pro řádný výkon TDV je to žádoucí. Osobní namátkovou kontrolu pověřený pracovník provádí kdykoli během doby stanovené pro výkon TDV, a to vždy v doprovodu dalšího pracovníka. Pracovník musí být při vlastní kontrole vybaven formuláři Záznam o namátkové kontrole TDV a Sdělení o porušení TDV, služebním mobilním telefonem s dostatečnou zásobou energie, služebním průkazem, základními administrativními pomůckami pro psaní v terénu a v noci také svítilnou. Při kontrole v místě výkonu TDV se pracovník na vyžádání prokáže svým služebním průkazem. Podle pokynu předsedy senátu pracovník sděluje soudu ve stanovených termínech informace o průběhu výkonu TDV. Pokud není určena lhůta k podávání těchto zpráv, zasílá pracovník zprávu soudu na konci vykonaného trestu. V případě porušení trestu informuje pracovník soud neprodleně. Pokud pachatel hodnověrně nedoložil vysvětlení své nepřítomnosti nebo uvedené důvody nejsou relevantní, vyhodnocuje se toto jednání jako prokázané maření výkonu TDV, vč. nedodržování uložených přiměřených omezení a povinností. Pracovník sdělí

informace o výkonu kontroly bezodkladně soudu, který TDV nařídil. O všech změnách týkajících se nařízení výkonu TDV rozhoduje pouze soud. Pokud zjistí pracovník okolnosti, které si vyžadují nutnost odkladu, přerušení nebo změnu místa a doby TDV, podá soudu písemný podnět k úpravě podmínek nařízeného trestu. Pachatel je pro tyto účely vyzván k doložení potřebných dokladů, na základě kterých by ke změně mělo dojít.

O přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody rozhoduje v souladu s ust. § 334g trestního řádu ve veřejném zasedání předseda senátu na návrh probačního úředníka nebo i bez takového návrhu a proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost, jež má suspensivní účinek.

V případě změny místa výkonu TDV do jiného okresu, než ve kterém TDV doposud probíhal, postupuje pracovník v souladu se Spisovým řádem PMS upravujícím postupování probačních spisů mezi středisky PMS.

Činnost v rámci výkonu TDV pracovník končí podáním závěrečné zprávy o průběhu výkonu TDV, ve které zhodnotí, jak pachatel dodržoval podmínky TDV, plnil uložené povinnosti a omezení a jak nahradil nebo odčinil způsobenou škodu. Ve zprávě rovněž vyhodnotí postoj pachatele k urovnání narušených vztahů s obětí nebo poškozenou organizací a také popíše změny v chování a životní situaci pachatele, kterých za dobu svého kontaktu s pracovníkem dosáhl. Pracovník rovněž uvede celkový počet a výsledek provedených namátkových kontrol, přičemž detailněji popíše případy, kdy došlo k porušení podmínek výkonu TDV, jakož i zjištěné důvody těchto porušení.

V závěru zprávy se pracovník jednoznačně vyjádří, zda z jeho pohledu byl účel TDV naplněn, zda splnil všechny uložené povinnosti a omezení; pokud případně pachatel účel TDV mařil, uvede pracovník, jakým konkrétním jednáním.

Se závěrečnou zprávou je pachatel seznámen písemně (zasláním poštou, datovou schránkou), popř. osobně při návštěvě střediska.

Pracovník uzavírá PM spis v souladu se Spisovým řádem PMS.

Po skončení výkonu trestu domácího vězení sepíše probační úředník soudu závěrečnou zprávu, kde popisuje průběh výkonu trestu, uvede počet provedených kontrol a jejich výsledek. Průběžnou zprávu o výkonu trestu a provedených

kontrolách probační úředník soudu zasílá v půlročních intervalech, pokud je trest domácího vězení kratší, tak v polovině trestu, pokud si soud, který trest uložil, nevyžádá jinak. Kromě průběžné a závěrečné zprávy pak soud písemně informuje o každém zjištěném porušení podmínek výkonu trestu. Soudy téměř ve všech případech TDV využívají institutu předběžného šetření a prostřednictvím Probační a mediační služby ČR se zjišťuje, zda je výkon tohoto trestu reálný, přestože soudu zákon využití tohoto institutu obligatorně neukládá. Předchází se tak k situacím, kdy je uložen trest domácího vězení, jehož výkon se následně ukáže jako nerealizovatelný.

V praxi pak bývá negativně hodnoceno, že stále nebyl zaveden elektronický monitorovací systém, takže veškerá kontrola výkonu tohoto trestu spočívá na bedrech zaměstnance, který má v kompetenci dozor nad výkonem TDV. Zaměstnanec PMS má na starosti většinou TDV několik a nejedná se o jediný druh trestu, nad jehož výkonem vykonává kontrolu. V nočních hodinách (po 22:00 hod.) navíc z důvodu svojí bezpečnosti provádí kontroly společně s dalším kolegou/kolegyní, což zatěžuje personální možnosti středisek.

5.1.2 Dohled probačního úředníka (probace)

Dohled probačního úředníka byl již nastíněn výše v kapitole Sociální práce. Detailnější rozvedení institutu dohledu bude rozebráno v této kapitole. Popsány budou situace, v jakých případech se dle trestního zákoníku může stanovit dohled nad odsouzeným a jaké povinnosti a omezení se rozsudku týkají. Dále se v této kapitole setkáme s odbornou činností zaměstnanců PMS a jejich procesními úkony, které se v rámci výkonu dohledu vykonávají.

Veteška (2015, s. 155) uvádí, jako podstatu probace, trest vykonávaný na svobodě, který dává soudu možnost během takového trestu měnit podmínky nebo stanovit nový trest, jestliže pachatel poruší podmínky dřívějšího rozsudku. *„Probace je zároveň označením pro soubor funkcí, činností a služeb, jako je zpracování hlášení pro soudy, dohled nad podmíněně propuštěnými odsouzcenci a poskytování služeb.“* (Veteška, tamtéž) Probace eliminuje negativní zkušenosti z pobytu ve vězení a nahrává pachateli v kontaktu s rodinou.

Probační pracovníci využívají individuálního přístupu ke každému pachateli a zároveň svoji práci pobírají komplexně. Pracovníci PMS komunikují s odsouzeným

na základě vzájemného respektu. Nedílnou podmínkou je sebereflexe pachatele, a zda disponuje kompetencemi, aby trestnou činnost neopakoval a zda je schopen změny ve svém chování. Vyžaduje se tedy aktivní přístup k řešení vlastní problematické životní situace.

5.1.3 Postup pracovníka při dohledu NVD

Na úvod zmíním povinnosti a oprávnění pracovníka PMS, jak mu je ukládá zákon. Pracovník PMS vykonává dohled v souladu s probačním plánem dohledu, napomáhá klientovi v jeho záležitostech⁵, vykonává pokyny od soudu při výkonu dohledu a pravidelně aktualizuje plán dohledu s přihlédnutím k dosavadním výsledkům a k poměrům pachatele. Bez zbytečného odkladu informuje soud o závažném porušení dohledu nebo o opakovaném porušení podmínek dohledu, probačního plánu nebo omezení a povinností, přičemž při méně závažném porušení dohledu udělí pracovník pouze jisté varovné napomenutí s upozorněním, že při opakování bude informovat soud. Probační úředník zpracovává jednou za šest měsíců zprávu o průběhu výkonu dohledu, pokud soud neurčí jinak. Zpráva o výkonu dohledu je k dispozici každému úředníkovi PMS v elektronické podobě. (Štern, 2010, s. 74)

Pracovník PMS vykonává svoji činnost již před rozhodnutím soudu, ale i po něm. Přípravuje podklady pro uložení dohledu, jak pro podmíněně odsouzeného pachatele s dohledem (dále jen POD), výchovná opatření u mladistvých, nebo pro náhradu vazby dohledem (NVD). Ve svých návrzích zohledňuje možná rizika výkonu dohledu i recidivy pachatele, doporučuje uložení přiměřeného omezení a povinností, zohledňuje i potřeby oběti a vyjadřuje jasná stanoviska směrem k soudu.

Po rozhodnutí soudu přecházíme do fáze výkonu dohledu. Pracovník vede pachatele k plnění uložených povinností a omezení. Průběžně ověřuje informace sdělené pachatelem. O výsledcích plnění i průběhu dohledu informuje soud. Pracovník pravidelně aktualizuje data získaná během výkonu dohledu a neustále analyzuje rizika a potřeby pachatele. Pracovník PMS udržuje komunikaci i s poškozenou stranou, spolupracuje s rodinou pachatele a s osobami z pachatelova sociálního prostředí. Navštěvuje pachatele v místě bydliště. Tento institut nazýváme *navštěva v místě bydliště* (NVB). Při NVB se pracovník řídí pokyny BOZP. Podle zjištěných skutečností formuluje pracovník srozumitelné, reálné, časově ohraničené a měřitelné

⁵ Pracovník by se měl vyvarovat při pomoci klientovi přehnané péče. Jeho nápomoc by měla zůstat co nejvíce na profesionální a poradenské úrovni. Nikoli klienta zastupovat v jeho povinnostech.

cíle spolupráce. Výstupem šetření pracovníka je *stanovisko PMS k uložení náhrady vazby dohledem*. Ve věci výkonu NVD zahájí pracovník svou činnost na základě pověření soudu nebo státního zástupce. **Probační plán dohledu se při NVD nevytváří.** V rámci NVD může pracovník navštívit místo bydliště pachatele pouze za účelem ověření, že se pachatel zdržuje v místě, které soudu sdělil. Do obydlí však pracovník nevstupuje.

Přípravu na setkání s klientem upravuje Metodický standart Probace PMS ČR. Jestliže pracovníka PMS nevyhledá sám odsouzený, je nezbytné ho písemně pozvat. Podmíněně propuštění z VTOS ve většině případů během několika prvních dní na svobodě bezprostředně kontaktují středisko PMS, takže se ani písemná pozvánka k úvodní konzultaci nezasílá. Před odesláním pozvánky se úředník PMS seznámí s pověřením od soudu, rozsudkem, opisem z rejstříku trestů a dalšími písemnostmi, jako např. zprávy o vykonání předchozích alternativních trestů, rozhodnutí soudů o předchozí trestné činnosti apod. Pracovník si ujasní, v jaké pozici se nachází, zaujímá objektivní stanovisko, snaží se odbourat předsudky a určí si cíle rozhovoru. Na druhou stranu musí být pracovník připraven na jistý druh nedisciplinovanosti klienta. Může se jednat o opožděný příchod, klient může přijít pod vlivem drog nebo alkoholu, zkoušet manipulovat s pracovníkem a přebírat iniciativu v rozhovoru, uvádět nepravdivá tvrzení, nebo nebude chtít komunikovat. (Štern, 2010, s. 75)

S klientem je zapotřebí navázat vztah a vysvětlit mu jeho pozici a postavení probačního úředníka. Během úvodní konzultace úředník PMS poučí klienta o podmínkách dohledu. Informace o dohledu zahrnuje poučení a výkonu dohledu, které klient podepisuje společně s pracovníkem PMS. Stejnopis si klient odnáší, aby měl k dispozici základní informace o výkonu dohledu. Pro správné vedení dohledu je nezbytné, aby si pracovník PMS ověřil, zda mu klient rozumí hlavně v terminologii a požadavcích. Pracovník sděluje klientovi informace ohledně povinností a způsobu jejich plnění, následcích a sankcích v případě neplnění.

Štern uvádí použití pasivních a aktivních nástrojů pracovníka PMS. Jako pasivní nástroj komunikace s klientem zařazuje předávání informací, vedení dokumentace a spisu, ověřování a získávání informací o klientovi z dalších zdrojů bez jeho součinnosti. Aktivním nástrojem jmenuje osobní kontakt s klientem. Podle

Doubravové zachází pracovník s rozhovorem a ne s klientem. Pracovník nepracuje na klientovi, nýbrž formuje rozhovor tak, aby dal klientovi impulz ke změně z vlastní vůle a tím změnit své názory, postoje, způsoby chování a rozhodování. (srov. Doubravová, 2001, s. C10) Během úvodních rozhovorů se pokládá otázka ohledně klientových cílů, kterých by po vypršení dohledu chtěl dosáhnout, posiluje se aktivita klienta a kompetence k řešení problémů, motivace k řádnému životu.

Mezi další odborné „mimokancelářské“ činnosti úředníka PMS řadíme také návštěvu pachatele v místě bydliště. Pracovník poznává prostředí pachatele, mapuje jeho zázemí a ověřuje skutečnosti, které klient sdělil. Pravidelně pracovník PMS vstupuje do prostředí, kde je pro všechny přítomné těžké vzájemné soužití, nedošlo-li k úplnému usmíření a narovnání vzájemných vztahů. O návštěvě pracovníka PMS v klientově místě pobytu se sepisuje záznam, který se přikládá do spisové složky.

5.1.4 Probační plán dohledu

Jedná se o dokument, ve kterém se odráží informace o klientovi, analýza rizik a potřeb pachatele. Vypracovává ho úředník PMS, který disponuje pravomocí vykonávat dohled. Probačním plánem se zajišťuje klíčový kontakt mezi klientem a pracovníkem PMS při výkonu dohledu. V probační plán uvádí i aktivity, jež směřují klienta k vedení řádného života. Zaznamenávají se zde postupné konkrétní a měřitelné kroky vedoucí k vytyčenému cíli. Proto se dokument pravidelně aktualizuje, aby se dalo zjistit, které povinnosti, omezení a úkoly klient splnil, a kterým je třeba dále věnovat pozornost. Plán dále obsahuje termíny plnění úkolů, kterými má klient povinnost se řídit. Povinnosti nařizuje soud a směřují v první řadě k náhradě škody poškozeným, omezení zdržet se pobytu v konkrétních místech, nekonzumovat alkohol a jiné omamné a psychotropní látky, popř. podrobit se léčbě závislosti, resocializačnímu programu či programu psychologického poradenství. (srov. Štern, 2010, s. 78-79) Další povinnosti pachatele ve zkušební době nalezneme § 48 odstavec 4 tr. zákoníku taxativně uvádí, jaké povinnosti a omezení musí odsouzený dodržovat. Pachatel se podrobuje výcviku pro získání nové pracovní kvalifikace, programu sociálního výcviku a převýchovy, zdržuje se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob, hraní hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek, uhrazení dlužné částky výživného nebo jinou dlužnou částku. Ve vztahu k poškozenému se uděluje i povinnost veřejně se osobně omluvit poškozenému, nebo poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění.

Pracovník PMS si při sestavování probačního plánu dohledu vyžádá znalecké posudky, protokoly o výsledku, kontakty na oběť, případně výstupy z předchozí spolupráce pachatele s PMS, a to především v případech, kdy pracovník realizuje dohled nad pachatelem podmíněně propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody a bylo vypracováno stanovisko k tomuto propuštění. Evidenci případu lustruje pracovník v AIS PMS, Centrální evidenci stíhaných osob (CESO), rejstříku přestupků a trestů. Povinností pracovníka PMS je v případech dohledu nad pachatelem podmíněně propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody a pachatelem, u kterého dohled nahrazuje ochranné léčení, vždy požádat sociálního kurátora o informace k případné předchozí spolupráci s pachatelem. Pracovník vytváří probační plán dohledu nejdéle do 6-ti měsíců a u pachatelů násilných a jinak závažných trestných činů nejdéle do 3 měsíců od zahájení osobní spolupráce s pachatelem. Maximální délka platnosti probačního plánu je 1 rok. Probační plán dohledu obsahuje cíle spolupráce pracovníka s pachatelem i popis dílčích kroků k jejich dosažení. Plán se pravidelně aktualizuje ve spolupráci s pachatelem. Zprávou o průběhu dohledu je pracovník povinen pravidelně informovat soud. Frekvence podávání zpráv je podle trestního zákoníku nejméně 1x za 6 měsíců, není-li soudem stanoveno jinak.

Porušení podmínek

Metodický standart PMS pro probaci upravuje postup pracovníka PMS při porušení cílů probačního plánu dohledu či jeho podmínek. Pracovník zjišťuje důvody tohoto porušení (kontaktuje pachatele, a shromáždí a ověří aktuální informace). Jestliže pachatel poruší stanovené podmínky probačního plánu dohledu nebo přiměřená omezení a povinnosti **méně závažným způsobem** (např. neomluvená absence na konzultaci), pracovník jej upozorní na zjištěné nedostatky a sdělí mu, že v případě opakování nebo závažnějšího porušení bude informovat soud.

Pokud pachatel **závažným způsobem** (např. spáchání nové trestné činnosti) nebo opakovaně porušuje podmínky dohledu nebo cíle probačního plánu dohledu, pracovník o tom bez zbytečného odkladu informuje soud, který dohled uložil.

Sdělení o závažném porušení podmínek dohledu obsahuje i doporučení pracovníka pro řešení vzniklé situace. O tom, že zprávu soudu podal, vyrozumí pracovník pachatele (osobně či písemně), pokud tomu nebrání závažné důvody (neznámé bydliště pachatele apod.).

V situaci s vážným porušením podmínek dohledu pracovník neukončuje aktivitu ve věci (mimo situaci, kdy dohled není realizován, protože je pachatel ve výkonu trestu odnětí svobody). Pokud pachatel obnoví spolupráci, pracovník koná dál případné konzultace, lustruje v dostupných rejstřících, spolupracuje s obětí.

Pokud soud nereaguje na sdělení či zprávu o závažném porušení podmínek dohledu, požádá pracovník soud o vyjádření, a to nejpozději do 3 měsíců od podání zprávy.

5.1.5 Podmíněné propuštění s dohledem (Parole)

V případě podmíněného propuštění s dohledem hovoříme o tzv. paroli, kdy je odsouzenému umožněno vykonat zbytek trestu mimo věznici, a to na základě soudem stanoveného dohledu a dalších podmínek. Pro soud to však neznamená povinnost, ale pouze možnost, aby při splnění zákonem stanovených podmínek změnil TOS na trest vykonávaný na svobodě. Dohledem se rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s probačním pracovníkem, spolupráce při vytváření a realizaci probačního programu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem. Do kapitoly PPD spadají jakékoli formy předčasného propuštění z VTOS. Klienti, jichž se parole týká, vyžadují zpravidla náročnější přístup než odsouzení k probaci, neboť již mají zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody. Sociální práce s nimi by proto měla být mnohem intenzivnější. Nelze přehlédnout ani skutečnost, že zavedením institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem se do značné míry rozšířil okruh potenciálních žadatelů o propuštění obecně, a zároveň se rozšířily i možnosti práce probačních úředníků, spočívající nejen v samotné kontrole a pomoci odsouzenému při výkonu dohledu, ale i ve vlastním výběru vhodných kandidátů doporučených soudem k propuštění.

5.1.6 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem (POD)

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody je v dnešní době nejčastěji ukládaný trest. Týká se přečinů s maximální sazbou trestu odnětí svobody do pěti let (§ 14 odst. 2 tr. zákoníku) a uděluje se za předpokladu, že není třeba výkonu trestu k nápravě pachatele. V případě, že soud uzná za vhodné pachatele zvýšeně sledovat a kontrolovat chování, může navíc stanovit dohled.

Vedle podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem **nelze uložit navíc** trest domácího vězení a trest obecně prospěšných prací (§ 53 odst. 1 tr. zákoníku), jinak v zásadě není vyloučeno uložení jiných druhů trestů. (Šámal, 2010, s. 933)

Šámal (2010, s. 934) uvádí, že vyslovení dohledu nad pachatelem trestného činu je dalším předpokladem rozhodnutí soudu o podmíněném odsouzení k trestu odnětí svobody podle § 84⁶ a zároveň jediným odlišujícím prvkem ve srovnání s podmíněným odsouzením k trestu odnětí svobody podle § 81⁷ a 82. Uloženým dohledem má soud intenzivněji sledovat a kontrolovat chování pachatele ve zkušební době, ale zároveň mu poskytovat potřebnou péči a pomoc. To jsou základní atributy probačního dohledu, u něhož se účelně kombinují prvky kontroly a pomoci (§ 49 odst. 2 tr. zákoníku). Přitom je zde zřejmé, že bez uložení dohledu by soud nemohl dospět k odůvodněnému závěru, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba výkonu trestu odnětí svobody, a to ani po případném uložení přiměřených omezení a přiměřených povinností směřujících k tomu, aby pachatel vedl ve zkušební době řádný život.

Součástí dohledu je i pravidelný osobní kontakt odsouzeného s probačním úředníkem. Na základě vzájemné dohody mezi pracovníkem PMS a pachatelem mohou probíhat setkání i v kratších intervalech než stanovil soud. Informace získané od odsouzeného musí probační úředník ověřovat i z jiných zdrojů a tak si vytvářet ucelený obraz o jeho chování ve zkušební době. Vedle toho je jeho povinností vést odsouzeného k životu v souladu se zákonem, a je-li toho třeba, též budovat jeho sociální zázemí, hledat jeho užitečné společenské uplatnění a poskytnout mu pomoc při obnovování jeho sociálních dovedností. Zjištěné skutečnosti i zdroje svých informací musí probační úředník uvést do zprávy o poměrech odsouzeného a o jeho chování ve zkušební době podmíněného odsouzení s dohledem, kterou předkládá soudu. (Šámal, 2010, s. 935)

Institut podmíněného upuštění od potrestání s dohledem podle § 48 tr. zákoníku představuje významný projev probace v českém trestním právu, který se uplatňuje též v případech **ponechání** trestu obecně prospěšných prací v platnosti.

⁶ Je-li třeba zvýšeně sledovat a kontrolovat chování pachatele a poskytnout mu potřebnou péči a pomoc ve zkušební době

⁷ Posouzení života v minulosti, rodina, práce, řádný život

5.1.7 Obecně prospěšné práce (OPP)

V kapitole OPP je čerpáno především z metodických standardů PMS o výkonu trestu obecně prospěšných prací a manuálu pro výkon obecně prospěšných prací.

Role pracovníka PMS se uplatňuje již v přípravném řízení. V řízení před soudem pracovník zjišťuje, hodnotí podmínky a rizika výkonu trestu s ohledem i na možnou recidivu pachatele. Na základě zjištěných ohrožujících faktorů doporučuje pracovník PMS soudu, jaká omezení a povinnosti by bylo vhodné uložit. Pracovník vyhodnocuje i potřeby postižených osob. Pracovníkem PMS se v této podkapitole OPP rozumí specialista na OPP, i když není vyloučeno, že by se danou agendou nemohl zabývat i pověřený úředník, či asistent. Pojmem pachatel chápeme v kontextu OPP podezřelého, obviněného, obžalovaného nebo odsouzeného podle fáze trestního řízení.

Ve fázi před rozhodnutím soudu pracovník PMS zahajuje svoji činnost po pověření OČTŘ. Komunikuje se specialistou, který případ vede. Pracovník v této fázi získává stanoviska pachatele k výkonu trestu OPP, vyhodnocuje rizika OPP a vypracovává stanoviska PMS k uložení trestu OPP. Jinak řečeno, trest se předjednává, a proto se klade velký důraz na získávání informací, kvalifikované vyhodnocení a kvalitní zpracování písemných výstupů pro OČTŘ.

Prvotní práce s pachatelem spočívá v kontaktování pachatele. Využívá se telefonická, elektronická či písemná forma - tzv. *pozvánky na úvodní konzultaci*. V rámci zefektivnění spolupráce s pachatelem se zasílá pozvánka k úvodní konzultaci pomocí datové schránky, pokud ji má pachatel zřízenou. Předjednání OPP je možné provádět jen za souhlasu pachatele.

V průběhu úvodní konzultace pracovník PMS seznamuje pachatele s obsahem jednání a záměrem OČTŘ. Pachatel vyjadřuje svůj postoj ke spáchané trestní věci a k jeho trestní minulosti. Zjišťují se aktuální osobní poměry pachatele (bydlení, zaměstnání, kvalifikace a dovednosti, finanční situace, závislosti, zdravotní stav). Pachatel se seznamuje s podmínkami výkonu trestu OPP a podepisuje stanovisko obviněného k možnosti uložení trestu OPP a poučení o podmínkách výkonu trestu OPP. Pracovník ověřuje kontakt a dostupnost pachatele, popř. datové schránky. Pracovník se v první řadě zajímá o postoj pachatele k oběti, o stanovisko k náhradě škody, přičemž sděluje, že věci bude kontaktována i oběť. Pokud se pachatel

k úvodní konzultaci nedostaví, má se zato, že pachatel nemá zájem o spolupráci v přípravném řízení či řízení před soudem a pracovník neprodleně informuje příslušné OČTŘ. Jestliže se pachatel nezdržuje na poskytnuté adrese pobytu, provede pracovník lustraci v Centrální evidenci obyvatel a v Centrální evidenci vězňených osob. Další možností, jak zjistit pobyt pachatele je obracení se na OČTŘ se žádostí o zjištění aktuálního místa pobytu pachatele. Na základě zjištěných informací z jednání s pachatelem a z dostupných materiálů z trestního spisu provede pracovník PMS analýzu rizik pro výkon trestu OPP a tím zmapuje oblasti, které by mohly negativně ovlivnit výkon trestu OPP. Při analýze rizik se vychází prvotně z výše zmíněných osobních poměrů pachatele. Při dostatečném množství podkladů a vyhodnocení všech možných rizik vypracuje pracovník PMS stanovisko k uložení trestu OPP, ve kterém doporučí či nedoporučí uložení takového trestu. Mezi hlavní rizika trestu OPP na svobodě patří možnost recidivy. Pověřujícímu státnímu zástupci nebo soudci se doporučí možnosti ošetření tohoto rizika navržením přiměřené povinnosti nebo omezení. Svůj závěr si ve stanovisku o uložení OPP pracovník PMS odůvodní a trest doporučí nebo nedoporučí.

Poskytovatelé OPP jsou v současné době obce a další instituce v regionu místní působnosti střediska PMS. Evidenci poskytovatelů nalezneme v elektronické podobě v aplikaci „Adresář institucí“ nebo přímo na webových stránkách PMS ČR. Elektronická forma umožňuje aktualizovat a doplňovat seznam a požadavky poskytovatelů bez zbytečného prodlení. OPP neslouží k výdělečným účelům pachatele. Podle § 62 odst. 3 tr. zákoníku trest OPP spočívá v povinnosti odsouzeného provést ve stanoveném rozsahu 50 - 300 hodin práce k obecně prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech ve prospěch obcí, nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, které se zabývají vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností.

Pracovník pravidelně, minimálně však jedenkrát za dva měsíce aktualizuje všechny informace v **Agendovém informačním systému PMS**.

Pracovník zahajuje svoji činnost na základě pověření soudem. Spolupracuje s poskytovateli a zasílá jim nezbytné podklady o pachateli, včetně zdravotního stavu a souhlasu pachatele s možností výkonu trestu OPP mimo okres jeho bydliště. Pracovník působí jako zprostředkovatel mezi pachatelem, poskytovatelem a soudem. Pracovník může také vykonávat kontrolu OPP, pokud mu soud nestanoví jinak. Pachatel je povinen dostavit se do 14 dnů od doručení o usnesení o nařízení trestu OPP na středisko PMS, v jehož obvodu bude OPP vykonávat. Nedostaví-li se pachatel ve lhůtě 14 dnů na středisko PMS, pracovník pachatele písemně vyzve a zároveň ho upozorní na jeho zákonné povinnosti a možné důsledky jeho pasivního přístupu. S pachatelem si pracovník domluví konkrétní datum, kdy se pachatel dostaví k podepsání dohody o realizaci výkonu trestu OPP, a stanoví konkrétní harmonogram prací. O události pracovník sepisuje záznam. Pracovník PMS se účastní úvodního jednání pachatele s poskytovatelem, pokud to časové podmínky pracovníkovi dovolí. Pracovník ověřuje podmínky výkonu jednotlivých prací. Neúčastní-li se pracovník PMS z časových důvodů úvodního jednání, je nutné, aby poskytovatel neprodleně informoval pracovníka PMS o průběhu jednání s pachatelem. Poskytovatel má povinnost poučit pachatele o bezpečnosti práce a ochraně zdraví. Harmonogram výkonu trestu OPP si pachatel sjednává se zástupcem poskytovatele. Dopředu se písemně dohodnou termíny výkonu trestu OPP a stvrdí se podpisem zúčastněných osob. O odpracování dohodnuté práce v určeném termínu a zkontrolování její kvality sepíše poskytovatel záznam s počtem odpracovaných hodin pachatele.

Pracovník se stará hlavně o informovanost poskytovatele, tedy o termínu zahájení výkonu trestu OPP. Pracovník PMS aktualizuje informace ve spisu, v elektronickém systému AIS PMS a sděluje informace soudu.

Kontrolu výkonu trestu OPP provádí pracovník PMS dle aktuální potřeby, minimálně však jedenkrát za dva měsíce. Kontrola probíhá osobně, telefonicky, písemně e-mailem. Při osobní kontrole vyhotovuje pracovník PMS písemný záznam. Jestliže má pachatel ze strany OČTŘ zakázáno užívat omamné a psychotropní látky, provede pracovník PMS namátkové testování na přítomnost těchto látek v souladu s návodem použití testovacího přístroje.

Při neplnění trestu OPP dle dohodnutého harmonogramu pracovník neprodleně kontaktuje pachatele a zjišťuje důvody porušení podmínek výkonu trestu OPP. Pokud pachatel i po upozornění pracovníka PMS nadále trest OPP nevykonává, pracovník mu doporučeně pošle výzvu k nástupu trestu OPP. Doručením písemnosti začíná běžet 14 denní lhůta, ve které, když pachatel trest nezačne vykonávat, pracovník PMS podá soudu návrh na přeměnu trestu OPP. Přeměna trestu OPP vede, dle trestního zákoníku, k uložení těžšího trestu, tedy trestu domácího vězení (dále TDV). Trendem dnešní justice je ukládat peněžitě tresty. Jako možnost nelze opominout i přeměnu trestu OPP na TOS. Pracovník PMS se k přeměně trestu vyjadřuje doporučením či nedoporučením přeměny a přikládá dle vlastních zjištění a vyhodnocení rizik návrh na budoucí potrestání.

5.1.8 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (TZV)

Tento trest je novinkou v novém trestním zákoníku. Vznikl hlavně v souvislosti s problémovými fanoušky na fotbalových zápasech. (Štern, 2010, s. 160) Jeho podstatou je zákaz vstupu na určenou sportovní, kulturní či společenskou akci. V průběhu výkonu trestu odsouzený navštěvuje Probační a mediační službu a případně se musí hlásit během konání akce na místním policejním středisku.

Inspirací pro zavedení tohoto trestu do našeho právního řádu se staly zahraniční právní úpravy, zejména ve Velké Británii mají s fotbalovým chuligánstvím velké zkušenosti, neboť se s tímto problémem potýkají (převážně úspěšně) již od počátku šedesátých let dvacátého století. Kromě přijetí řady zákonů, které měly zabránit projevům chuligánství, byla přijata také řada bezpečnostních opatření, byla založena evidence fanoušků, hlediště neustále kontroloval kamerový monitorovací systém, byla zavedena povinnost míst jen k sezení, během fotbalových zápasů platil také úplný zákaz prodeje alkoholických nápojů. (ŠÁMAL, 2012, s. 964)

U nás takováto komplexní opatření přijata nebyla. Hrozba tímto trestem se proto jeví jako nedostačující „bič“ na fotbalové výtržníky, aby se začali chovat slušně a upustili od něčeho, co řada z nich považuje za „smysl svého života“. Kritika padá i na majitele fotbalových klubů i celostátní fotbalové orgány, kteří by sice chtěli vydělávat na prodeji televizních práv, na výběru vstupného a podobně, ale pokud dojde na jimi pořádané akci, tedy většinou fotbalovém zápasu k problémům a výtržnostem, představují si to tak, že za ně vše vyřeší policie potažmo soudy.

Trest zákazu vstupu spočívá v zákazu účasti odsouzeného na soudem stanovených akcích. Během výkonu trestu zákazu vstupu je odsouzený povinen spolupracovat s probačním pracovníkem, vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy i programy psychologického poradenství. V rámci trestu zákazu vstupu je klíčová spolupráce s Policií ČR. (Veteška, 2015, s. 185) Na služebně PČR se odsouzený hlásí v průběhu akce, na niž má soudem zakázaný vstup.

5.1.9 Ochranné léčení s dohledem (OLD)

Mezi širokou veřejností je tato agenda méně známá, jelikož se jí v minulosti moc nevyužívalo. Jedná se o specifickou spolupráci pracovníků PMS a pracovníků psychiatrických léčeben a ambulancí, tj. poskytovatelů zdravotnických služeb (*dále zdravotnických zařízení*) a soudů v případech, kdy je zdravotnickým zařízením navrhováno/soudem zvažováno propuštění odsouzeného z ochranné léčby za uložení dohledu. Probační úředník/asistent vypracovává stanoviska PMS ČR k uložení dohledu po propuštění z ochranné léčby. Při práci s uvedenou cílovou skupinou probační úředník/asistent především klade důraz na jeden z programových cílů PMS, kterým je ochrana společnosti. Při plánování výkonu dohledu staví na první místo své práce ochranu společnosti před vznikem možné újmy, nicméně postupuje i v souladu s dalšími dvěma cíli PMS, kterými jsou integrace pachatele a zapojení obětí trestného činu.

Na základě účinnosti trestního zákona od 1. 1. 2010 může soud podle § 99 odstavce 2 písm. b) trestního zákona pachateli uložit ochranné léčení a to v případech, kdy se pachatel dopustil trestného činu pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním. Trvání takto uloženého OL může být podle § 99, odst. 6 téhož zákona ukončeno, jakmile se během jeho výkonu zjistí, že jeho účelu nelze dosáhnout. Je-li nebezpečí, že odsouzený spáchá další trestný čin, soud v rozhodnutí o propuštění z ochranného léčení uloží odsouzenému dohled probačního úředníka nad jeho chováním až na dobu pěti let.

Podle § 353 TR v návrhu na propuštění z ochranného léčení zdravotnické zařízení popíše průběh ochranného léčení, uvede návrhy dalšího postupu a to včetně návrhu na případné uložení dohledu nad danou osobou.

Práce probačního úředníka v rámci přípravy propuštění odsouzeného z OL za uložení dohledu může probíhat buď na základě podnětu zdravotnického zařízení (za

souhlasu odsouzeného), nebo na základě podnětu soudu, který o propuštění z OL za uložení dohledu uvažuje. Tento postup není v trestním zákoníku legislativně zakotven, nicméně neexistují legislativní překážky pro jeho aplikaci. Vzhledem k možnostem analýzy rizik a potřeb odsouzeného a stanovení postupů vedoucích ke snížení rizika recidivy je tento postup žádoucí obdobně jako u přípravy podmíněného propuštění s dohledem.

Před podáním žádosti o propuštění z ochranné léčby informuje lékař z PL nebo ambulance místně příslušné středisko PMS ČR o odsouzených, u nichž připravuje svůj návrh na ukončení OL z důvodu neúčelnosti a zároveň upozorní na nebezpečí, že by se odsouzený mohl dopustit další trestné činnosti (*případně navrhuje uložení dohledu*). V těchto případech je žádoucí, aby lékař předal odsouzenému informaci o možnosti spolupráce s PMS a předal mu formulář „*Podnět ke spolupráci s PMS ČR v rámci přípravy uložení dohledu po propuštění z OL*“ (*dále podnět ke spolupráci*). Je-li to v případě osob vykonávajících OL v léčebně potřebné, pomůže odsouzenému s vyplněním této žádosti např. sociální pracovník léčebny, případně jiný pracovník PL.

Před úvodní konzultací si probační úředník/asistent na základě předchozího souhlasu klienta od ošetřujícího lékaře a případně dalších odborných pracovníků zdravotnického zařízení vyžádá potřebné informace k osobě odsouzeného.

5.1.10 Mladiství a děti

Zákon o PMS ČR říká, že: „*Probační a mediační služba věnuje zvláštní péči mladistvým obviněným a obviněným ve věku blízkém věku mladistvých, přispívá k ochraně práv osob poškozených trestnou činností a ke koordinaci sociálních a terapeutických programů práce s obviněnými, zejména jde-li o mladistvé a uživatele omamných a psychotropních látek.*“ (257/2000 Sb., § 4, odst. 4)

Dle zákona číslo 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže je možno mladistvému provinilci uložit jako sankci výchovné, ochranné nebo trestní opatření. §10, odst. 2, z. č. 218/2003 Sb. říká, že výchovná opatření, tedy opatření nejméně náročná, lze mladistvému, proti němuž se řízení vede, uložit s jeho souhlasem již v průběhu tohoto řízení. Projeví se tím dobrá vůle mladistvého a nemusí tak rozhodovat soud pro mládež o vině

mladistvého. Svým způsobem se jedná i o jakýsi druh přiznání vlastní viny, přičemž toto jednání dokazuje, že mladiství si je vědom svého provinění.

Činnost střediska PMS v rámci probace pak specificky směřuje k zajištění efektivního výkonu výchovných, ochranných a trestních opatření

Upustí-li soud od trestního opatření, mohou být mladistvému uložena výchovná opatření. U zvláštních způsobů řízení se může narazit i na souběh opatření. Jednalo by se tedy o kombinaci výše zmíněných opatření.

Výchovná opatření, - §15, odst. 2, (z. č. 218/2003 Sb.) taxativně vyjmenovává druhy výchovných opatření, tzn.: dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou. Tato opatření by měla usměrňovat život mladistvého, a tím podporovat a zajišťovat správnou výchovu. Jestliže soud zjistí, že existují důvody pro nařízení ústavní výchovy podle občanského zákoníku a zákona o sociálně právní ochraně dětí, předá věc obecnímu soudu k zahájení řízení.

Úředník PMS

Dohled probačního úředníka spočívá v pravidelném sledování chování mladistvého v jeho rodině a působení výchovy rodičů. Kontroluje se dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností, nebo omezení uložených soudem pro mládež. Účel dohledu spočívá ve sledování a kontrole chování mladistvého, zaměřuje se na zajištění ochrany společnosti a prevenci recidivy. Dohled probačního úředníka pomáhá mladistvému tak, aby v budoucnu vedl řádný život.

Středisko PMS zahajuje probační činnosti na základě pověření v případech, ve kterých soudce či státní zástupce v rámci rozhodnutí o opatřeních uložil dohled. Probační úředník (asistent) v nejkratší možné době po obdržení tohoto pověření pozve klienta a jeho zákonného zástupce k úvodní konzultaci. V rámci úvodní konzultace klade probační úředník (asistent) důraz na navázání konstruktivního pracovního vztahu s mladistvým a zároveň mu poskytuje základní informace o výkonu dohledu, a to takovou formou, aby klient získal srozumitelnou představu o náplni budoucí spolupráce s probačním úředníkem (asistentem). V rámci dalších konzultací sestavuje probační úředník (asistent) na základě spolupráce s mladistvým plán dohledu.

Při úvodní konzultaci v rámci výkonu dohledu je mladistvý probačním úředníkem (asistentem) poučen o smyslu a účelu uloženého dohledu a o právech a povinnostech, které pro něho z institutu dohledu vyplývají. Stejně tak je mladistvý seznámen s právy a povinnostmi probačního úředníka (asistenta) v průběhu výkonu dohledu. V rámci první konzultace dochází k dojednávání konkrétních pravidel spolupráce mezi mladistvým a probačním úředníkem (asistentem), v rámci dalších dvou konzultací pak postupně k vytvoření plánu dohledu. Jeho obsah se v prvé řadě odvíjí od pravomocného rozhodnutí soudu či státního zástupce a zákonného právního rámce institutu dohledu (§16 ZSM), dále pak od individuální situace mladistvého a specifických okolností souvisejících s trestnou činností.

Probační úředník (asistent) u mladistvého v průběhu dohledu využívá obou profesionálních způsobů práce - kontroly a pomoci. Je potřeba pracovat s konkrétními problémovými situacemi mladistvého, jejichž způsob řešení se v souvislosti s výkonem kontroly nebo poskytování pomoci liší. Probační úředník (asistent) mladistvého při řešení jeho problémů tedy buď kontroluje, nebo mu pomáhá, v obou případech ale nechává přiměřený díl odpovědnosti za řešení situace mladistvému a jeho rodině.

Probační úředník (asistent) si vždy u mladistvého ověřuje, že obsahu plánu dohledu rozumí.

Plán dohledu musí obsahovat konkrétní dohodu o tom, jakou formou a jak často budou konzultace realizovány. Například termíny konzultací mohou být uvedeny konkrétně v datech nebo může být uveden rámcový časový plán konzultací (například 1x měsíčně). Vhodné je též domluvit způsob pozvání mladistvého na konzultaci (dopisem, telefonicky), který se sjednává při konzultacích.

V průběhu výkonu dohledu vykonává probační úředník (asistent) kontrolu výchovných opatření uložených mladistvému v rámci rozhodnutí soudu a spolupracuje s mladistvým v oblasti řešení následků vyplývajících ze spáchaného provinění včetně otázek náhrady škody. O těchto skutečnostech probační úředník (asistent) soudce rovněž pravidelně ve zprávách informuje. V případě zájmu mladistvého mu probační úředník (asistent) pomáhá při řešení obtížných životních a sociálních situací a popřípadě mu zprostředkovává kontakty na další spolupracující instituce a subjekty. Jestliže se v průběhu dohledu mladistvý

nedostavuje na konzultace a jinak se vyhýbá plnění opatření vyplývajících z uloženého dohledu, zjišťuje probační úředník (asistent) příčiny tohoto chování. Zároveň je mladistvý písemně upozorněn na následky vyplývající z této situace.

Zjištěné skutečnosti a další informace související a průběhem výkonu dohledu probační úředník (asistent) pravidelně vyhodnocuje a zpracovává do podoby *Zprávy o průběhu dohledu*.

Ukončení činnosti střediska PMS v rámci výkonu dohledu znamená zpracování poslední závěrečné zprávy o průběhu dohledu, na jejímž základě (a na základě dalších informací) pak soudce rozhoduje o osvědčení/neosvědčení se klienta ve zkušební době uloženého opatření.

Obdobný postup se užívá i u nahrazení vazby dohledem probačního úředníka a u podmíněně propuštěných s dohledem.

Rodina patří mezi hlavní faktory ovlivňující zdravý vývoj jedince. S ohledem na věk pachatele se domnívám, že nelze mluvit o resocializaci z důvodu nedokončeného socializačního procesu. Kubičková (2008) uvádí termín reedukační proces rizikové mládeže. Rodinné prostředí je nejen zdrojem podpory, ale i zdrojem psychické zátěže a rozvoje sociálně-patologických jevů u dětí. O práci s rodinou hovoříme tehdy, je-li zaměřena na změnu jejího fungování, změny ve fungování zpětně působí na chování členů rodiny. Zásahy do rodinného prostředí v rámci reedukace problémových dětí a mladistvých mohou mít velmi mírný charakter. Například od informování rodičů o chování dítěte, přes pokusy o úpravu rodinných vztahů prostřednictvím systematické rodinné terapie, až po invazivní zásah do rodinného systému. Zásadním a primárním problémem práce s rodiči rizikových dětí je jejich náhled na danou skutečnost a s tím související motivace k jejímu řešení. (Kurelová, 2008, s. 79)

Mladiství

Provinilec je povinen při výkonu výchovného opatření spolupracovat s probačním úředníkem dle probačního plánu. Mladistvý se dostavuje k probačnímu úředníkovi v **dohodnutých** termínech. Zde je patrná participace obou stran. Na schůzkách informuje mladistvý probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování

uložení výchovných omezení nebo povinností a dalších důležitých okolnostech pro výkon dohledu. Mladistvý nesmí bránit probačnímu úředníkovi vstoupit do obydlí.

Probační program

Terapie, rekvalifikace, obecně prospěšná činnost, vzdělávání, rozvoj sociálních dovedností a osobnosti, poradenství, sociální a psychologický výcvik směřují mladistvého, aby se vyhnul chování, které by mohlo být v rozporu se zákonem. Probační program se snaží o navrácení původního stavu věci, tedy o urovnání vztahů mezi poškozeným a mladistvým viníkem. „*Probační program schvaluje ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti*“ (§17, odst.1, z. č. 218/2003 Sb.). Při uložení výchovného opatření v podobě probačního plánu se zvažuje, zda je program vhodný vzhledem k potřebám mladistvého a zájmům společnosti. Opět je zde nutný souhlas mladistvého s tímto výchovným opatřením a účastí na něm (§17, odst. 2, ZSVM). Probační program usiluje o náhradu škody a odčinění nemajetkové újmy, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení, které proviněním získal. Dohledem nad výkonem probačního programu je soudem, v přípravném řízení státní zástupcem, pověřen probační úředník, který si o plnění probačního plánu eviduje záznamy, ze kterých poté sepisuje závěrečnou zprávu o ukončení probačního programu pro soud, který dané opatření uložil. Všeobecně se dá konstatovat, že dokončený probační program funguje jako polehčující okolnost, ke které soud zpravidla vždy přihlédne.

Trestní opatření

Trestní opatření patří mezi další činnosti probačního úředníka v agendě mladistvých. Soud může uložit mladistvému za spáchaná provinění obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení a zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem a odnětí svobody nepodmíněně. Při ukládání takových opatření je nutné zohlednit okolnosti případu, osobu a poměry mladistvého. Trestní opatření by mělo vždy napomáhat vytváření vhodných podmínek pro další rozvoj mladistvého a nesmí při výkonu takového opatření být ponížena lidská důstojnost. Jako polehčující okolnost přihlédne soud k vykonanému probačnímu programu nebo dalším programům

uvedeným v § 25 ZSM. „Vypracování podrobné zprávy o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého a aktuální životní situaci mladistvého uloží předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí, případně též Probační a mediační službě.“ (z.č.218/2003 Sb., §56, odst. 2)

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže se úzce pojí s trestním zákonem. Při ukládání trestních opatření mladistvým tento zákon koresponduje s druhy trestů uvedených v trestním zákoníku v § 52.

Pro účely diplomové práce jsou vybrány jen trestní opatření ukládaná mladistvým, které spadají do kompetencí PMS ČR.

Obecně prospěšné práce

Podle trestního zákoníku může být uložen mladistvému i trest obecně prospěšných prací (dále OPP). Opatření OPP nesmí přesahovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoníku. OPP nesmí ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní výchovu mladistvého. Soud může mladistvému vedle OPP uložit i další vhodná výchovná opatření. (§26, odst. 1, z. č. 218/2003 Sb.,)

Domácí vězení

Mladistvému provinilci soud uloží trest domácího vězení (dále TDV). Stejně jako u předchozího trestního opatření nesmí horní hranice sazby TDV převyšovat polovinu horní hranici sazby uvedenou v trestním zákoníku. Vedle TDV lze uložit opět vhodné výchovné opatření. (§26, odst. 2, z. č. 218/2003 Sb.)

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Soud může podle trestního zákoníku mladistvému uložit zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let. Soud pro mládež může vedle trestního opatření zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložit i vhodná výchovná opatření. (§26, odst. 4, z. č. 218/2003 Sb.)

Dohled probačního úředníka

Jako podmíněně odsouzený s dohledem nebo při návratu z vazby či VTOS je mladistvý povinen navštívit probačního úředníka, aby mu byl sestaven probační plán, jímž se bude po dobu soudem určenou řídit.

SHRNUTÍ §75 a §80 ZSM

Dohled na mladistvým zajišťuje PMS ČR jen v případech, kdy byl dohled stanoven soudem. Pokud soud nerozhodl o dohledu, provádí PMS ČR úkony, aby mladistvý ve zkušební době vedl řádný život v případech uvedených v § 75, odst. 1, písm. a) – h) ZSM. Jedná se o případy propuštění z vazby za současného uložení dohledu, o podmíněném zastavení trestního stíhání, o podmíněném upuštění, o uložení obecně prospěšných prací za současného uložení výchovných opatření, o uložení peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu, o podmíněném odsouzení, včetně podmíněného odsouzení s dohledem, o podmíněném propuštění z výkonu odnětí svobody, včetně podmíněného propuštění z výkonu odnětí svobody za současného uložení dohledu, a o uložení dalších trestních, ochranných a výchovných opatření. Hlavní podmínkou je, aby soud předal věc Probační a mediační službě. Výkon dohledu probačního úředníka nařídí předseda senátu soudu pro mládež středisku PMS, v jehož obvodu mladistvý bydlí nebo se zdržuje. Při výkonu dohledu se kontroluje hlavně plnění povinností uložených mladistvému a to způsobem pravidelných návštěv mladistvého v jeho bydlišti, na pracovišti a ve škole. Při realizaci vypracovaného probačního plánu dohledu se poskytuje mladistvému také pomoc a poradenství. Za závažné nebo opakované porušení podmínek dohledu informuje probační úředník bez zbytečného odkladu předsedu senátu soudu pro mládež⁸, který dohled uložil. Jestliže se nejedná o závažné či opakované porušení podmínek dohledu, může probační úředník udělit mladistvému výstrahu. Maximálně smí být uloženy dvě výstrahy do roka. Taková výstraha není rozhodnutím podle trestního řádu. Probační úředník zpracuje nejméně jednou za šest měsíců zprávu, ve které informuje předsedu senátu soudu pro mládež⁹ o výkonu dohledu nad mladistvým, o plnění výchovných opatření a o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci.

⁸ V přípravném řízení informuje probační úředník státního zástupce

⁹ V přípravném řízení informuje probační úředník státního zástupce

VÝZKUMNÁ ČÁST

6 Charakteristika a metodologie výzkumu

Výzkumná část diplomové práce se zabývá rozborem činností pracovníků PMS během pracovní doby. Při výzkumu byla zvolena modifikovaná profesiografická metoda – metoda zjišťující činnost nejen pedagogických pracovníků.

6.1 Stanovení výzkumného cíle a výzkumného problému

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zmapovat harmonogram pracovních aktivit pracovníků PMS ČR a jejich osobní pohled na problematiku výkonu práce s ohledem na finanční ohodnocení.

Výzkumný problém

Jaké činnosti vykonává pracovník PMS ČR během pracovní doby.

6.2 Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 1:

„Vedoucí pracovníci středisek tráví více času z pracovní doby činnostmi spojenými s provozem střediska (neodbornými činnostmi) než ostatní pracovníci.“

Po dobu povinné praxe vykonávané v létě 2016 jsem zpozoroval, že vedoucí pracovník na středisku má na starosti kromě výkonu agend i tzv. provoz střediska, který se týká neodborných činností, tzn. nadstandardní emailové korespondence, autoprovaz, cestřáky, inventury, vybavení střediska, atd.

Hypotéza č. 2:

„Muži vykonávají více terénní práce než ženy.“

V kapitole 2.1 Úrovně sociální práce bylo uvedeno, že pracovník PMS vykonává svou pracovní činnost i mimo prostory instituce a vyrazí tzv. „do terénu“. Terénní práce zahrnuje sociální intervenci pracovníka, kontrolu podmínek pro vytvoření podkladu pro soud k uložení TDV, popř. následnou kontrolu výkonu TDV, návštěvu v místě bydliště (NVB) pro kontrolu životní úrovně klienta, případně i konzultace ve věznici s klienty a s personálem věznice, apod. Jak jsem uvedl výše (2.1), terénní

práci nevykonává pracovník PMS nikdy sám z důvodu bezpečnosti a případného svědectví v neočekávané události. Písemný výstup (stanovisko, protokol, zprávu) z jakékoli terénní činnosti podepisují všichni zúčastnění pracovníci. Hypotézu jsem konstruoval s ohledem na nebezpečnost a náročnost terénní práce, která se mi zdá vhodnější pro muže.

Hypotéza č. 3:

„Pracovníkům s délkou praxe do jednoho roku trvá schůzka s klientem při uložení dohledu déle než zkušenějším pracovníkům.“

Z důvodu průniku mnoha specifickými obory se zaměstnaní u PMS jeví jako složitá na orientaci v problematice. Je zapotřebí mít nejen teoretické znalosti oboru, ale i procesní a praktické. K nedílnému psychickému vybavení pracovníka PMS patří odolnost, komunikativnost a všeobecný přehled. Tyto vlastnosti přisuzuji v přímé úměře délce praxe, tedy čím delší praxe, tím obratněji se pracovník s odbornými činnostmi vypořádá a efektivita jeho práce tím vzrůstá.

Hypotéza č. 4:

„Všichni pracovníci PMS nejsou spokojeni se svým finančním ohodnocením.“

Drobnou výjimku by mohli tvořit vedoucí pracovníci na jednotlivých střediscích a krajští vedoucí pracovníci, kteří se pohybují na Stupnici platových tarifů podle platových tříd a platových stupňů pro zaměstnance uvedených v příslušném paragrafu a odstavci v NAŘÍZENÍ VLÁDY č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě. S ohledem na výpočet platu tímto způsobem soudím, že většina pracovníků PMS je se svým platovým ohodnocením nespokojena

Hypotéza č. 5:

„V rámci jednoho mediačního případu trvá komunikace s poškozeným déle než s pachatelem.“

V kapitole 1.4 Mediace jsou uvedeny počty mediací prováděných v roce 2015. Civilních mediací v rámci PMS proběhlo 315. Z toho 87 skončilo smírem zúčastněných stran. Civilní soudy nařídili mediační sezení 658krát, z čehož 254 mediací skončilo smírem. Každá mediace má svůj individuální charakter z důvodu lidského faktoru. Jelikož se jedná o „smlouvu a dohodu“ mezi pachatelem a obětí, lze

konstatovat, že doba případu mediace se bude lišit nejen kvůli povaze skutku, ale i kvůli ochotě a vůli klientů, nastolit opět rovnovážný stav.

6.3 Metodologie výzkumu

6.3.1 Předvýzkum

Díky nabytým informacím a zkušenostem z povinné praxe vykonávané v létě 2015 na středisku PMS v Písku jsem nemalou měrou pronikl do procesní problematiky probační a mediační služby. Po prostudování literatury vyvstaly nesrovnalosti ohledně výkonu probace. Následné dotazy jsem pokládal všem pracovníkům PMS v Písku, abych si ujasnil vlastní postupy a metody užívané v agendě probace. Po důkladném prostudování metodických standardů a závazných pokynů k jednotlivým agendám schválených ministerstvem spravedlnosti, jsem využil metodu pozorování a případného dotazování pomocí nestrukturovaného rozhovoru. Dotazy mi byly zodpovězeny vyčerpávajícím způsobem i s odkazy na doplňující literaturu, či speciální zákony. K dispozici mi na středisku PMS v Písku byly vedoucí střediska Mgr. Nela Saidová, probační úřednice Mgr. Klára Soukupová a probační pracovnice Bc. Aneta Rodová, BBA. Jako projektový koordinátor působí na středisku PMS v Písku Mgr. Barbora Lidová.

Zaměstnankyním střediska PMS ČR v Písku jsem předložil pracovní verzi dotazníku. Chtěl jsem zjistit, zda dotazník neobsahuje některé nedostatky. Zajímalo mě především, zda jsou jednotlivé položky srozumitelné. Předvýzkum byl pro mě velmi přínosný, pomohl mi odstranit nedostatky. Například v odborných nejasnostech, které jsem jako student s minimální praxí nemohl postřehnout.

6.3.2 Pozorování

Na základě především otevřeného zúčastněného pozorování, konzultacemi s pracovníky PMS a studií zákonů, metodik a manuálů byl zajištěn předběžný obraz o činnostech pracovníků PMS. „Někteří badatelé shromažďují údaje prostřednictvím rozhovorů a pozorování – což jsou metody obvykle spojované s kvalitativním výzkumem.“ (Strauss A.; Corbinová J., 1999, s. 10).

Mlčák (2006, s. 30) shrnuje přístup ke kompetencím, jak je vnímal McClelland: „*Nejlepší způsob, jak porozumět výkonu, je pozorovat, co lidé právě dělají, aby byli úspěšní (tj. kompetence), než se spoléhat na předpoklady o hlubších vlastnostech*

či *atributech, jakými je například inteligence.*“ Jako podklad pro výzkum byla zvolena metoda snímkování pracovních činností a z metody časových snímků, která se používá při zkoumání necyklických činností. Profese pracovníka PMS disponuje necykličností, jelikož se na většině střediscích PMS jeden pracovník věnuje více agendám v různých časových cyklech a hlavně na základě dohody s pachatelem, či obětí. Výjimku tvoří velká střediska PMS, např. Praha nebo Brno, kde na základě velkého počtu stejných alternativních trestů byla zřízena specializovaná odborná pracoviště, zabývající se například pouze agendou mladistvých.

Otevřené zúčastněné pozorování vymezuje Miovský (2006, s 153-154) tak, že se pozorovatel pohybuje v terénu, přímo se účastní tamního dění, všichni účastníci vědí o jeho záměru apod.

Švaříček (Švaříček, Šedová a kol., 2007, s. 144) vysvětluje pojem otevřené zúčastněné pozorování jako pozorování, kdy dochází k interakci mezi výzkumníkem a pozorovanými aktéry, kteří jsou informováni o badatelově záměru. „*Pozorovatel se do jisté míry účastní probíhajících aktivit, ale „drží se zpátky“...*“ (tamtéž, s. 143)

Skalková (1983, s. 58) vysvětluje zúčastněné pozorování „...*jako způsob pozorování, v němž se výzkumný pracovník na určitou dobu začleňuje do života pozorované skupiny, účastní se její práce ... vystupuje jako řadový pracovník, člen příslušného kolektivu*“. Právě tuto definici jsem záměrně zmínil, jelikož odpovídá převážné většině výkonu mé stáže na středisku PMS ČR v Písku. Po prostudování potřebných materiálů a podepsání *mlčenlivosti*, jsem byl přítomen u mnoha výkonů různých agend.

Průběh stáže a poznámky k činnostem pracovníka PMS jsem zaznamenal do zprávy z praxe, ve které jsem si vedl podrobný deník aktivit, které jsem během stáže na středisku PMS ČR v Písku vykonával a u kterých jsem byl účasten.

6.3.3 Dotazník

Často užívanou metodou sběru dat ve výzkumné činnosti je dotazník. Gavora (2000) definuje dotazník, jako „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.*“ Otázky mohou být pokládány ke zjišťování vnějších jevů (např. názory pracovníků na limity jejich působnosti) nebo jevů vnitřních (např. postoje, motivy, citové stavy). Tazatel musí mít na paměti, že dotazník nemusí vždy vypovídat o realitě, ale může být ovlivněn postoji respondenta k problematice. Další nevýhodou

dat získaných pomocí dotazníkového šetření je jejich podmíněná platnost a tím pádem vyžadují velmi obezřetnou interpretaci, abychom odlišili objektivní zjištění od subjektivních soudů. „Nižší validitu než odpovědi na faktografické otázky mají i odpovědi týkající se názorů a zájmů ... Správnost odpovědí nezáleží jen na znění otázky, ale i na respondentech samotných. Někteří lidé odpovídají úzkostlivě přesně a pravdivě, jiní přistupují k odpovědím volněji, „přibarvují“ odpovědi.“ (Gavora, 2000, s. 106-107) Naopak výhodou dotazníku je, že umožňuje poměrně rychlé a ekonomické shromažďování dat od velkého počtu respondentů. (Chráska, 2007, s. 164) Dnešní doba napomáhá k zefektivnění dotazníkového šetření. Dotazník lze rozeslat v elektronické podobě, či pomocí spolupracujících webových stránek. Pro sběr dat jsem v diplomové práci zvolil server: www.vyplnto.cz. Dotazník pro účely diplomové práce obsahuje většinou odpovědi strukturované (uzavřené) a to zejména položky *polytomické* u zjišťování časových aktivit harmonogramu pracovníků PMS a *dichotomické* u otázek, které zaznamenávají data ohledně vnitřních faktorů pracovníků PMS. (tamtéž, s. 166). Záměrně jsem zvolil metodu uzavřených položek z důvodu ochotnějšího vyplňování ze strany respondentů a časové úspory. Odkaz na dotazník byl rozeslán emailem na všechna střediska PMS ČR. K 31. 12. 2016 zaměstnávalo PMS ČR 401 zaměstnanců (probační úředníci, probační asistenti). Dotazník byl odeslán do emailových schránek všem zaměstnancům PMS ČR podle adres uvedených na webových stránkách www.pmscr.cz. Množství odeslaných mailů čítá 448 adres. Dotazník nebyl odeslán na ředitelství PMS, protože v rámci probace a mediace stojí instituce ředitelství mimo jejich výkon. Dle Pelikána (1998, s. 115) by měla návratnost dotazníků převyšovat 50%, Skalová (1983, s. 90) počítá též s 50%. Osobně odhaduji návratnost dotazníků kolem 30%. Ztotožňuji svůj odhad s Chráskou (2007, s. 174- 175), který udává hranici 30-60% k návratnosti dotazníků rozeslaných poštou.

Dotazník je rozdělen to pěti oblastí zájmu výzkumu:

- Informativní (otázky č. 1. – č. 4.)
- Odborné činnosti (otázky č. 6. – č. 9. a č. 12. – č. 15.)
- Neodborné činnosti (otázky č. 5., č. 10., č. 11.)
- Osobní pohled na práci u PMS (otázky č. 16. – č. 20.)
- Mediační činnost (otázky č. 21. – č. 25.)¹⁰

U vybraných otázek dotazníku jsem ponechal možnost vlastního vyjádření se k otázce. Komentáře a doplňující informace od pracovníků PMS ČR ze středisek v celé republice jsou uvedeny v závěru výzkumu. Plné znění dotazníku přikládám v příloze č. 3.

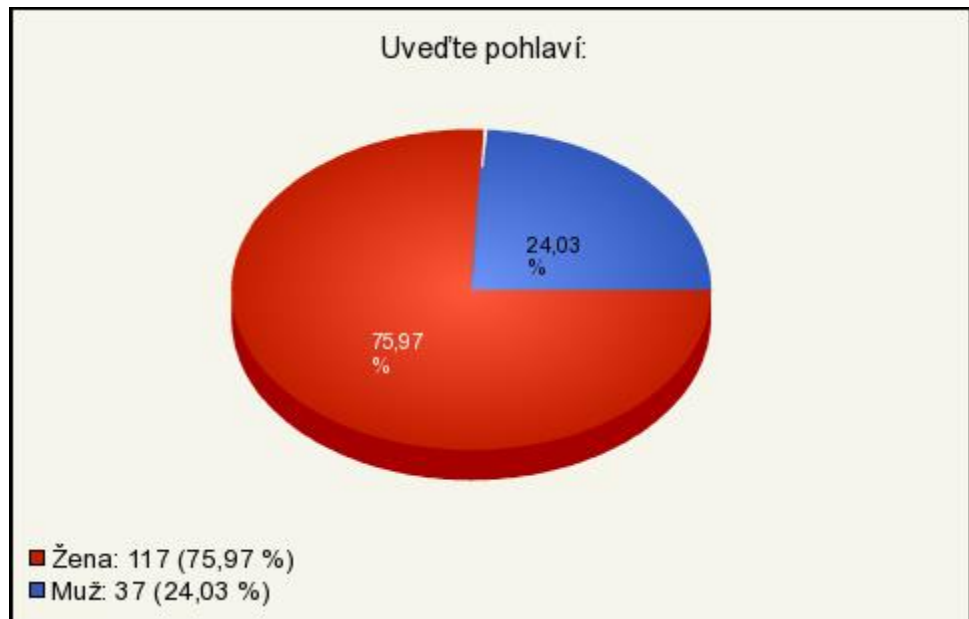
¹⁰ Mediační činnost spadá do oblasti odborných činností. V dotazníku jsem zohlednil fakt, že všichni zaměstnanci PMS ČR nejsou atestováni k provádění mediace. Proto skupina otázek týkající se mediace zastupuje samostatnou oblast výzkumu.

7 Interpretace dat a vyhodnocení hypotéz

7.1 Vyhodnocení jednotlivých položek dotazníku

1. Uveďte pohlaví:

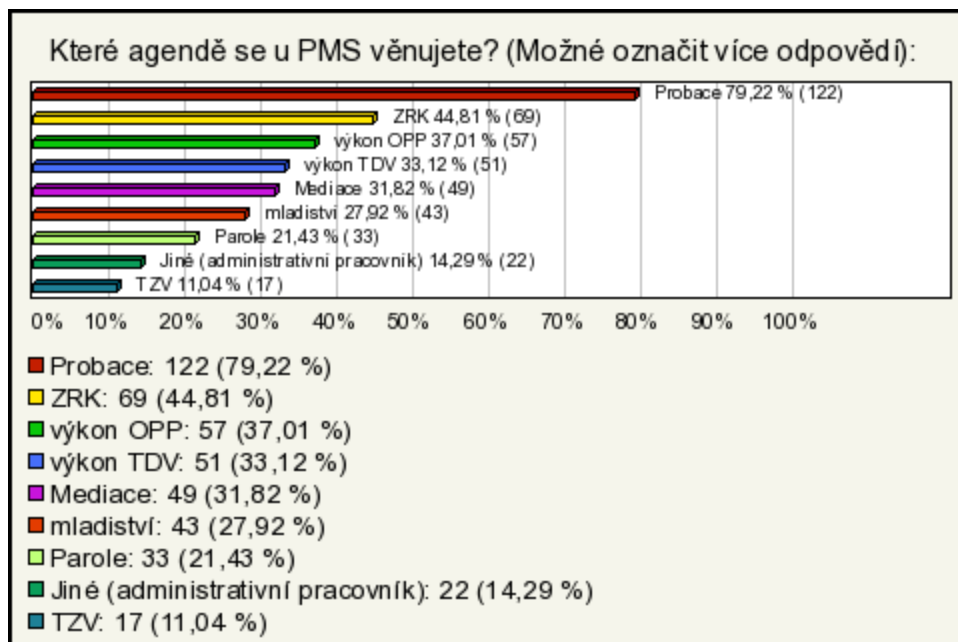
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Ve výsledcích otázky č. 1 je patrný poměr mužů a žen zaměstnaných na střediscích PMS ČR. Vyplněných dotazníků s tímto poměrem se vrátilo 154 z celkového počtu odeslaných 448. Poměr mužů a žen zaměstnaných na střediscích PMS ČR lze kvalifikovat jako vypovídající. Zjištěný stav naznačuje poměr 1 muž : 3,161 ženy. Adresář obsahoval emailovou adresu 102 mužů a 346 žen. Reálný poměr by tedy měl vycházet - 1 muž : 3,392 ženy.

2. Které agendě se u PMS věnujete? (Možné označit více odpovědí):

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí.

Seznam zkratk:

ZRK – Zprostředkování řešení konfliktu

OPP – Obecně prospěšné práce

TDV – Trest domácího vězení

TZV – Trest zákazu vstupu

Druhá položka v dotazníku zobrazuje hlavní agendy, kterými se zaměstnanci PMS zabývají. Kromě středisek ve městech s větší hustotou obyvatel, jež jsou rozdělena na specializovaná oddělení (viz. kapitola 1.2), vykonávají zaměstnanci více než jednu agendu.¹¹ Z tohoto důvodu zahrávali respondenti i více odpovědí. Z výsledků je patrné, že 79,22% odpovědí se týká probační činnosti, přičemž lze předpokládat, že tuto agendu nelze vykonávat jako samostatnou činnost. Více výše, viz kapitola 5.1.2.

Nemalou část odpovědí tvoří agenda ZRK (Zprostředkování řešení konfliktu). ZRK velmi úzce souvisí s mediací, avšak nabízí i pomoc obětem TČ.

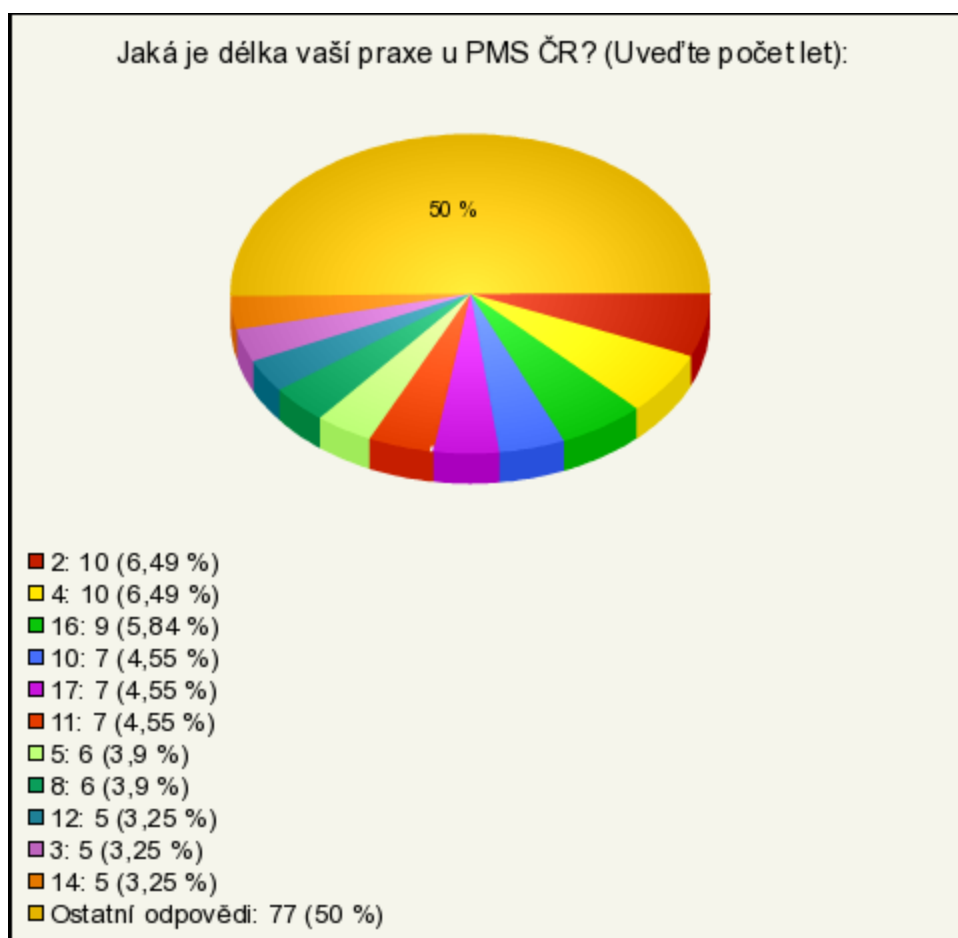
Agendy výkonu OPP (obecně prospěšné práce), výkonu TDV (trest domácího vězení) a mediace zastupuje přes 30% dotazovaných respondentů.

Z výsledků je patrné, že probaci vykonávají téměř všichni dotazovaní a ostatní agendy jsou rovnoměrně rozděleny.

¹¹ Rekordmanem v počtu agend se stal muž s délkou praxe 15 let na pozici vedoucího pracovníka, který vykonává 8 agend, přičemž na středisku je přítomen administrativní pracovník.

3. Jaká je délka vaší praxe u PMS ČR? (Uveďte počet let):

Povinná otázka, respondent musel napsat odpověď vlastními slovy.

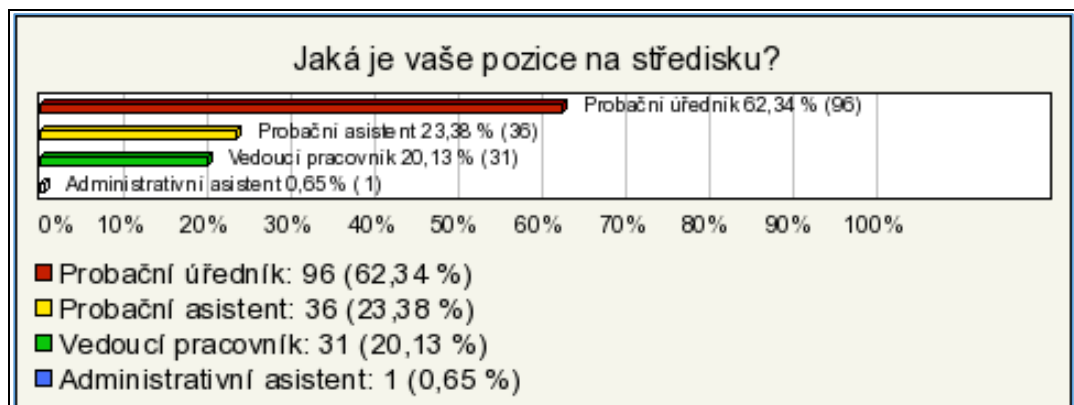
Výsledky tohoto grafu jsou zkresleny špatným vyplněním odpovědí ze strany respondentů. Graf ukazuje 50% ostatních odpovědí, kdy respondenti odpověď vypisovali v měsících. Analýzou jednotlivých dat jsem zjistil:

Délka praxe - roky	0-1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Počet odpovědí	12	8	12	9	12	7	5	7	7	2	12	8	7	2	7	6	13	10

Červeně je vyznačen nejvyšší počet odpovědí vztahující se k délce praxe. Druhý nejvyšší počet odpovědí je vyznačen žlutou barvou a za zmínku stojí i počet odpovědí, který je vyznačen modře. Délka praxe patrně nevypovídá o ochotě vyplňování dotazníku.

4. Jaká je vaše pozice na středisku?

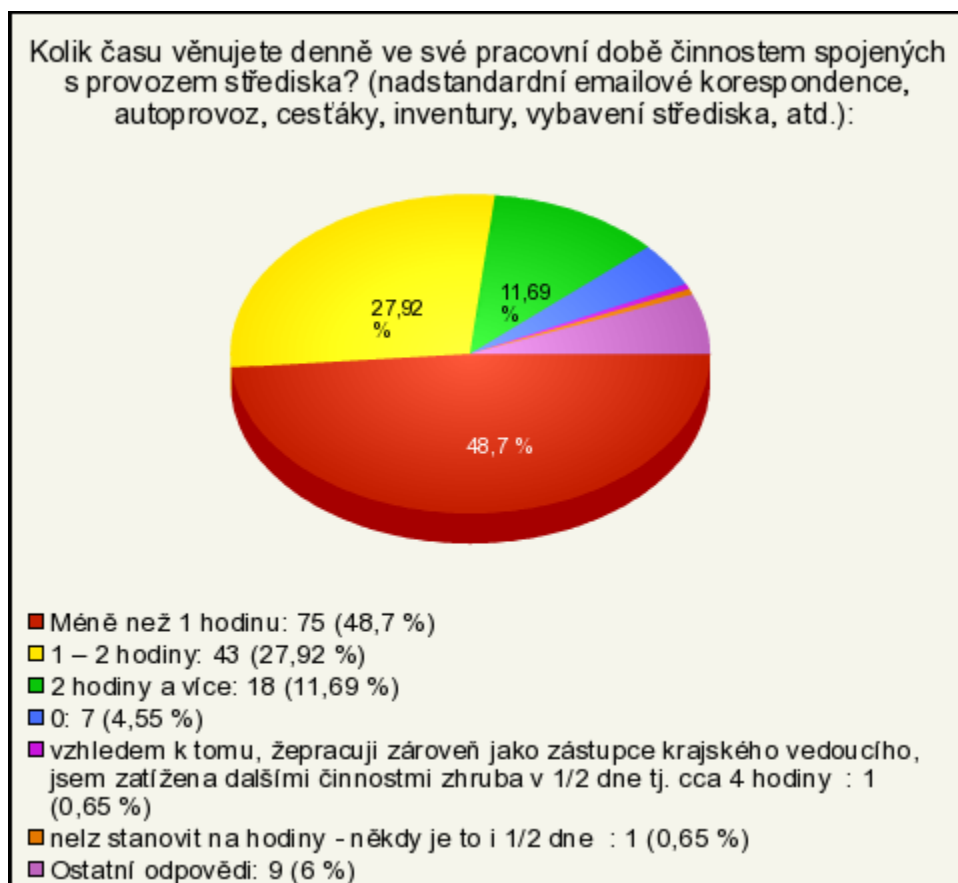
Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí.

Otázku č. 4 vyplnilo 31 vedoucích pracovníků, přičemž každý vedoucí pracovník střediska zastupuje funkci i probačního úředníka. Nutno podotknout, že počet probačních úředníků se rovná $96 - 31 = 65$. Probační asistenti zastupují 23,38% odpovědí a dotazník vyplnil i 1 administrativní asistent/ka. Odpovědi administrativní/ho asistenta/ky nebudou zohledněny ve výpočtech chí-kvadrátu, jelikož byl dotazník určen pouze pro probační úředníky a probační asistenty.

5. Kolik času věnujete denně ve své pracovní době činnostem spojených s provozem střediska? (nadstandardní emailové korespondence, autoprovoz, cestáky, inventury, vybavení střediska, atd.):

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí nebo napsat odpověď vlastními slovy.

Z grafu vyčteme, že téměř 50% zaměstnanců PMS stráví denně neodbornými činnostmi, nebo záležitostmi spojenými s provozem střediska méně než hodinu. 1 – 2 hodiny pak stráví 27,92% takovými činnostmi. Ostatní odpovědi respondentů zní:

„Vzhledem k tomu, že pracuji zároveň jako zástupce krajského vedoucího, jsem zatížena dalšími činnostmi zhruba v 1/2 dne tj. cca 4 hodiny.“ 1x

„Nelze stanovit na hodiny - někdy je to i 1/2 dne“ 1x

„Max. jednu hodinu týdně, spíše půl hodiny“ 1x

„Cca 1-2 dny v měsíci“ 1x

„15 - 30 minut“ 1x

„Obvykle méně než 1 hodinu, ovšem autoprovaz mi zabere mnohem více času (tankování, mytí auta, přezouvání, servisní prohlídky- ty mi zaberou celý den“ 1x

„Celý den, jako správa budovy to mám v popisu práce. (administrativní asistent)“ 1x

„Pozice vedoucího oddělení - čas je velmi variabilní, někdy méně než hodinu za den, příležitostně několik hodin.“ 1x

„2 hodiny a více a mnoho času ještě ze svého volného času“ 1x

„Je to různé, někdy nevyřizuji nic, jindy zase řeším víc věcí najednou“ 1x

O odpovědi respondentů na otázku č. 5 se opírá hypotéza č. 1, kde je pozorován časový úsek věnovaný neodborným činnostem vedoucích pracovníků. Při vyhodnocování hypotézy č. 1 by se daly zohlednit i odpovědi na otázky č. 10 a č. 11, jelikož se jedná o neodborné činnosti, které by se daly delegovat. Z vlastní zkušenosti, nabyté po dobu letní praxe u PMS Písek, však mohu konstatovat, že činnosti uvedené v otázce č. 10 a č. 11, vykonávají všichni zaměstnanci střediska dle volných chvil během pracovní doby, popř. i po pracovní době. Nelze proto jednoznačně stanovit, zda jsou výsledky relevantní pro vyhodnocování hypotézy č. 1.

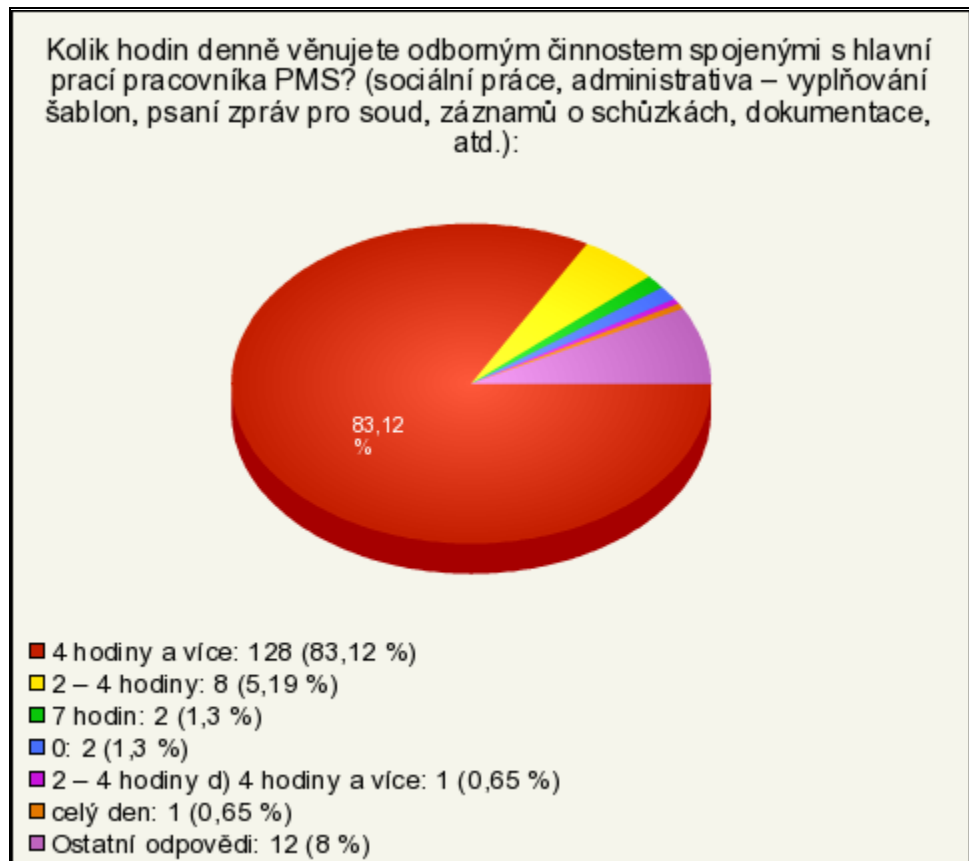
Tabulka k porovnání odpovědí otázek č. 5 (neodborné činnosti) a č. 6 (odborné činnosti)

	ODBORNÉ ČINNOSTI				NEODBORNÉ ČINNOSTI			
	0	Méně než 2 hod	2 – 4 hod	4 hod a více	0	Méně než 2 hod	2 – 4 hod	Celkem
Vedoucí pracovník	0	1	3	27	0	14	17	62
Probační úředník	1	0	2	82	4	79	4	172
Probační asistent	1	1	4	33	3	31	2	75
Celkem	2	2	9	142	7	124	23	309

Hypotetické prognózy se potvrdily, jelikož se dalo očekávat, že odborné činnosti zabírají všem pracovníkům PMS mnohem více času než neodborné činnosti. Odbornými činnostmi se pracovníci zabývají nejčastěji 4 hodiny a více, v některých případech i celý den. Neodborným činnostem se pracovníci věnují méně než 2 hodiny denně.

6. Kolik hodin denně věnujete odborným činnostem spojenými s hlavní prací pracovníka PMS? (sociální práce, administrativa – vyplňování šablon, psaní zpráv pro soud, záznamů o schůzkách, dokumentace, atd.):

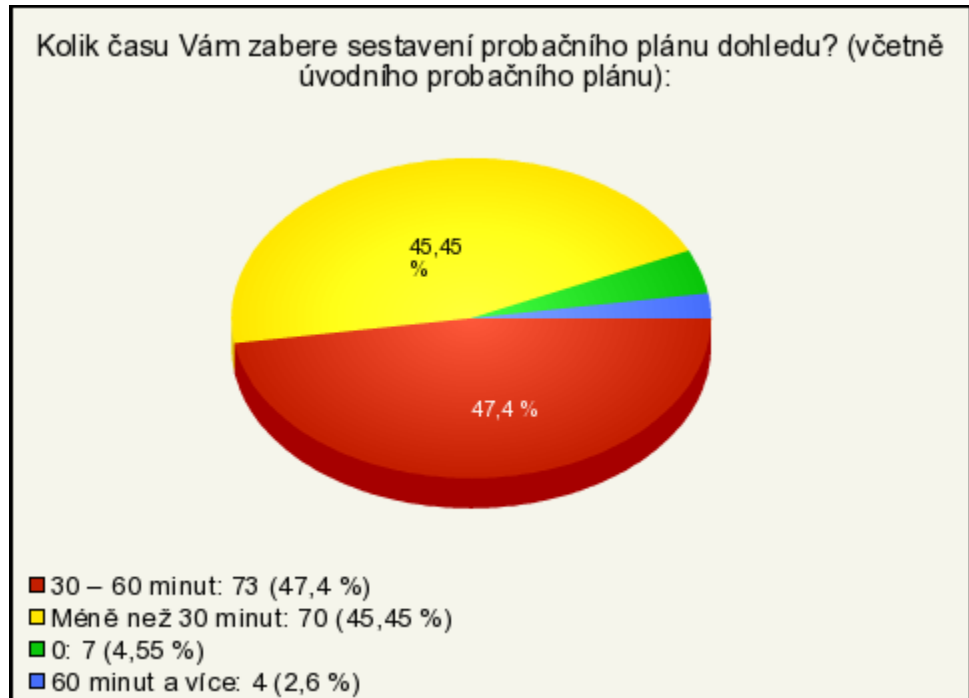
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí nebo napsat odpověď vlastními slovy.

Dle předpokladů většina respondentů vyplnila odpověď s nejdélší dobou. Jedna odpověď pak zněla, že celý den, což lze vyložit jako po celou pracovní dobu. O ostatních odpovědích lze polemizovat, jelikož jedna z odpovědí zněla až 10 hodin denně. V případě časového presu můžeme takovou odpověď považovat za věrohodnou. Nelze ji však přiřkládat váhu dle znění otázky, aby pracovník vykonával odborné činnosti až 10 hodin denně.

7. Kolik času Vám zabere sestavení probačního plánu dohledu? (včetně úvodního probačního plánu):

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Konzultace v předvýzkumu napovídala, že trvání sestavení probačního plánu zabere relativně krátkou dobu, což se dotazníkem potvrdilo. Odpověď „0“ zastupuje pojem „nevykonávám“. Graf ukazuje, že většině pracovníků sestavení probačního plánu, včetně úvodního probačního plánu, zabere max. hodinu z pracovní doby.

8. Kolik času Vám zabírá terénní práce týdně? (výjezdy mimo středisko PMS, kontrola trestu domácího vězení), návštěva v místě bydliště, schůzky ve věznici, atd.):

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Seznam zkratk: PMS - Probační a mediační služba TDV - Trest domácího vězení
NVB - návštěva v místě bydliště

Otázka č. 8 je stěženi pro hypotézu č. 2, kde srovnávám odpovědi mužů z otázky č. 1. Variabilita pracovního týdne se však projevuje v nemalé míře. Po respondentovi byla vyžadována zobecněná/zprůměrovaná odpověď.

9. Kolik hodin týdně věnujete práci se sociálním okolím klientů u jednoho případu? (rodina, komunita, kolegové, zaměstnavatel):

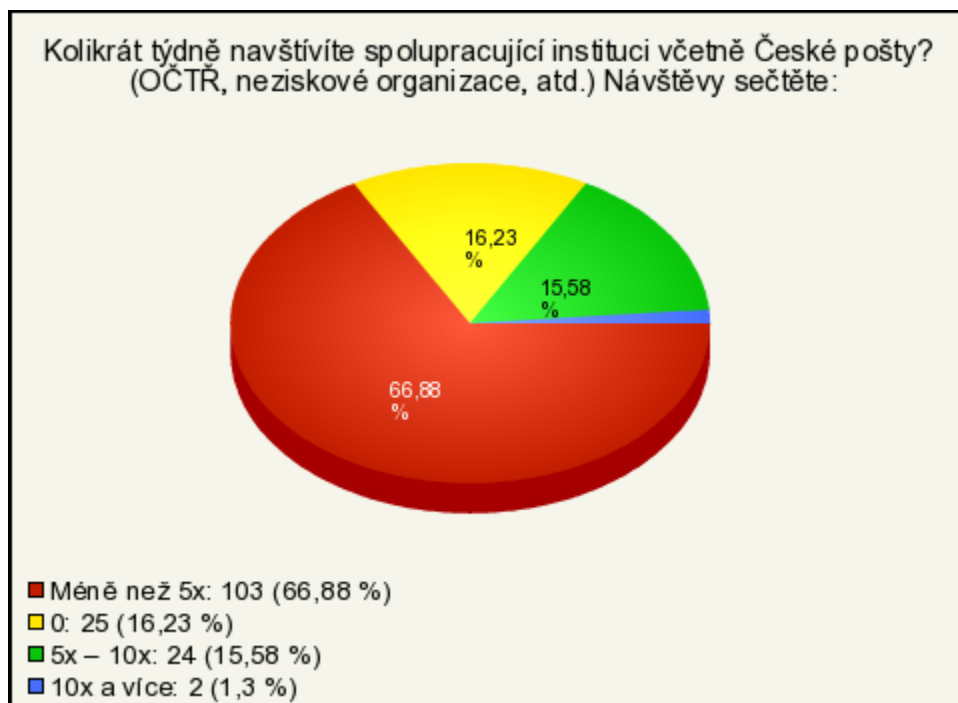
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Zaměstnanec PMS ČR by se měl v rámci jednotlivých případů věnovat i spolupráci se sociálním okolím klientů. Z časových důvodů se této činnosti nepřikládá důraz a spoléhá se na výpověď klienta při schůzkách. Pokud se jedná o případ násilné trestné činnosti, spolupráce s okolím klienta je nevyhnutelná. Je zapotřebí zmapovat reálnou situaci a zhodnotit rizika pro výchozí písemné doporučení uložení trestu. 77,92% odpovědí vypovídá o důležitosti komunikační činnosti v časové ose do třech hodin během jednoho pracovního týdne.

10. Kolikrát týdně navštívíte spolupracující instituci včetně České pošty? (OČTR, neziskové organizace, atd.) Návštěvy sečtěte:

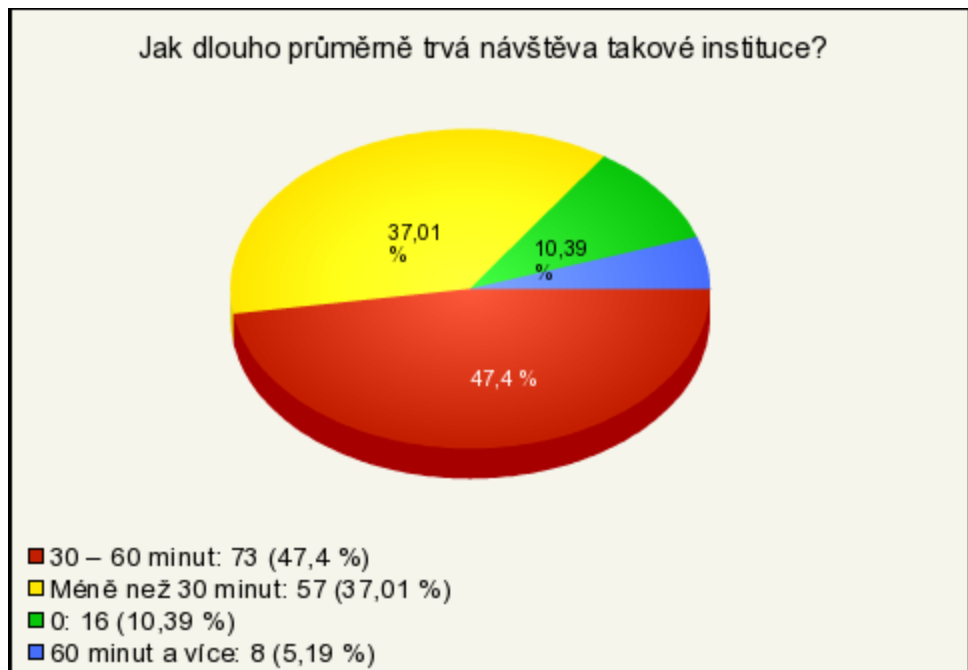
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

S ohledem na poznatky z letní praxe jsem otázku č. 10 zařadil záměrně. Při výkonu zaměstnání musí probační úředník/asistent vykonávat i práci mimo středisko, kdy se však nejedná o terénní práci. Instituci České pošty jsem uvedl záměrně, jelikož mnoho písemností je klientům, ale i spolupracujícím institucím, zasíláno touto formou. Tato činnost by se nechala delegovat na administrativního asistenta. Odpovědi z otázky č. 10 porovnávám s odpověďmi z otázky č. 5. Záměrem mimo výzkum bylo zjistit, pokud je na středisku přítomen administrativní asistent, měla by frekvence návštěv spolupracujících institucí klesat. Nelze však zobecňovat výsledky, jelikož do otázky spadají i záležitosti spojené s orgány činnými v trestním řízení (OČTR), kde nemůže být probační pracovník zastoupen. Data od administrativních asistentů jsem vyřadil z této podkapitoly, jelikož se diplomová práce týká pouze činností pracovníků PMS nikoli administrativních asistentů v instituci PMS ČR. Prognózu s delegací činností na administrativního asistenta lze vyloučit, jelikož administrativní asistent nedisponuje příslušnými kompetencemi k výkonu interních aktivit PMS.

11. Jak dlouho průměrně trvá návštěva takové instituce?

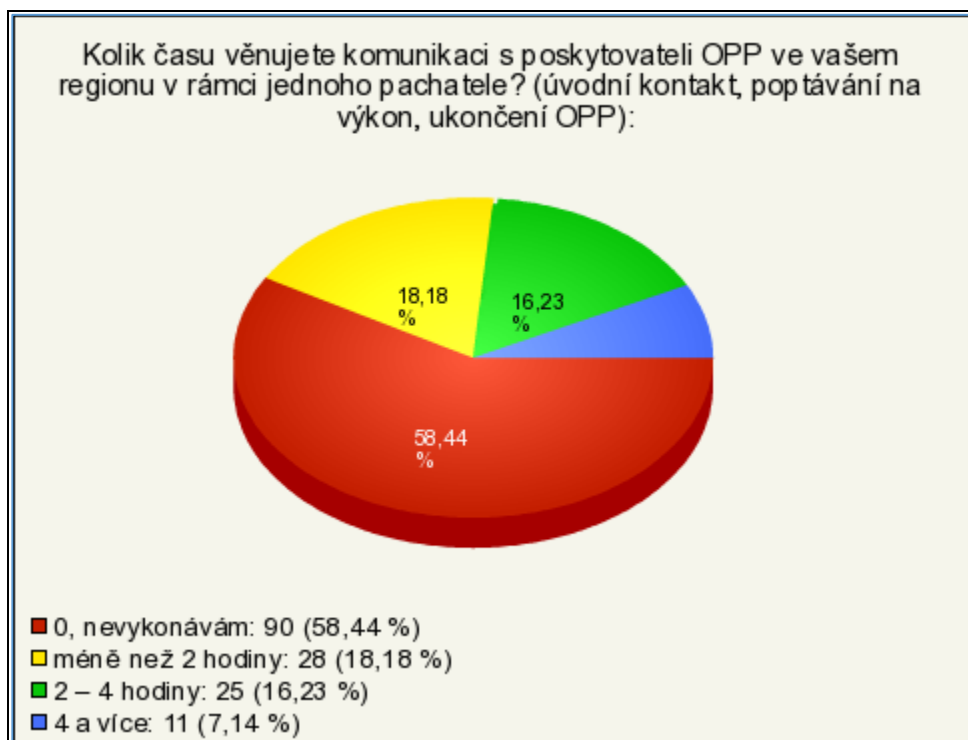
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Předchozí otázka indikuje frekvenci návštěv a otázka č. 11 pouze detailizuje dobu strávenou ve spolupracující instituci. Zobrazena je doba, kterou probační pracovník stráví mimo středisko během pracovního dne. Téměř polovina odpovědí naznačuje dobu strávenou mimo středisko do 1 hodiny, další odpověď ukazuje ještě kratší dobu, což lze kvalifikovat jako pozitivní zjištění v rámci Time managementu.

12. Kolik času věnujete komunikaci s poskytovateli obecně prospěšných prací (OPP) ve vašem regionu v rámci jednoho pachatele? (úvodní kontakt, poptávání na výkon, ukončení OPP):

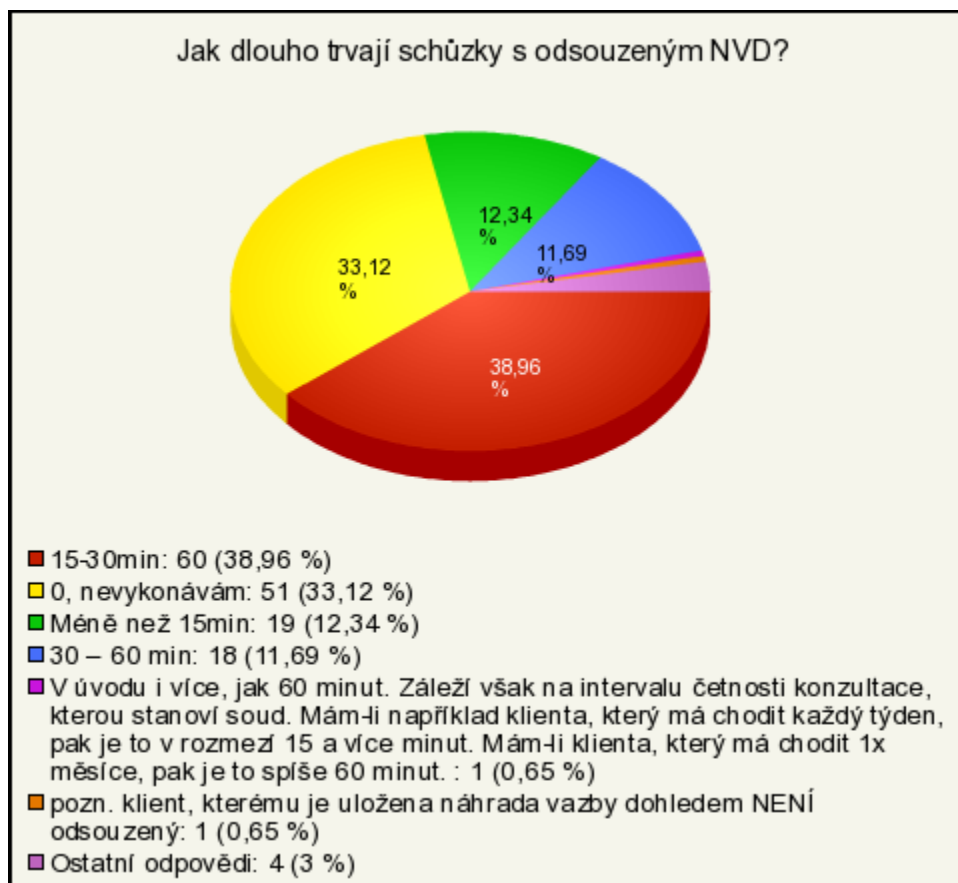
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Otázka č. 12 byla určena pro pracovníky zabývající se agendou OPP (obecně prospěšných prací). Proto zohledňuji jen odpovědi s pozitivním časovým úsekem. Nelze však jednoznačně určit, zda doba strávená komunikací s poskytovateli OPP výrazně zasahuje do denního harmonogramu probačního úředníka. Procentuálně se odpovědi významně neliší.

13. Jak dlouho trvají schůzky s „odsouzeným“ na náhradu vazby dohledem (NVD)?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí nebo napsat odpověď vlastními slovy.

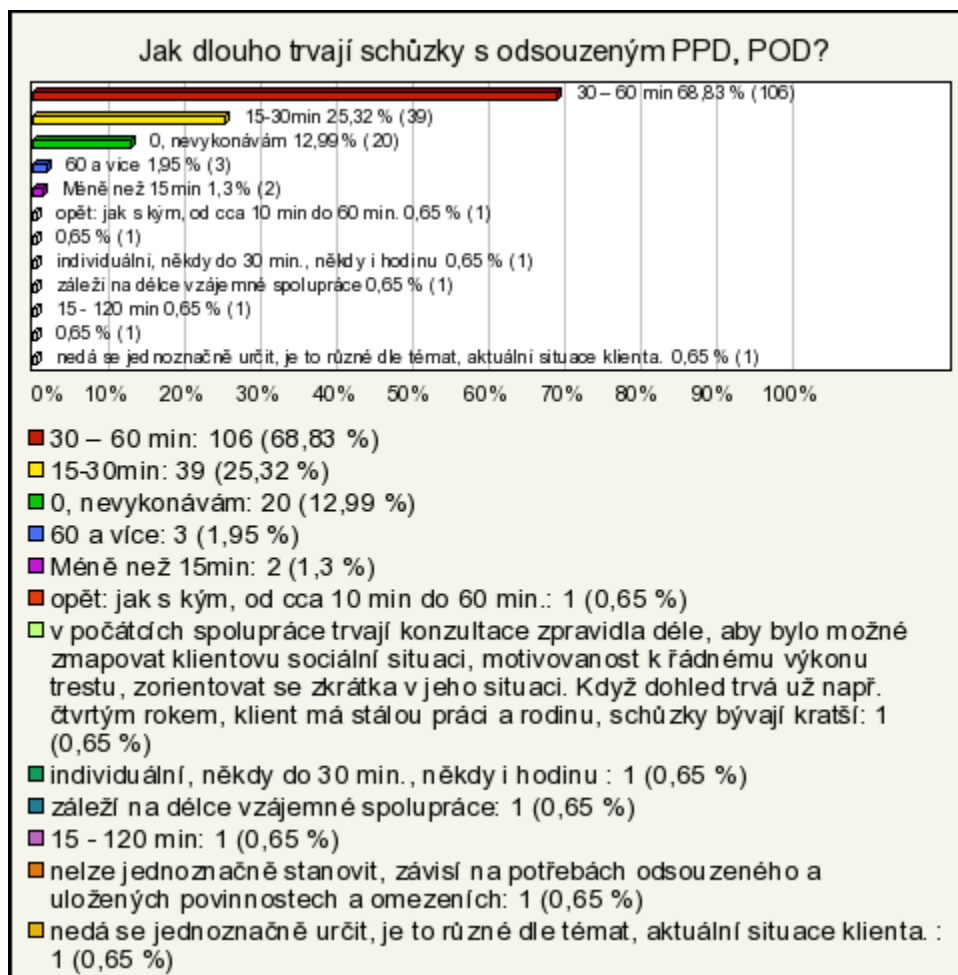

33,12% odpovědí přišlo od respondentů, kteří se agendě NVD nevěnují. 60 respondentů, kteří se NVD věnují, odpovědělo, že jim schůzky s klientem s trestem NVD trvají 15 – 30 minut.

Byl jsem upozorněn na nepřesnost v terminologii. V otázce jsem uvedl termín „odsouzeným NVD“, přičemž **klientovi je trest uložen**. Fialově vyznačená odpověď opět potvrzuje nestejnorodost klientely a zároveň záleží na frekvenci schůzek. Probační úřednice s praxí 10 let uvedla: „nelze jednoznačně odpovědět, záleží, zda má uložené i jiné povinnosti mimo dohledu, např. testování na přítomnost OPL, na to, v jaké fázi je jeho trestní řízení, na osobnosti obžalovaného (někdo vinu popírá a návštěvy na PMS pokládá za nadbytečnou zátěž, jiný se obává budoucnosti a je rád, že tyto obavy může s někým, kdo není jeho blízkou osobou, sdílet), atd.“

14. Jak dlouho trvají schůzky s odsouzeným PPD (podmíněně propuštěný s dohledem), POD (podmíněně odsouzený s dohledem)?

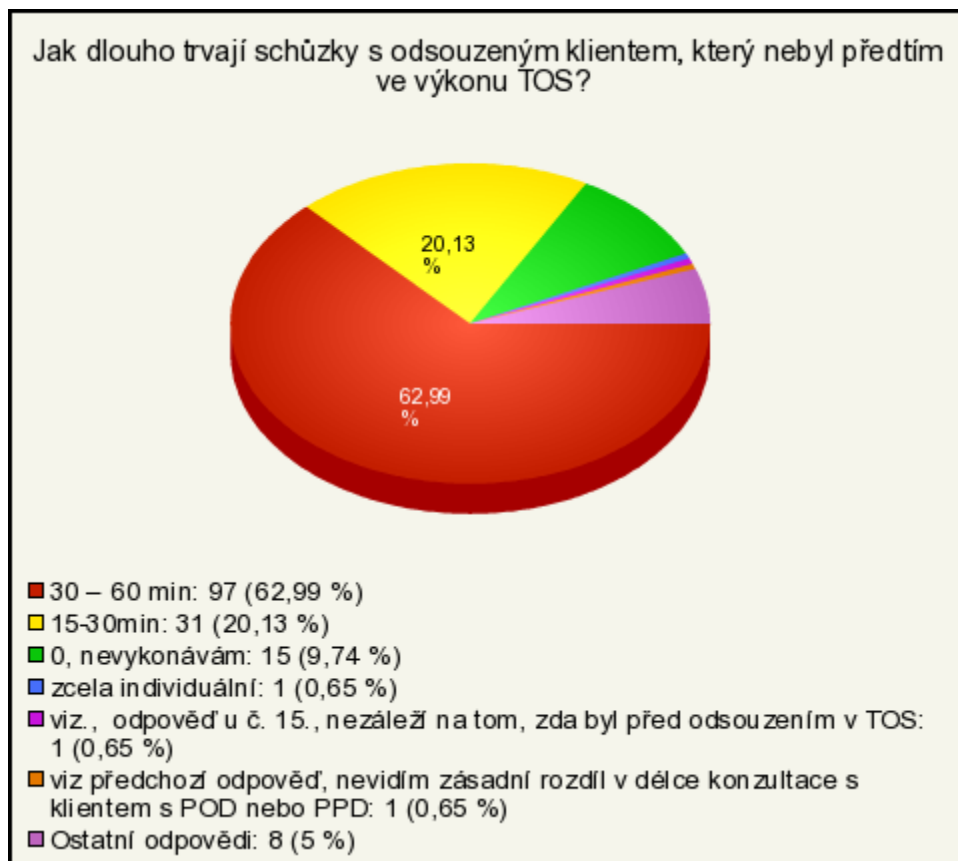
Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí nebo dopsat nějakou vlastní.

Obecně lze konstatovat, že v délce schůzek s odsouzeným POD a PPD není významný rozdíl. Opět spíše záleží na klientovi a konkrétním případě. Z komentářů v grafu se dočteme, co vše schůzky s odsouzeným POD a PPD ovlivňují. Jako nejvýstižnější bych vyzdvihl světle zelenou odpověď: „V počátcích spolupráce trvají konzultace zpravidla déle, aby bylo možné zmapovat klientovu sociální situaci, motivovanost k řádnému výkonu trestu, zorientovat se zkrátka v jeho situaci. Když dohled trvá už např. čtvrtým rokem, klient má stálou práci a rodinu, schůzky bývají kratší.“

15. Jak dlouho trvají schůzky s odsouzeným klientem, který nebyl předtím ve výkonu trestu odnětí svobody (TOS)?

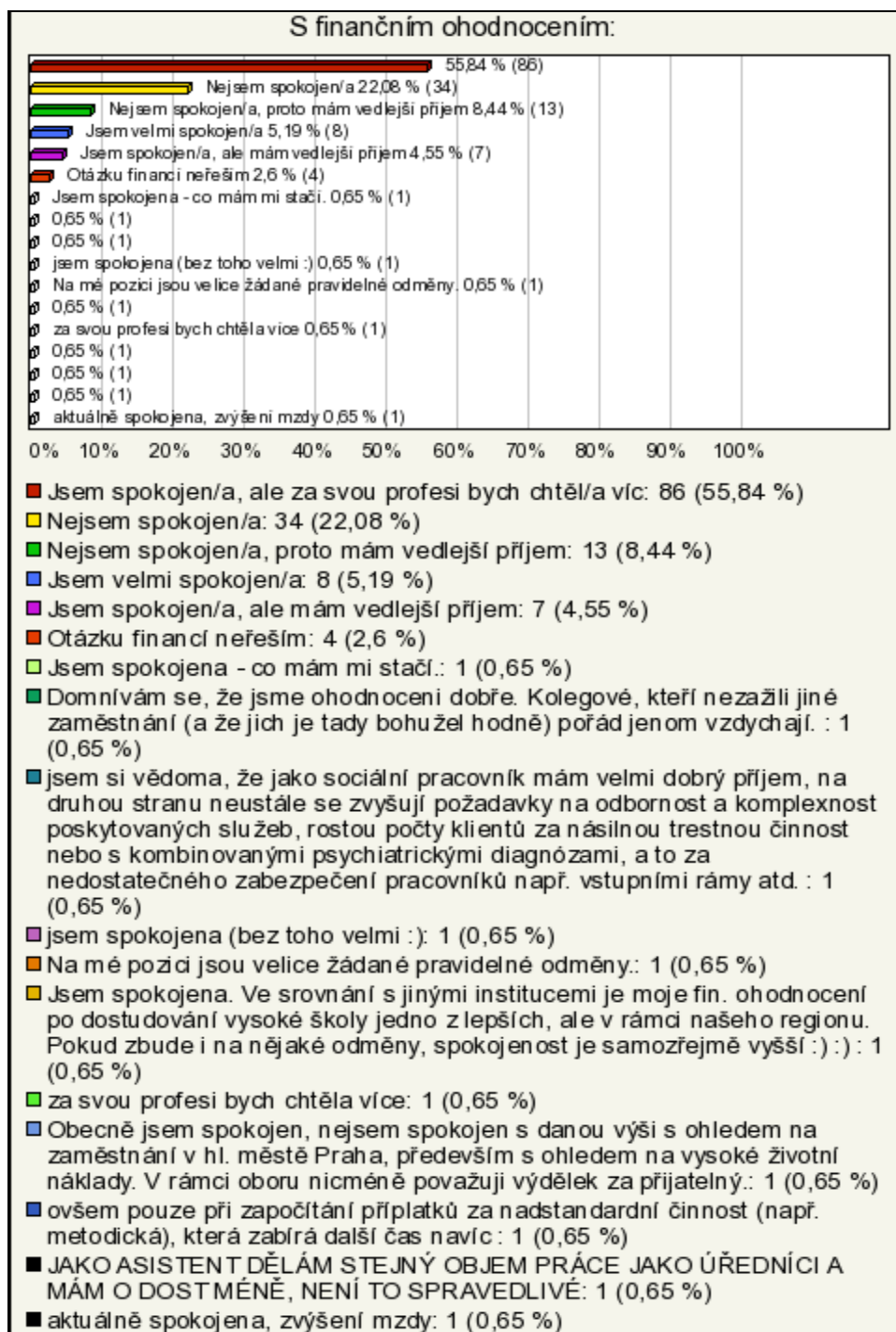
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí nebo napsat odpověď vlastními slovy.

Morální sankce, jako jeden z možných účinků alternativních trestů, není v mnohých případech dostačující, a proto se stává, že klienti berou svůj „mírný trest na lehkou váhu“. Maření výkonu alternativního trestu je postižitelné podle trestního zákoníku, např. u OPP, každá neodpracovaná hodina se rovná den ve vězení, atd. Jelikož má činnost PMS prosociální charakter, klientovi lze pár drobných prohřešků prominout. Pokud se klient nedostaví na předem sjednanou schůzku, pracovník PMS klienta telefonicky kontaktuje, zeptá se ho na důvody jeho absence a domluví si s ním náhradní termín. O telefonátu pracovník sepisuje záznam, uvede klientovi důvody i termín náhradní schůzky. Nadbytečná práce vyplývající z klientovi nedisciplinarity. Během výkonu stáže jsem se s takovým přístupem klientů setkal velmi často. Naopak musím vyzdvihnout připravenost (kopie příjmových dokladů, potřebných dokumentů, apod.) a dochvilnost klientů, kteří již měli „něco odsezeno“. Zkušenosti některých pracovníků PMS ČR nekorelují s předpoklady premisy o klientech bez předchozího TOS.

16. S finančním ohodnocením:

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí nebo dopsat nějakou vlastní.

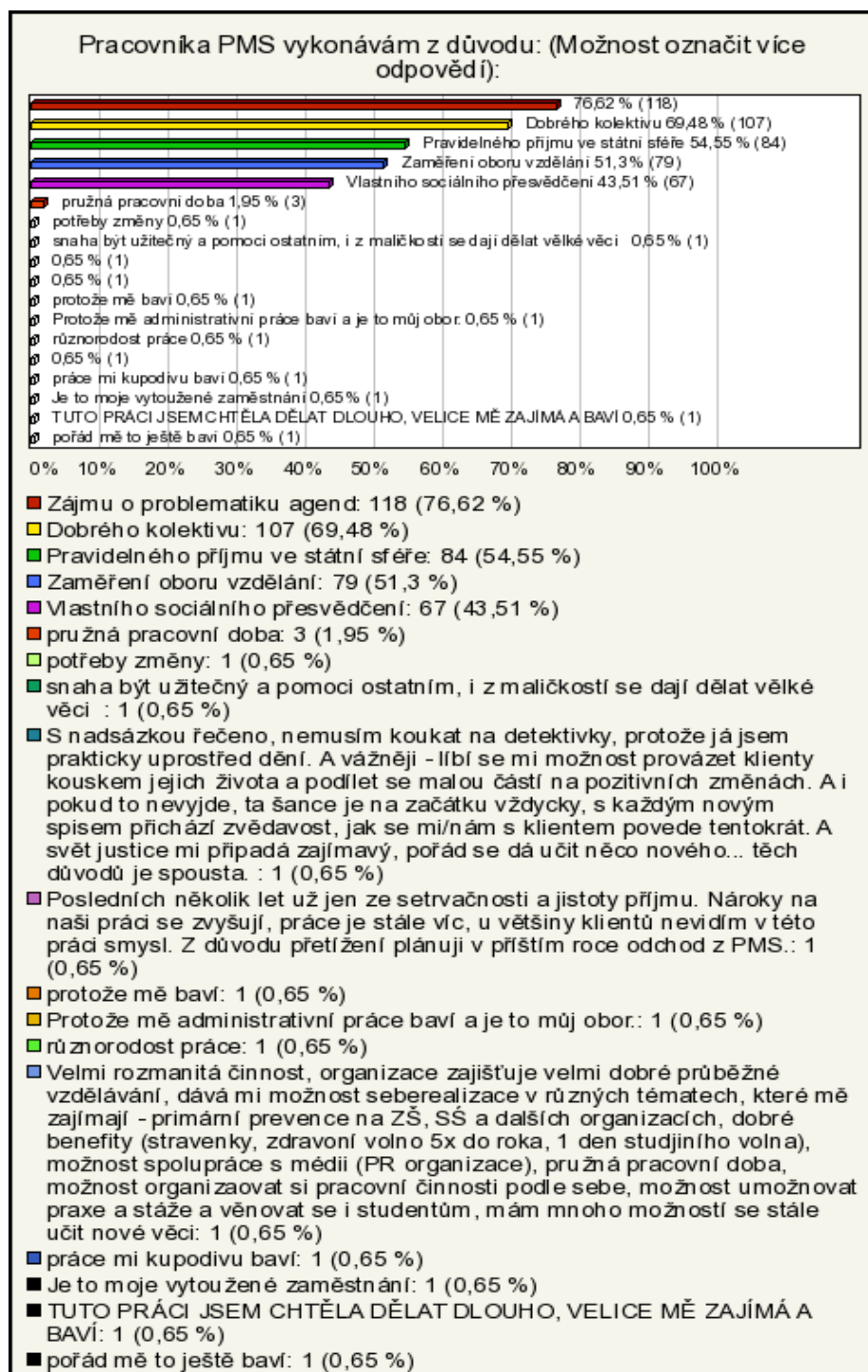

Dle předpokladů bylo zjištěno, že drobné pochyby o výši svého platu má více jak polovina respondentů.¹² Ostatní odpovědi jsou ponechány v původním znění.

¹² Více viz hypotéza č. 4: *Všichni pracovníci PMS nejsou spokojeni se svým finančním ohodnocením*

17. Pracovníka PMS vykonávám z důvodu: (Možnost označit více odpovědí):

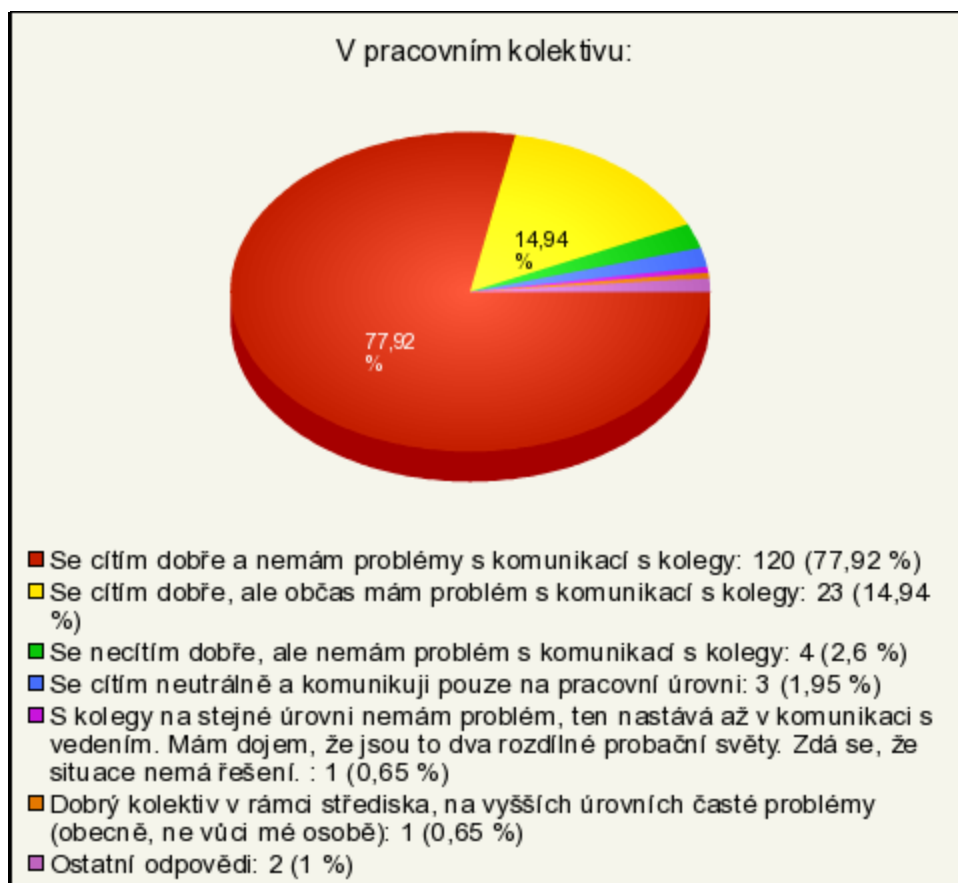
Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí nebo dopsat nějakou vlastní.

Vysoké procentuální odůvodnění získaly odpovědi: Zájem o problematiku agend, dobrý kolektiv, pravidelný příjem ve státní sféře, zaměření oboru vzdělání a vlastní sociální přesvědčení. Ostatní odpovědi ponechány v původním znění.

18. V pracovním kolektivu:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí nebo napsat odpověď vlastními slovy.

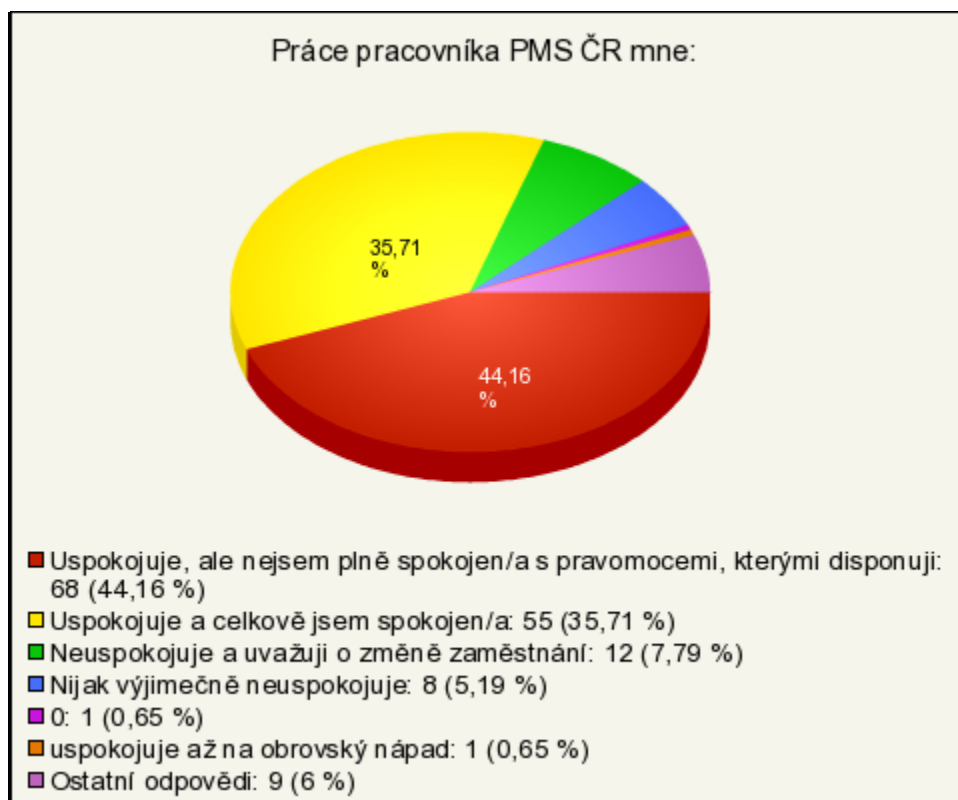

Otázka číslo 18 doplňuje předchozí odpovědi respondentů, zda vykonávají své zaměstnání z důvodu dobrého kolektivu. Jelikož 107 zaměstnanců PMS označilo tuto možnost, výsledky z otázky č. 18 se shodují, že se v pracovním kolektivu cítí dobře a nemají problémy s komunikací s kolegy. Za zmínku ale stojí i odpovědi opačného rázu, kde se objevují pojmy jako šikana z důvodů věkových rozdílů mezi kolegy nebo nestejnoroďatá atmosféra komunikace s nadřízenými kolegy. Z tohoto důvodu uvádím příklad citace nezobrazených odpovědí:

„Cítím se dobře a nemám problémy s komunikací s kolegy, ale je to tím, že jsem t.č. vedoucí střediska, zastupuji vedoucí, která je t.č. na MD/RD. Současně mi ale vadí, že vedoucí střediska jsou jmenovány ministrem spravedlnosti a mají tento post v podstatě "na doživotí", což mnohdy vede ze strany vedoucího k chování ke svým podřízeným kolegům, které by si jinak těžko dovolil, je si jistý svou funkcí a neohrožeností.“

19. Práce pracovníka PMS ČR mne:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí nebo napsat odpověď vlastními slovy.

Pro sociální sféru je typické, že zaměstnanci nedisponují adekvátními pravomocemi a nemají téměř žádnou rozhodovací pravomoc. Jejich činnost má spíše informativní a doporučující charakter pro OČTŘ. 35,71% respondentů projevilo svou odpovědí spokojenost se zaměstnaneckými dispozicemi a to sledávám, jako pozitivní pohled na zaměstnání u PMS ČR.

Pozitivní ohlas	Negativní ohlas
<i>„Velmi mne uspokojuje přímá práce s klienty a bez větších problémů je i komunikace směrem k OČTŘ. Obtíže pociťuji při neustále narůstajícím objemu administrativních činností a množství různých kontrola neefektivních porad a seminářů.“</i>	<i>„Neuspokojuje z důvodu velké přetíženosti a uvažuji o změně zaměstnání“</i>
<i>„Uspokojuje a jsem celkově spíše spokojen“</i>	

Dále uvádím některé nezobrazené odpovědi k otázce č. 19, které považuji za přínosné a osobitě podané:

„Uspokojuje, ale vadí mi nemožnost zasahovat do rozhodování a práce soudu.“

„Jsem spokojená, ale často z množství povinností a z některých klientů často psychicky vyčerpaná.“

„V průběhu času se to hodně mění, musela bych zaškrtnout všechny odpovědi.“

„Uspokojuje, ale vzhledem k celkovým podmínkám (ne pravomocemi) uvažuji o změně.“

„Velmi uspokojuje, ale jsem neadekvátně finančně oceňována (náročnost, zodpovědnost X plat)“

„Uspokojuje a celkem jsem spokojená, ale vadí mi, že PMS není uznávanou organizací soudy, státními zástupci a soudci nereagují na obsah našich zpráv o neplnění povinností odsouzenými. Mizerná prestiž organizace, mizerný plat, žádné zastání od nadřízených například při stížnostech (často neoprávněných) od odsouzených či jejich rodinných příslušníků.“

20. Kolik hodin týdně věnujete vlastnímu vzdělávání? (četba odborné literatury, příprava na kurzy, sledování virtuálních profilů klientů na sociálních sítích, atd.):

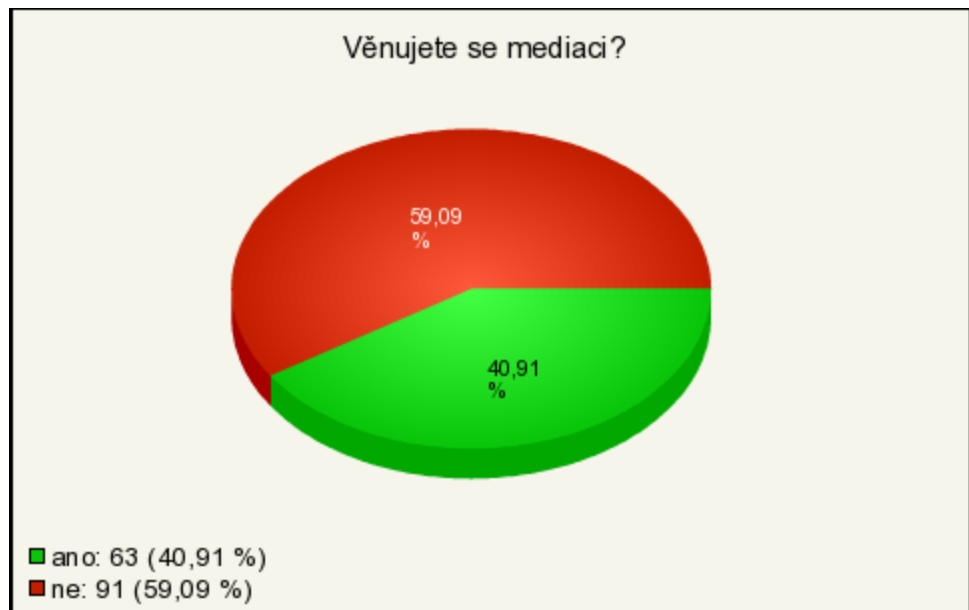
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

V některých případech je nezbytné, aby si pracovník PMS ověřil informace sdělené klientem. V dnešním virtuálním světě lze považovat činnost sledování virtuálního profilu klienta na sociální síti za nezbytný prostředek částečné kontroly. Virtuální profil může o klientovi poskytnout informace, kterých by se pracovník PMS jen těžko domáhal. Profil na sociální síti může prozradit informace ohledně pohybu a pobytu klienta, příslušníků klientovi rodiny či přátel, se kterými se potenciálně stýká.

21. Věnujete se mediaci?

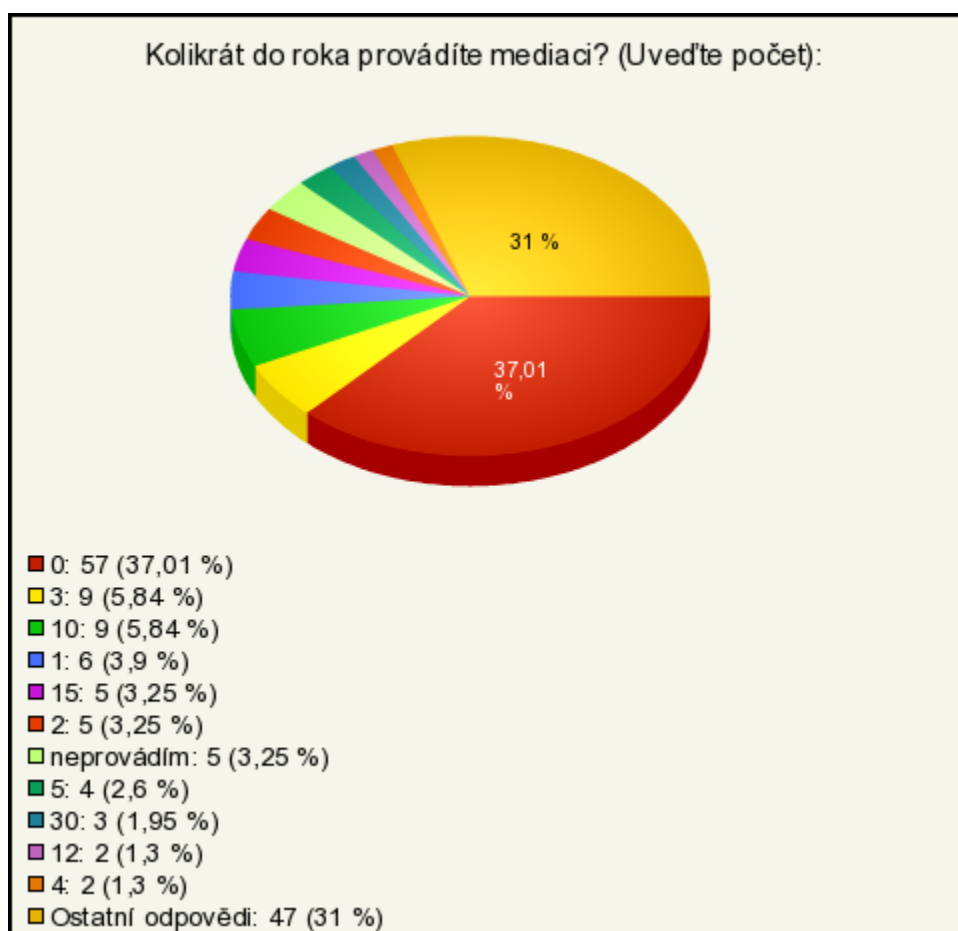
Povinná otázka, respondent se musel rozhodnout mezi odpověďmi „ano” a „ne”.

Necelých 41% dotázaných sdělilo, že se věnuje mediaci, tím pádem disponují kompetencemi k provádění mediací. Pracovníkovi PMS přibývá další výkon agendy mediace, ke kterému náleží absolvování nezbytného specializovaného kurzu a průběžná školení.

22. Kolikrát do roka provádíte mediaci? (Uveďte počet):

Povinná otázka, respondent musel napsat odpověď vlastními slovy.

Velmi mne překvapilo zjištění, že na střediscích PMS ČR mediace probíhá poměrně často. Osobně jsem žádnou mediaci, ani její část, během praxe nezažil a z výpovědi zaměstnanců střediska PMS v Písku během předvýzkumu jsem zjistil, že mediační sezení se odehrává pouze zřídka (2 – 3 mediace do roka).

Tabulka počtu mediací během jednoho roku

Počet mediací	Počet odpovědí
1x – 5x	19
5x – 10x	14
10x – 15x	21
15x – 30x	15

15 respondentů odpovědělo, že mediaci vykonávají minimálně patnáctkrát do roka. Maximální množství mediací nepřekročilo počet 30.

Do kategorie odpovědí v rozmezí 10 – 15 mediací za rok spadá 21 respondentů, 14 respondentů odpovědělo, že mediaci provádí 5 – 10krát během roku. 19 odpovědí zahrnuje počet mediací 1 – 5krát do roka.

Z údajů uvedených výše lze vyčíst, že o mediaci klienti jeví zájem a jsou ochotni hledat kompromis při řešení sporů.

23. Kolik hodin v rámci mediace jednoho případu strávíte komunikací zvlášť s poškozeným?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

24. Kolik hodin průměrně v rámci mediace jednoho případu strávíte komunikací zvlášť s pachatelem?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

25. Kolik hodin v průměru trvá společné mediační sezení jednoho případu?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Tabulka odpovědí k otázkám č. 23 - 25

Komunikace	Do 1 hod	1 – 2 hod	2 hod a více
S poškozeným	38	50	29
S pachatelem	31	45	39
Dohromady	55	57	4
Celkem	124	152	72

Otázky č. 23 – 25 jsou zaměřeny na tematiku mediace. Shledal jsem za vhodné, shromáždit data z odpovědí do přehledné tabulky. Z výsledků se dozvídáme, že komunikace v rámci mediace jednoho případu zabírá cca 3 – 6 hodin dohromady, jelikož nejčastěji zvolenou odpovědí je časové rozmezí od 1 – 2 hodin při komunikaci zvlášť s poškozeným, zvlášť s pachatelem a při samotném mediačním sezení za účasti obou stran.

7.2 Vyhodnocení hypotéz

Hypotézy testuji pomocí dobré shody chí-kvadrátu. U této kategorie testů významnosti se ověřuje, zda četnosti, které byly získány měřením v realitě, se významně odlišují od teoretických četností, které odpovídají nulové hypotéze. (Chrásková, 2006, s. 81) Za pomoci kontingenčních tabulek bude stanovena kritická hodnota podle počtu stupňů volnosti při hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

Testové kritérium a kritická hodnota bude počítána podle následujících vztahů:

- **Testové kritérium**
$$TK = \chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

χ^2 - testové kritérium
 Σ - hodnota

P – zjištěná (pozorovaná) četnost
O – předpokládaná (očekávaná) četnost

- **Kritická hodnota** KH (viz tabulka – Kritické hodnoty testového kritéria chí-kvadrát), jinak MS Excel fce = CHISQ.INV.RT.(0,05; stupeň volnosti $n^{13}-1$)

$\alpha = 0,05$ – hladina významnosti (pravděpodobnost, že nesprávně odmítneme nulovou hypotézu 5%)

¹³ „n“ je počet řádků v tabulkách jednotlivých četností

Hypotéza č. 1

Vedoucí pracovníci středisek tráví více času z pracovní doby činnostmi spojenými s provozem střediska (neodbornými činnostmi) než ostatní pracovníci.

H0: Všichni pracovníci věnují činnostem spojených s provozem střediska (neodbornými činnostmi) stejně času z pracovní doby.

H1: Všichni pracovníci věnují činnostem spojených s provozem střediska (neodbornými činnostmi) rozdílně času z pracovní doby.

Tab. 1: Zjištěná četnost – hypotéza č. 1: Vedoucí pracovníci a neodborné činnosti

	Méně než 2 hod	2 hod a více	Celkem
Vedoucí pracovník	34	45	79
Ostatní pracovníci	189	161	350
Celkem	223	206	429

Tab. 2: Předpokládané četnosti – hypotéza č. 1: Vedoucí pracovníci a neodborné činnosti

	Méně než 2 hod	2 hod a více	Celkem
Vedoucí pracovník	$223 \cdot 79 / 429 = 41,07$	$206 \cdot 79 / 429 = 37,93$	79
Ostatní pracovníci	$223 \cdot 350 / 429 = 181,93$	$206 \cdot 350 / 429 = 168,07$	350
Celkem	223	206	429

Tab. 3: Testové kritérium – hypotéza č. 1: Vedoucí pracovníci a neodborné činnosti

	Méně než 2 hod	2 hod a více	Celkem
Vedoucí pracovník	$(34 - 41,07)^2 / 41,07 = 1,22$	$(45 - 37,93)^2 / 37,93 = 1,32$	2,53
Ostatní pracovníci	$(189 - 181,93)^2 / 181,93 = 0,27$	$(161 - 168,07)^2 / 168,07 = 1,61$	0,57
Celkem	1,49	1,61	3,10

TK 3,10

KH 3,84

Nulovou hypotézu nelze zamítnout. Mezi pracovníky střediska není statisticky významný rozdíl v trvání činností spojených s provozem střediska (neodborných činností).

Hypotéza č. 2

Muži vykonávají více terénní práce než ženy.

H0: Mezi výkonem terénní práce mužů a žen není rozdíl.

H1: Mezi výkonem terénní práce mužů a žen je rozdíl.

Tab. 2: Zjištěné četnosti – hypotéza č. 2: Terénní práce

Pohlaví	Méně než 3 hod	3 – 6 hodin	6 hod a více	Celkem
Muž	16	15	4	35
Žena	50	54	12	116
Celkem	66	69	16	151

Tab. 3: Předpokládané četnosti – hypotéza č. 2: Terénní práce

Pohlaví	Méně než 3 hod	3 – 6 hodin	6 hod a více	Celkem
Muž	$66 \cdot 35 / 151 = 15,3$	$69 \cdot 35 / 151 = 15,99$	$16 \cdot 35 / 151 = 3,71$	35
Žena	$66 \cdot 116 / 151 = 50,7$	$69 \cdot 116 / 151 = 53,01$	$16 \cdot 116 / 151 = 12,29$	116
Celkem	66	69	16	151

Tab. 4: Testové kritérium – hypotéza č. 2: Terénní práce

Pohlaví	Méně než 3 hod	3 – 6 hodin	6 hod a více	Celkem
Muž	$(16 - 15,3)^2 / 15,3 = 0,032$	$(15 - 15,99)^2 / 15,99 = 0,062$	$(4 - 3,71)^2 / 3,71 = 0,023$	0,117
Žena	$(50 - 50,7)^2 / 50,7 = 0,010$	$(54 - 53,01)^2 / 53,01 = 0,019$	$(12 - 12,29)^2 / 12,29 = 0,007$	0,035
Celkem	0,042	0,080	0,030	0,152

TK = 0,152

KH = 3,84

Nulovou hypotézu nelze odmítnout. Mezi výkonem terénní práce mužů a žen není statisticky významný rozdíl.

Hypotéza č. 3

Pracovníkům s délkou praxe do jednoho roku trvá schůzka s klientem při uložení dohledu déle než zkušenějším pracovníkům.

H0: Všem pracovníkům trvají schůzky stejně.

H1: Všem pracovníkům trvají schůzky rozdílně.

Tab. 5: Zjištěné četnosti – hypotéza č. 3: Délka praxe a odborné činnosti

Délka praxe	Méně než 30 min	30 min a více	Celkem
Do 1 roku	21	29	50
Nad 1 rok	131	203	334
Celkem	152	232	384

Tab. 6: Přepokládané četnosti – hypotéza č. 3: Délka praxe a odborné činnosti

Délka praxe	Méně než 30 min	30 min a více	Celkem
Do 1 roku	$152 \cdot 50 / 384$ =19,79	$232 \cdot 50 / 384$ =30,21	50
Nad 1 rok	$152 \cdot 334 / 384$ =132,21	$232 \cdot 334 / 384$ =201,79	334
Celkem	152	232	384

Tab. 7: Testové kritérium – hypotéza č. 3: Délka praxe a odborné činnosti

Délka praxe	Méně než 30 min	30 min a více	Celkem
Do 1 roku	$(21 - 19,79)^2 / 19,79$ =0,07	$(29 - 30,21)^2 / 30,21$ =0,05	0,12
Nad 1 rok	$(131 - 132,21)^2 / 132,21$ = 0,01	$(203 - 201,79)^2 / 201,79$ =0,01	0,02
Celkem	0,08	0,06	0,14

TK = 0,14

KH = 3,84

Nulovou hypotézu nelze zamítnout. Doba trvání schůzky s klientem, kterému byl přidělen dohled probačního pracovníka, nesouvisí s délkou praxe pracovníka PMS.

Hypotéza č. 4

Všichni pracovníci PMS nejsou spokojeni se svým finančním ohodnocením.

H0: Vedoucí pracovníci, probační úředníci, probační asistenti jsou spokojeni s finančním ohodnocením stejně.

H1: Vedoucí pracovníci, probační úředníci, probační asistenti jsou spokojeni s finančním ohodnocením rozdílně.

Tab. 8: Zjištěné četnosti – hypotéza č. 4: Spokojenost s financemi

Pozice	Spokojen	Spokojen, ale chci víc	Nespokojen	Celkem
Vedoucí pracovník	2	17	9	28
Ostatní pracovníci	14	74	41	129
Celkem	16	91	50	157

Tab. 9: Předpokládané četnosti – hypotéza č. 4: Spokojenost s financemi

Pozice	Spokojen	Spokojen, ale chci víc	Nespokojen	Celkem
Vedoucí pracovník	$16 \cdot 28 / 157 = 2,85$	$91 \cdot 28 / 157 = 16,23$	$50 \cdot 28 / 157 = 8,92$	28
Ostatní pracovníci	$16 \cdot 129 / 157 = 13,15$	$91 \cdot 129 / 157 = 74,77$	$50 \cdot 129 / 157 = 41,08$	129
Celkem	16	91	50	157

Tab. 10: Testové kritérium – hypotéza č. 4: Spokojenost s financemi

	Spokojen	Spokojen, ale chci víc	Nespokojen	Celkem
Vedoucí pracovník	$(2-2,85)^2/2,85 = 0,26$	$(17-16,23)^2/16,23 = 0,037$	$(9-8,92)^2/8,92 = 0,000769$	0,29
Ostatní pracovníci	$(14-13,15)^2/13,15 = 0,55$	$(74-74,77)^2/74,77 = 0,01$	$(41-41,08)^2/41,08 = 0,000156$	0,560156
Celkem	0,81	0,047	0,000925	0,85

TK = 0,85

KH = 5,99

Nulová hypotéza nelze zamítnout. Vedoucí pracovníci, probační úředníci, probační asistenti jsou spokojeni stejně. Mezi pracovníky nebyl prokázán statisticky významný rozdíl.

Hypotéza č. 5

V rámci jednoho mediačního případu trvá komunikace s poškozeným déle než s pachatelem.

H0: V rámci jednoho mediačního případu trvá komunikace zvlášť s poškozeným a zvlášť s pachatelem stejně.

H1: V rámci jednoho mediačního případu trvá komunikace zvlášť s poškozeným a zvlášť s pachatelem rozdílně.

Tab. 11: Zjištěné četnosti – hypotéza č. 5: Komunikace při mediaci s klienty

Mediace	Do 1 hod	1 – 2 hod	2 hod a více	Celkem
Poškozený	38	50	29	117
Pachatel	31	45	39	115
Celkem	69	95	68	232

Tab. 12: Předpokládané četnosti – hypotéza č. 5: Komunikace při mediaci s klienty

Mediace	Do 1 hod	1 – 2 hod	2 hod a více	Celkem
Poškozený	$69 \cdot 117 / 232 = 34,8$	$95 \cdot 117 / 232 = 47,91$	$68 \cdot 117 / 232 = 34,29$	117
Pachatel	$69 \cdot 115 / 232 = 34,2$	$95 \cdot 115 / 232 = 47,09$	$68 \cdot 115 / 232 = 33,71$	115
Celkem	69	95	68	232

Tab. 13: Testové kritérium – hypotéza č. 5: Komunikace při mediaci s klienty

Mediace	Do 1 hod	1 – 2 hod	2 hod a více	Celkem
Poškozený	$(38 - 34,8)^2 / 34,8 = 0,29$	$(50 - 47,91)^2 / 47,91 = 0,09$	$(29 - 34,29)^2 / 34,29 = 0,82$	1,2
Pachatel	$(31 - 34,2)^2 / 34,2 = 0,3$	$(45 - 47,09)^2 / 47,09 = 0,09$	$(39 - 33,71)^2 / 33,71 = 0,83$	1,22
Celkem	0,59	0,18	1,65	2,43

TK 2,43

KH 5,99

Nulovou hypotézu nelze odmítnout. Časový rozdíl v komunikaci při mediaci zvlášť s poškozeným a zvlášť s pachatelem není statisticky významný.

8 Závěr výzkumu

Stěžejním bodem pro diplomovou práci jsou poznatky z praxe. Cílem výzkumu bylo zmapovat harmonogram pracovních aktivit pracovníků PMS ČR a jejich osobní pohled na problematiku výkonu práce s ohledem na finanční ohodnocení.

Výzkumnou část považuji za jistý druh zpětné vazby k části teoretické, ve které jsou detailně rozebrány agendy a činnosti pracovníků během výkonu agend. Náplň práce pracovníka PMS je velmi variabilní a nelze se opřít, ve většině případů, o rutinní činnosti. Opakující se aktivitu spatřujeme zřejmě jen při vyplňování šablon do spisů. Ale každý případ sebou nese vlastní specifika, ať už v osobě klienta, či povinností uložených soudem.

Výzkum byl vyhodnocován za pomoci 154 vyplněných dotazníků, přičemž všechny dotazníky byly vyplněny kompletně až dokonce. Nemusel jsem tedy žádné dotazníky eliminovat. Problém nastal například u otázky týkající se délky praxe. Respondenti místo číslovkou vyplnili kolonku slovem, nebo vypisovali délku praxe v měsících, což mi přidělalo o něco více práce při analýze získaných dat.

Celkově mne velmi potěšily reakce od respondentů s přáním štěstí a úspěchů. Kromě jiného musím poděkovat i za věcné připomínky a pozitivní emaily, které mi od pracovníků PMS přišly. Velmi si toho cením, jelikož mne pozitivně motivovaly k dokončení práce. Pracovníci PMS tím prohloubili mnohem více můj zájem o problematiku probačních činností.

U všech hypotéz ve výzkumu nelze zamítnout nulovou hypotézu, tedy že mezi proměnnými není statisticky významný rozdíl. Největší pochybnosti panovaly u hypotézy č. 4, která se týká spokojenosti pracovníků s finančním ohodnocením a k mému údivu, je spokojenost pracovníků PMS celkem vysoká. Celkově vnímám vyhodnocení výzkumu jako úspěšné.

Hypotéza 1

„Vedoucí pracovníci středisek tráví více času z pracovní doby činnostmi spojenými s provozem střediska (neodbornými činnostmi) než ostatní pracovníci.“

Nulovou hypotézu nelze zamítnout, jelikož nebyl prokázán statisticky významný rozdíl mezi vedoucími pracovníky a ostatními pracovníky středisek v činnostech

spojených s provozem střediska (neodborných činnostech). Do množiny dat byly zahrnuty odpovědi z otázek č. 4 a č. 5.

Jako názorný příklad uvádím nejprve výpověď tří **vedoucích pracovníků**, kteří se věnují činnostem spojených s provozem střediska.

Vedoucí pracovníci	<i>„Vzhledem k tomu, že pracuji zároveň jako zástupce krajského vedoucího, jsem zatížena dalšími činnostmi zhruba v 1/2 dne tj. cca 4 hodiny.“</i>
	<i>„Pozice vedoucího oddělení - čas je velmi variabilní, někdy méně než hodinu za den, příležitostně několik hodin.“</i>
	<i>„Je to různé, někdy nevyřizuji nic, jindy zase řeším víc věcí najednou.“</i>

V následující tabulce jsou zobrazeny výpovědi dvou **probačních úředníků**, kteří se věnují činnostem spojeným s provozem střediska:

Probační úředníci	<i>„Nelze stanovit na hodiny - někdy je to i 1/2 dne“</i>
	<i>„Obvykle méně než 1 hodinu, ovšem autoprovaz mi zabere mnohem více času (tankování, mytí auta, přezouvání, servisní prohlídky - ty mi zaberou celý den.“</i>
	<i>„Práce je víc, než času určeného na práci. Mnoho povinností nám ale stanovuje (zbytečně) samo ředitelství PMS, které stále vymýšlí nové povinnosti a další úkoly a mnoho zbytečné administrativy.“</i>

Hypotéza 2

„Muži vykonávají více terénní práce než ženy.“

Nulovou hypotézu nelze opět zamítnout, jelikož nebyl prokázán statisticky významný rozdíl mezi množstvím a délkou výkonu terénní práce mužů a žen. Pro vyhodnocení hypotézy č. 2 jsem vybral četnosti odpovědí z otázek č. 1 a č. 8. Výchozí diskem pro stanovení hypotézy č. 2 byla především nebezpečnost a časová náročnost výkonu terénní práce. Jak bylo uvedeno v kapitolách v teoretické části, terénní práce spočívá ve výkonu specifických agend mimo středisko PMS. Aktivita s klientem mimo středisko přináší větší míru rizika, a proto se doporučuje, aby ji pracovníci nevykonávali samostatně, ale vždy v doprovodu kolegy a dodržovali pravidla

a opatření vyplývající z BOZP (Bezpečnost a ochrana zdraví při práci). Práce pracovníků PMS není rozdělena dle genderových dispozic, proto se potvrdilo, že terénní práci vykonávají muži i ženy bez významných statistických rozdílů.

Hypotéza 3

„Pracovníkům s délkou praxe do jednoho roku trvá schůzka s klientem při uložení dohledu déle než zkušenějším pracovníkům.“

Z výsledků je patrné, že nezamítáme nulovou hypotézu, která říká, že **doba trvání schůzky** s klientem, kterému byl přidělen dohled probačního pracovníka, **nesouvisí s délkou praxe pracovníka PMS**. V hypotéze č. 3 zohledňuji délku praxe u PMS ČR do jednoho roku s dohledovými činnostmi spojenými nad klienty. Do počtu odpovědí spadají odpovědi z otázek týkající se NVD (náhrady vazby dohledem – ot. č. 13), POD (podmíněně odsouzený s dohledem – ot. č. 14), PPD (podmíněně propuštěný s dohledem – ot. č. 14) a TOS, resp. schůzek s klienty, kteří ne/byli ve výkonu trestu odnětí svobody (ot. č. 15).

Probační plán dohledu pracovník vypracovává bez přítomnosti klienta. Po vyhotovení probačního plánu dohledu je pracovník povinen seznámit klienta s probačním plánem osobně. (více viz. 5.1.4 Probační plán dohledu)

Hypotéza 4

„Všichni pracovníci PMS nejsou spokojeni se svým finančním ohodnocením.“

Pouze 16 respondentů, z celkového počtu 154 označilo odpověď s nejvyšší spokojeností ohledně finančního ohodnocení. 91 respondentů je sice spokojeno, ale panují u nich drobné pochybnosti a chtěli za odvedenou práci u PMS větší plat. A téměř třetina dotazovaných (50 odpovědí) naznačuje velkou nespokojenost se svým finančním ohodnocením. Dále uvádím některé příklady vlastních odpovědí klientů:

„Jsem spokojen/a, ale za svou profesi bych chtěl/a víc, ovšem pouze při započítání příplatků za nadstandardní činnost (např. metodická), která zabírá další čas navíc.“

„Obecně jsem spokojen, nejsem spokojen s danou výší s ohledem na zaměstnání v hl. městě Praha, především s ohledem na vysoké životní náklady. V rámci oboru nicméně považuji výdělek za přijatelný.“

„Jsem spokojena. Ve srovnání s jinými institucemi je moje fin. ohodnocení po dostudování vysoké školy jedno z lepších, ale v rámci našeho regionu. Pokud zbude i na nějaké odměny, spokojenost je samozřejmě vyšší :) :)“

„Jsem si vědoma, že jako sociální pracovník mám velmi dobrý příjem, na druhou stranu neustále se zvyšují požadavky na odbornost a komplexnost poskytovaných služeb, rostou počty klientů za násilnou trestnou činnost nebo s kombinovanými psychiatrickými diagnózami, a to za nedostatečného zabezpečení pracovníků např. vstupními rámy atd.“

„Jako asistent dělám stejný objem práce jako úředníci a mám o dost méně, není to spravedlivé.“

„Domnívám se, že jsme ohodnoceni dobře. Kolegové, kteří nezažili jiné zaměstnání (a že jich je tady bohužel hodně) pořád jenom vzdychají.“

Hypotéza 5

„V rámci jednoho mediačního případu trvá komunikace s poškozeným déle než s pachatelem.“

Opět byla potvrzena (nezamítnuta) nulová hypotéza, že v rámci jednoho mediačního případu trvá komunikace zvlášť s poškozeným a zvlášť s pachatelem stejně dlouho. Nebyl prokázán statisticky významný rozdíl.

Pro doplnění uvádím v následující tabulce počty odpovědí, týkající se společného mediačního sezení klientů (oběť, pachatel) jednoho případu. Jedná se o situaci, kdy se na středisku sejdou oba účastníci sporu a za přítomnosti mediátora se pokoušejí dojít k urovnání vzájemných vztahů:

	Méně než 1 hod	1 – 2 hod	2 hod a více	Celkem
Mediace	50	57	4	111

Četnosti odpovědí z ot. č. 25 (společná mediační sezení pachatele a oběti) nebyly zahrnuty ve výpočtech pro hypotézu č. 5. Slouží pouze k zobrazení délky trvání společné mediace jednoho případu, resp. kolik času stráví klienti na středisku PMS při mediaci společně. Z výsledků je patrné, že největší podíl zastávají odpovědi s délkou trvání do dvou hodin. Osobně si myslím, že delší společné sezení by mohlo být kontraproduktivní. Variantu do dvou hodin shledávám jako ideální.

Závěr

Sociální práce v Probační a mediační službě je nedílnou součástí výkonu povolání úředníka nebo asistenta Probační a mediační služby. Každý takový pracovník by se měl umět orientovat nejen v problematice a legislativě oboru, ale měl by mít vyvinuté i jisté sociální citění s přiměřenou špetkou empatie. Měl by umět posoudit míru škodlivosti činu pro společnost a zároveň brát v úvahu možnost nápravy a znovuzачlenění pachatele do společnosti (resocializace). Hlavním cílem by tedy měla být „destigmatizace“ pachatele. K procesu „očistění“ může velkou měrou přispět sám pachatel trestného činu tím, že vyjádří lítost nad spáchaným trestním činem a má snahu o nápravu způsobené újmy poškozenému. Do činností PMS spadá i práce s mladistvými pachateli, kde se institut alternativního trestu dá označit jako žádoucí. Je zde totiž uskutečnitelná vidina nápravy provinilce a zapojením takového jedince do náhrady škody lze dosáhnout lepších výsledků, než umístěním do izolovaného školského zařízení. Takové rozhodnutí má za účel zabránění budoucímu protispolečenskému chování a recidivě.

Diplomová práce je zaměřena na rozbor činností pracovníků Probační a mediační služby ČR. Teoretická část zahrnuje pohled na strukturu institucí PMS ČR a vysvětluje pojmy spojené s činností pracovníka PMS. Dále se práce věnuje popisu alternativních trestů a činnostem, které pracovník PMS během dohledu nad alternativními tresty klientů vykonává.

Ve výzkumné části byla použita kvantitativní metoda sběru dat pomocí dotazníku. Dotazník byl určen pro pracovníky PMS a zrcadlí se v něm aktivity pracovníků PMS během pracovního dne. Dotazník byl směřován přímo na pracovníky PMS a jejich činnosti. Zajímá mě se o postoje pracovníků a časovou náročnost výkonu jednotlivých agent. Domnívám se, že by bylo vhodné pokračovat kvalitativními, popř. smíšenými metodami sběru dat a tím shromáždit větší množství informací ohledně samotných pracovníků PMS. Dle mého názoru by bylo vhodné, věnovat větší pozornost finančnímu ohodnocení této multidisciplinární profese. Vysokoškolsky vzdělaní pracovníci PMS by měli být lépe placeni, jelikož náročnost výkonu agend je vysoká. Povolání sebou nese i velké množství rizik, vezmeme-li v úvahu, s jakými klienty se pracovník PMS setkává. Kontrolu výkonu trestu domácího vězení pracovníci PMS vykonávají také mimo pracovní dobu a navštěvují klienta v místě pobytu často ve večerních či nočních hodinách.

Ze shromážděných statistických údajů vyplývá, že v roce 2016 střediska PMS v České republice evidovala celkem 29 787 nových spisů. Z celkového počtu případů tvořila agenda mládeže 8,3% (2 479 spisů). (PMS: *Souhrnná statistika*, 2017, online)

Následující odstavce se věnují statistickým údajům a počtům případů jednotlivých agend pro rok 2016.

Mediace a NVD – v přípravné řízení a řízení před soudem v roce 2016 činil počet spisů mediace a náhrady vazby dohledem 10 645, ve kterých je zahrnuta jak práce s pachateli, tak i s oběťmi trestné činnosti. Navíc proběhlo 38 mediací mezi obětí a odsouzeným pachatelem, kdy mediace probíhala v době výkonu trestu. (*Statistika PMS 2016*, 2017, online)

Od 1. 1. 2016 do 31. 12. 2016 bylo provedeno 940 přímých mediací mezi obětí a pachatelem. Za stejné období probační úředníci ve 309 případech provedli tzv. institut předběžného šetření, při kterém byly zjišťovány možnosti uložení trestu domácího vězení či možnost přeměny jiného trestu v trest domácího vězení, včetně možnosti podmíněného propuštění do výkonu opatření domácího vězení. (Probační rejstřík AIS PMS 2016, 2017, exportovaná data, online)

OPP - V roce 2016 byla z hlediska nápadu spisů nejjobsáhlejší agenda zajištění kontroly výkonu trestu obecně prospěšných, kdy měla PMS na starosti celkem 8 838 nových spisů trestu obecně prospěšných prací, z toho dospělí 8 549 a mladiství 289. (*Statistika PMS 2016*, 2017, online)

POD - v agendě výkonu dohledu nad podmíněně odsouzenými pachateli napadlo v roce 2016 6 915 nových spisů, z toho dospělí 6 749 a mladiství 166. (*Statistika PMS 2016*, 2017, online)

Mladiství - PMS zajišťovala 325 případů výkonu dohledu v rámci opatření ukládaným dětem ml. 15 let a mladistvých. (tamtéž)

Parole - v roce 2016 zahrnovala vypracování celkem 796 stanovisek PMS k možnosti podmíněného propuštění odsouzeného z výkonu nepodmíněného trestu. V uvedeném období PMS zajišťovala výkon dohledu nad celkem 1384 novými případy podmíněně propuštěných s dohledem. (Zpráva o činnosti PMS 2016, 2017, online)

TDV - v roce 2016 bylo uloženo 180 trestů domácího vězení a ve 2 případech bylo podmíněné propuštění odsouzených z vězení doplněno výkonem domácího vězení. V roce 2016 byla PMS pověřena výkonem kontroly trestu či trestního opatření v podobě zákazu vstupu na sportovní a jiné společenské akce k mírnému nárůstu v 73 případech. (*Statistika PMS 2016, 2017, online*)

Od roku 2016 se PMS přednostně věnuje zajištění případů výkonu uložených trestů a opatření, zejména dohledů, a omezení činnosti Probační a mediační služby v přípravném řízení a řízení před soudem. Za minulý rok bylo v této fázi trestního řízení zaevidováno 9 476 spisů v oblasti zprostředkování řešení konfliktu a přípravy podkladů k rozhodnutí soudu či státního zástupce, kdy PMS prostřednictvím mediačních činností vytváří podmínky pro uplatnění některého z odklonů v trestním řízení a předjednává podmínky pro možnost uložení trestu obecně prospěšných prací či trestu domácího vězení. (*Zpráva o činnosti PMS 2016, 2017, online*)

Seznam zdrojů

Publikace

BARTLETT, H. *The common base of social work practice*. Washington: National Association of Social Workers, 1970.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 244 s. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3801-380.

DEUTSCH, R. M. *Minority group and class status as related to social and personality factors in scholastic achievement*. Ithaca, N.Y.: Society of Applied Anthropology, 1960. 32 s.

DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001. ISBN 80-902-9980-6.

DUFFY, K. G., GROSCH, J. W., OLCZAK, P. V. *Community mediation. A handbook for Partitioners and Researchers*. New York: The Guilford Press, 1991.

HOLÁ, L., WESTPHALOVÁ, L., KOVÁČOVÁ, A. a O. SPÁČIL. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-807-5020-154.

HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 9788024731346.

HULÁN, Petr. Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku od 1. 1. 2010. *Právo a rodina*. 2010, roč. 7, č. 1, s. 18.

CHRÁSKA, Miroslav. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 8024413671.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

INCIARDI, James A. *Trestní spravedlnost: Ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 8085605309.

KRÁL, Vladimír. Domácí vězení - další alternativní trest? *Trestněprávní revue*. 2007, roč. VII, č. 8, s. 236.

KURELOVÁ, Milena, Ondřej SEKERA a Hana KUBÍČKOVÁ. *Komunitní systém v resocializačních zařízeních pro adolescenty*. Ostrava: Pedagogická fakulta univerzity v Ostravě, 2008. ISBN 978-80-7368-535-5.

KYSELA, Karel, VOLEVECKÝ, Petr. Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, XV. ročník, č. 7 – 8, s. 10. ISSN 1211-2860.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8771-X.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, 351 s. ISBN 9788073678180.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

POTOČKOVÁ, Dana. *Nejlepší je domluvit se, aneb, Průvodce mediačním procesem*. Praha: Alfom, 2013. ISBN 978-808-7785-003.

PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-569-8.

ROGERS, C. *Způsob bytí*. Praha: Portál, 1998.

SKALKOVÁ, J. a kol. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha: SPN, 1983.

SPENCER, David a Tom ALTOBELLI. *Dispute resolution in Australia: cases, commentary and materials*. Sydney: Lawbook Co, 2005. ISBN 9780455220901.

STRAUSS, A.; CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Nakladatelství Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010. Velké komentáře. ISBN 9788074001093.

ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vyd. Praha: Leges, 2011.

ŠVARŤÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7367-757-2.

VETEŠKA, Jaroslav. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 9788074788987.

ZEHR, Howard. *The little book of restorative justice: a bestselling book by one of the founders of the movement*. Revised and updated. ISBN 978-156-1488-230.

ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediální služby*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007, 136 s. ISBN 9788087071557.

Internetové zdroje

ct24.cz: *První domácí vězeň v Česku nedodržel trest* [online]. 2011 [cit. 7.1.2017]. Dostupné z: <http://www.ct24.cz/domaci/113554-prvni-domaci-vezen-v-cesku-nedodrzel-trest/>

idnes.cz: *Pětadvacet odsouzených už má elektronický náramek, zatím jako experiment* [online]. [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/experiment-s-elektronickymi-naramky-dso-/domaci.aspx?c=A120731_161211_domaci_cen

Mediace. *Probační a mediační služba* [online]. [cit. 2017-02-13]. Dostupné z: www.pmscr.cz

portal.justice.cz: *Ministerstvo spravedlnosti a Probační a mediační služba vypisují novou zakázku na tzv. „elektronické náramky“* [online]. 2016 [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=6365&d=347925>

portal.justice.cz: *Veřejná soutěž o tzv. náramky má osm účastníků* [online]. 2016 [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=6365&d=348218>

portal.justice.cz: *Zkušební provoz elektronického monitoringu prokázal výrazné snížení nákladů spojených s vězněnými osobami* [online]. [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=2375&d=326225>

www.pravniradce.cz: *Ministerstvo spravedlnosti chce snížit výdaje na vězeňství, pomoci má domácí vězení* [online]. [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-57112760-ministerstvo-spravedlnosti-chce-snitizit-vydaje-na-vezenstvi-pomocit-ma-domaci-vezeni>

PMS ČR: *PMS čeká náročný rok: dokončení zakázky na elektronické náramky či prosazení nové koncepce rozvoje do roku 2025* [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

PMS ČR: *Aktuality. In: Napsali o nás: Dohoda je lepší než rozsudek* [online]. 2017 [cit. 2017-11-06]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?IDA=961

PMS ČR: *O nás: Poslání a cíle Probační a mediační služby* [online]. 2017 [cit. 2017-03-11]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

PMS - Probační a mediační služba: *Statistika PMS 2016 - komentář. In: Komentář ke statistickému vyhodnocení činnosti probační a mediační služby za rok 2016: Souhrnná statistika nově evidovaných spisů* [online]. Metodické a analytické oddělení Ředitelství PMS, 2017 [cit. 2017-11-06]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/010116_311216_Komentar_ke_statistickemu_vyhodnoceni_PMS.pdf

PMS ČR: Zpráva o činnosti a hospodaření Probační a mediační služby za rok 2016 [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/Zprava_o_cinnosti_a_hospodareni_2016_a.pdf

www.pmscr.cz

www.mpsv.cz

www.justice.cz

www.zakonyprolidi.cz

Zákony

Zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., *trestní řád*, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., *odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2000 Sb., *o probační a mediační službě*, ve znění pozdějších předpisů

Propagační materiály

Propagační materiály Probační a mediační služby ČR, Středisko Pardubice, Sukova třída 1556, 530 02 Pardubice, Česká republika.

Výzkumy

KOTULAN, P. *Výzkum institutu podmíněného zastavení trestního stíhání*. Praha : IKSP, 1996.

OSMANČÍK, O.; VŮJTĚCH, J.; KARABEC, Z. aj. *K problematice alternativních trestů a opatření*. Praha : IKSP, 1996.

VŮJTĚCH, J.; HANÁK, V.; KARABEC, Z. aj. *Výzkum institutu obecně prospěšných prací*. Praha : IKSP, 1998.

ROZUM, J.; KOTULAN, P.; VŮJTĚCH, J. *Výzkum institutu narovnání*. Praha : IKSP, 1999.

ROZUM, J.; KOTULAN, P.; VŮJTĚCH, J. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR*. Praha : IKSP, 2000.

VŮJTĚCH, J. aj. *Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivity justice ve vztahu k bezpečnosti občanů ČR v horizontu r. 2000*. Praha : IKSP, 2001.

ROZUM, J.; KOTULAN, P.; JARKOVSKÁ, L. *Institut dohledu u podmíněného propuštění*. Praha : IKSP, 2004.

ROZUM, J.; KOTULAN, P.; HÁKOVÁ, L. *Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a uplatňování alternativ trestního práva*. Praha : IKSP, 2005.

Přílohy

Příloha č. 1:

Přepis informačního letáku pro mladistvé

V případě, že se dostanete do konfliktu se zákonem, můžete se obrátit na Probační a mediační službu (PMS). Smyslem její činnosti je zejména napomoci ke zmírnění následků trestné činnosti pro poškozeného, vést Vás k pochopení všech důsledků trestné činnosti a motivovat Vás k převzetí odpovědnosti za škody, které jste svým jednáním způsobil/a.

Příkladem může být příběh Tomáše:

Tomáš posprejoval zastávku MHD. Policie proti němu zahájila trestní stíhání a způsobená škoda byla vyčíslena na 15.000 Kč. Rodiče jsou na Tomáše velmi rozzlobeni. Kurátor pro mládež doporučil kontaktovat PMS.

Na čem můžeme společně pracovat?

- jednání s poškozeným
- jednání o náhradě škody
- příprava písemné zprávy pro státního zástupce či soudce
- jednání s kurátory, se zákonnými zástupci, školou
- předjednání a volba případného opatření
- společensky prospěšná činnost, probační program a mnohé jiné
- pomoc s řešením dalších aktuálních problémů.

Míra Vaší aktivity a společné výsledky naší práce mohou mít vliv na rozhodování státního zástupce či soudce ve Vaší věci.

Můžeme se na to podívat v případě Hanky:

Hanka neměla peníze na diskotéku, a proto odcizila ve školní šatně spolužákovi Jirkovi mobil a ten pak prodala. Škola věc nahlásila na policii, Hanka byla odhalena a nyní má velké problémy. Kontaktovala středisko PMS a tam jí pomohli zprostředkovat jednání s Jirkou, byla dohodnuta náhrada škody. Hanka bude telefon splácet. Peníze na splátky si vydělá na brigádě. Navíc se rozhodla, že dobrovolně odpracuje pro místní zvířecí útulek 30 hodin ve svém volném čase. Aktivita Hanky byla zohledněna, státní zástupce rozhodl o podmíněném zastavení trestního stíhání. To znamená, že případ nemusel být projednán před soudem. A to také znamená, že Hanka nemusela platit drahé náklady za trestní řízení, které se skládají z nákladů za soudní projednání věci, nákladů za nutnou obhajobu, kterou Hanka jako mladistvá musí mít. V neposlední řadě nebude mít Hanka záznam v rejstříku trestů.

Kdo se může obrátit na PMS ČR?

S kým PMS spolupracuje?

Poškození, obvinění mladistvů, jejich rodiče, další zákonní zástupci, příbuzní, státní zástupci, soudci, kurátoři pro mládež, obhájci, policisté, škola, všichni ti, kdo jsou nějakým způsobem trestnou činností dotčeni.

Posledním příkladem činnosti naší služby může být příběh Pepy:

Pepa, ve městě známý „průšvihář“, opakovaně kradl v obchodech a několikrát vykradl sklepy v sousedství. Ze spolupráce s PMS vyšlo najevo, že má problémy s užíváním pervitinu. Soudce zvažoval, zda Pepu poslat do vězení. Na doporučení PMS ale uložil podmínku a dohled probačního úředníka. V rámci dohledu probační úředník Pepovi zprostředkoval léčbu závislosti v terapeutické komunitě. Zároveň společně pracovali na zlepšení vzájemných vztahů v Pepově rodině.

Pokud je Váš příběh podobný příběhu Tomáše, Hanky nebo Pepy, můžete nás kontaktovat.

Příloha č. 2:

Přepis informačního letáku pro děti mladší 15 let a jejich rodiče

Budeme vám vyprávět několik příběhů:

I. Klára, žákyně 6. třídy ZŠ, ve vzteku hodila po spolužákovi Zdeňkovi kámen, který ho zasáhl do oka a způsobil mu vážné zranění. Klára byla bezproblémovou žákyní, nikdy neměla problémy s chováním.

II. Jana, žákyně 5. třídy ZŠ, velmi toužila po mobilním telefonu. O přestávce, když ve třídě nikdo nebyl, jej vzala z tašky spolužačky.

III. Jirka a Marek patří mezi problémové žáky. Vyhlédli si jako oběť spolužáka Dušana a opakovaně jej bezdůvodně napadali. Vše skončilo tak, že Dušanovi při jednom útoku

zlomili ruku.

IV. Petr společně se svými kamarády chodil často odpoledne do nedalekého seníku. Bylo to místo, kde byli dobře schováni a chodili sem tajně kouřit. Petr se chtěl předvést a zapálil jeden z balíčků slámy. Seník celý shořel.

Co bylo dál??

Policie všechny případy rychle vyšetřila a odhalila viníky. Všechny děti skončily u soudu, kde se musely zodpovídat za to, co provedly. Soudce rozhodl, že v případě Kláry stačí projednání před soudem a ukládání dalších opatření není potřeba, neboť Klára a její rodiče se prostřednictvím Probační a mediační služby spojili se Zdeňkem a jeho rodiči. Klára se Zdeňkovi omluvila a rodiče se dohodli na náhradě škody za Zdeňkovo zraněné oko.

V případě Jany soudce rozhodl o tom, že Jana bude muset docházet do výchovného programu ve středisku výchovné péče.

Jirkovi a Markovi uložil dohled probačního úředníka.

Petr měl již dříve vážné výchovné problémy, a proto soudce rozhodl o uložení ochranné výchovy.

Všechny případy měly něco společného: děti způsobily sobě, svým rodičům a kamarádům problémy. Samotným projednáním u soudu tyto případy neskončily. Děti a rodiče museli splnit to, co jim bylo soudem uloženo. Co bude nyní s Jirkou a Markem dál??? Oběma byl uložena dohled probačního úředníka. To znamená, že probační úředník bude pravidelně sledovat jejich chování, hovořit s nimi a jejich blízkými o tom, jak předcházet případným problémům. Soudce, který dohled uložil, zajímá, jak Jirka a Marek žijí, a proto mu probační úředník dává zprávy o jejich chování doma i ve škole. Dohled bude probíhat tak, že děti s rodiči budou pravidelně docházet do střediska PMS a probační úředník je bude také navštěvovat doma i ve škole. Jednou za domluvené období, např. pololetí školního roku, se všichni sejdou a zhodnotí, zdali došlo k nápravě a může být podán soudu návrh na ukončení dohledu, anebo je potřeba v dohledu ještě pokračovat.

Příloha č. 3: Dotazník

1. Uveďte pohlaví:

- Muž - Žena

2. Které agendě se u PMS věnujete? (Možné označit více odpovědí):

- Mediace - ZRK - Parole - Probace - výkon TDV
- Mladiství - TZV - výkon OPP - Jiné (administrativní pracovník)

3. Jaká je délka vaší praxe u PMS ČR? (Uveďte počet let):

.....

4. Jaká je vaše pozice na středisku?

- Vedoucí pracovník - Probační úředník - Probační asistent - Administrativní asistent

5. Kolik času věnujete denně ve své pracovní době činnostem spojených s provozem střediska? (nadstandardní emailové korespondence, autoprovoz, cestáky, inventury, vybavení střediska, atd.):

- 0 - Méně než 1 hodinu - 1 – 2 hodiny - 2 hodiny a více

6. Kolik hodin denně věnujete odborným činnostem spojenými s hlavní prací pracovníka PMS? (sociální práce, administrativa – vyplňování šablon, psaní zpráv pro soud, záznamů o schůzkách, dokumentace, atd.):

- 0 - Méně než 2 hodiny - 2 – 4 hodiny - 4 hodiny a více

7. Kolik času Vám zabere sestavení probačního plánu dohledu? (včetně úvodního probačního plánu):

- 0
- Méně než 30 minut
- 30 – 60 minut
- 60 minut a více

8. Kolik času Vám zabírá terénní práce týdně? (výjezdy mimo středisko PMS, TDV, NVB, schůzky ve věznici, atd.):

- 0
- Méně než 3 hodiny
- 3 - 6 hodin
- 6 a více hodin

9. Kolik hodin týdně věnujete práci se sociálním okolím klientů u jednoho případu? (rodina, komunita, kolegové, zaměstnavatel):

- 0
- Méně než 3 hodiny
- 3 - 6 hodin
- 6 a více hodin

10. Kolikrát týdně navštívíte spolupracující instituci včetně České pošty? (OČTŘ, neziskové organizace, atd.) Návštěvy sečtěte:

- 0
- Méně než 5x
- 5x – 10x
- 10x a více

11. Jak dlouho průměrně trvá návštěva takové instituce?

- 0
- Méně než 30 minut
- 30 – 60 minut
- 60 minut a více

12. Kolik času věnujete komunikaci s poskytovateli OPP ve vašem regionu v rámci jednoho pachatele? (úvodní kontakt, poptávání na výkon, ukončení OPP):

- 0, nevykonávám
- méně než 2 hodiny
- 2 – 4 hodiny
- 4 a více

13. Jak dlouho trvají schůzky s odsouzeným NVD?

- 0, nevykonávám
- Méně než 15min
- 15-30min
- 30 – 60 min
- 60 a více

14. Jak dlouho trvají schůzky s odsouzeným PPD, POD?

- 0, nevykonávám
- Méně než 15min
- 15-30min
- 30 – 60 min
- 60 a více

15. Jak dlouho trvají schůzky s odsouzeným klientem, který nebyl předtím ve výkonu TOS?

- 0, nevykonávám
- Méně než 15min
- 15-30min
- 30 – 60 min
- 60 a více

16. S finančním ohodnocením:

- Jsem velmi spokojen/a
- Jsem spokojen/a, ale mám vedlejší příjem
- Jsem spokojen/a, ale za svou profesi bych chtěl/a víc
- Nejsem spokojen/a, proto mám vedlejší příjem
- Nejsem spokojen/a
- Nevím
- Otázku financí neřeším

17. Pracovníka PMS vykonávám z důvodu: (Možnost označit více odpovědí):

- Dobrého kolektivu
- Zájmu o problematiku agend
- Zaměření oboru vzdělání

- Pravidelného příjmu ve státní sféře
- Vlastního sociálního přesvědčení

18. V pracovním kolektivu:

- Se cítím dobře a nemám problémy s komunikací s kolegy
- Se cítím dobře, ale občas mám problém s komunikací s kolegy
- Se cítím neutrálně a komunikuji pouze na pracovní úrovni
- Se necítím dobře, ale nemám problém s komunikací s kolegy
- Se necítím dobře a mám problém s komunikací s kolegy

19. Práce pracovníka PMS ČR mne:

- Uspokojuje a celkově jsem spokojen/a
- Uspokojuje, ale nejsem plně spokojen/a s pravomocemi, kterými disponuji
- Nijak výjimečně neuspokojuje
- Neuspokojuje a uvažuji o změně zaměstnání
- Neuspokojuje, ale o změně zaměstnání neuvažuji

20. Kolik hodin týdně věnujete vlastnímu vzdělávání? (četba odborné literatury, příprava na kurzy, sledování virtuálních profilů klientů na sociálních sítích, atd.):

- 0, nevěnuji se
- Méně jak 1 hod
- 3-6hod
- 6hod a více

21. Věnujete se mediaci?

- Ano
- Ne

22. Kolikrát do roka provádíte mediaci? (Uved'te počet):

.....

23. Kolik hodin v rámci mediace jednoho případu strávíte komunikací zvlášt' s poškozeným?

- Do 1 hodiny
- 1-2 hodiny
- 2 hod a více

24. Kolik hodin průměrně v rámci mediace jednoho případu strávíte komunikací zvlášt' s pachatelem?

- Do 1 hodiny
- 1-2 hodiny
- 2 hod a více

25. Kolik hodin v průměru trvá společné mediační sezení jednoho případu?

- Do 1 hodiny
- 1-2 hodiny
- 2 a více

(Doplňující otázka mimo výzkum: **Je na vašem středisku PMS v současné době administrativní asistent? Ano Ne**)